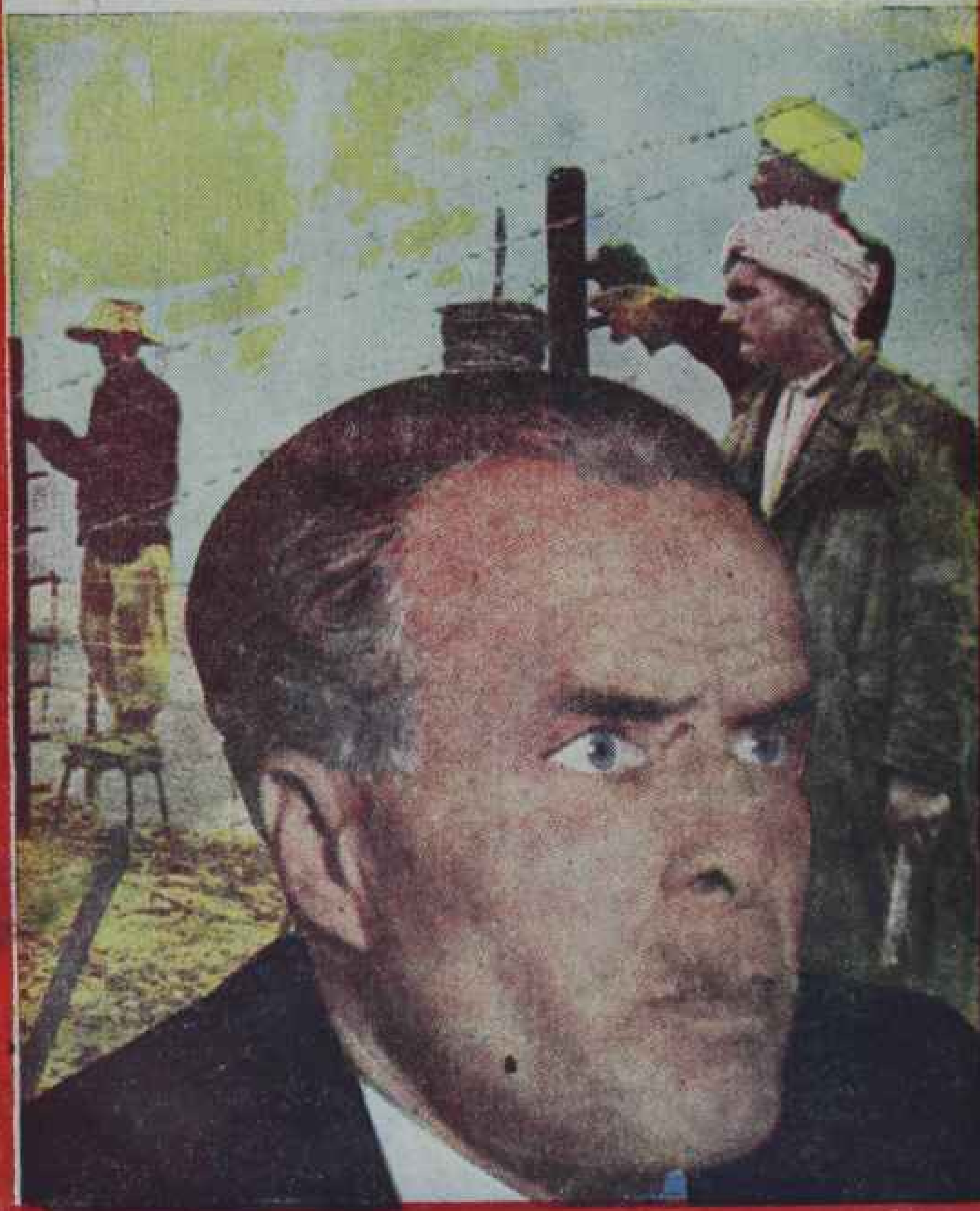
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl 4, Cilt XII, Sayı 199

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 5 Daire 7

Tel: 18992 P.K. 582 - Ankara

İdare:

Denizciler Caddesi 25/B

Rüzaârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

*

Başyazarı

Metin TOKER

*

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya *ADEMHAN

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

*

Karikatür:

TURHAN

*

Fotoğraf:

Hüseyin EZER

Osman ÖZCAN

Ege AJANSI

ASSOCIATED PRESS

Klişe:

Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

Abone Şartlara

8 aylık	(12 nüsha) :	8 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	16 lira
1 yıllık	(52 nüsha) :	32 lira

İlân Şartları:

3 renkli arka kapak (Tam sayfa) :

350 Lira

Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

*

Dizildiği ve Basıldığı yer:

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 10221

Basıldığı tarih: 27.2.1958

Kapak resmimiz:

Habib Burgiba

Telin iki tarafı

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Bu hafta bütün Türkiyenin gözleri Ankaraya dikilmişti. AKİS bu sayısında YURTTA OLUP BİTENLER kısmının onunca sayfaya kadar olan taratt-ın Büyük Meclisteki hâdiselere ayırmıştır. Orada, gazetelerin zaten yazdıkları-nın haricinde, hâdiselerin içyüzünü bulacaksınız. Böylece AKİS okuyucuları, herkesin aksine, Ankarada perde arkasında cereyan edenleri öğrenmiş olacak-lardır.

Nitekim AKİSin İKTİSADİ VE MALİ SAHADA sekreteri kendi sahasına ait iki sayfayı hazırlamak için bütçe müzakerelerinin bütün ilk kısmını günügününe takt etmiştir. Aynı şekilde bizzat Umumi Neşriyat Müdürümüz hâdiselerin siyasi cephesini yakından' incelemiş, Meclis içi ve Meclis dışı çalışan bir ekip kurmuştur. His bir yerde «»kılmadığınız ve okuyamayacağınız malûmatı bu hafta AKİSte bul-manız bu sayede kabil olmuştur. Ayrıca Başyazarımız METİN TOKER de "Haf-tanın içinden" yazısını Meclis müzakerelerine tahsis etmiştir,

Bu hafta AKİS kapağına "dünyanın meşgul olduğu adam"ı koyuyor. Bu adam Tunus Cumhurbaşkanı Habib Burgibadır. DÜNYADA OLUP BİTENLER sayfasında onun sayanı dikkat hayatını, mücadelelerini ve bugünkü son dereci realist politikasını bulacaksınız. Pek çok kimse Habib Burgiba için "Mağribin Atatürkü" demektedir., Tunus Cumhurbaşkanının son hâdiseler karşısındaki tu-tumu bu benzetişe hak verdirecek mahiyettedir.

Saygılarımızla

AKİS

*

Akis Mecmuası'na

Rüzgârlı Sokak Ankara 18.2.1958 tarihli nüshanızda ilk sahifede "kendi ara-mızda" sütununda şahsımdan da bahis eden bir yazınızı gösterdiler, okudum.

1 — Zikri geçen söz hasebiyle iktibasta bulunmadan evvel böyle bir ifadenin, bilhassa Ecnebi Muharrir tarafından ortaya atıldığına göre, Atatürk veya Dini-miz hakkında gizli bir maksatla yazılıp yazılmadığının tetkiki lâzım gelirdi.

Her hangi bir iktibas sahih ve sıhhatli olmalıdır.

Mevzuumuz: Büyük Peygamberimizdir, onun yüksek şahsiyetidir. Ha yüksek şahsiyet hakkında' dilimizde, diler dillerde yazılmış bir çok eserler vardır. Daha ziyade makbulünüz olacağını tahmin ettiğim isin Ecnebi şahsiyetlerin onun hakkındaki bazı görüşlerini hülâsa ediyorum.

Bismark: Ey Muhammet, seninle muasır bir vücut olamadığım için mütees-sirim. Senin gibi beser ne gelmiştir, ne de gelecektir.

Müellif Mormadok, bir ahlâk ve hukuk kitabı olan karanı tebliğ eden Peygamber Hasreti Muhammettir demektedir.

Profesör Edvar Monte ya göre Resulü İslâm şuur ve İdrakin timsalidir.

Feylezof Mormodos, Allah korkusu her hikmetin batıdır kaidesini bir ada-let düsturu halinde vazetmekle o insanların aciz kalmaları halinde de Adale-ti tecelli ettirmektedir.

Lâmartin onu bir kanun koyunlusu re manevi bir İmparatorluk kurucusu olarak tavsif ettikten sonra: "İnsan büyüklüğünün ölçülemediği bütün mik-yaslarda hangi insan ondan daha büyük olmuştur" demektedir.

Meşhur İngiliz mütefekkiri Bernarşov'e göre de onu insanlığın kurtarı-cısı olarak tanımak lâzımdır.

Yine o cihanşumul görüş izan ve vicdanına binaendir ki Müslümanlara sa-dece İslama değil nasa yani tekmil beşeriyete faideli olunuz emrini vermiş ve bu suretle yaşadığımız günlerde bile bir türlü tekemmül ettirilemiyen mil-letler cemiyetinin esasını 1800 küsur sene evvel kurmuştur.

Bilhassa mecmuanızın zikri geçen nüshasında Hasreti Mnhammedin Dün. yayı hayran bırakan, büyüklüğü bizzat tebarüz ettirmenize mukabil hatâ onun bedeviyetinden bahsetmeniz ne elim tezat ve tenakuzların zebunu olduğunu-zu göstermektedir. Bizatihi bahis konusu hayran ifadeniz sizi onun mübarek var-lığı hakkında küçültücü ifade ve iktibaslardan menetmeliydi.

Böyle müstesna bir şahsiyet hakkında yazarken ve nakil yaparken düşün-meniz ve hassas olmanız gerekirdi.

Kabul etmek izan ve vicdan borcudur ki böyle bir Peygamber geri bir çöl bedeviyetinin değil ileri bir medeniyetin mümessilidir, beşeriyetin mürebbisidlr.

Yazınızı ismimden bilvesile bahsettikten sonra seçimlerde tanrı elçile-ri makalenizin Sn satırları ile bitirmektesiniz: '

"Üniversite bitirdiği halde geri ve mürteci kalanlar, Atatürk İnkılâplarını hatmetmemiş, hatta hiç anlamamış tahsilliler köylerde değil şehirlerdedir, Ta-assubunda İrticainde merkezi, yuvası bunlardır. Tehlike bunlarda, zulmet ve Atatürk düşmanlığı buralardadır"

Ben de sizin bu hareket tarzınızdan mülhem alarak milliyet, gazetesinin 19.2,958 tarihli nüshasında mütefekkir muharrir Peyami Sefanın yazısından bir cümle ile -İlk ve son defa ölmek üzere verdiğim cevabımı- bitirmiş olayım:

"Batı da yalnız en büyük Feylesofların değil, Modern İlim Adamlarının, madde ve tabiat alimlerinin Allah ve Din değeri hakkındaki müsbet fikirle-rini bilmemekten gelen bu inat her gün Batıda çıkan sayısız kitap ve mec-muanın tekzibine uğramaktadır. Fakat okuyan ve anlıyan kim?"

Saygılarımızla

Dr. Münib Hayri Ürgüplü
Nevşehir Mebusu

YURTTA OLUP BİTENLER

D. P.

Yeni gelişmeler

Bu haftanın ortasında Ankarada, Bütçe müzakerelerinin en ateşli anlarında dahi Meclisteki hükümete ayrılmış sıralarda kısa boylu, bol saçlı, tipik bakanı arayanlar kendisini göremediler. Tipik bakan yalnız Mecliste değil, başkentte de görülmüyordu. Gerçi, bir nevi "sandalyesiz bakan"dı. Hattâ sandalyesiz değil, "bakanlıksız bakan"dı. Ama gene de başkentte' kalabilir, Meclise gelebilir, o bilinen edebi, renkli üslubuyla gözlerin önüne inşirah verici tablolar çizebilirdi. Milletçe ne kadar hür, ne kadar müreffeh, nasıl mesut olduğumuzu söyleyebilir, bütün bu eserlerin bas mimarını heyecanla selâmlıyabilirdi. Buna rağmen Samed Ağaoğlu, İstanbuldan ayrılmadı ve Meclise ayak basmadı. İstanbuldan ayrılmamasının ve Meclise ayak basmama* sının zaten sebebi de o renkli tabloyu çizmeye mecbur bırakılma endişesiydi. Başbakan Menderesin, elinde' ne kuvvetli ikna imkânları tuttuğumu sabık Sanayi Bakam herkesten iyi biliyordu.

Samed Ağaoğlunun Bütçe, müzakerelerinden evvel, kalkıp İstanbula gitmesi pek çok kimsenin nazarı dikkatini çekmişti. Onun İstanbulun mutena semtlerinden biri olan Topağacında Maçka- bir apartman dairesi hazırlattığı da süratle duyulmuştu. Bunlar, Samed Ağaoğlunun Sanayi Bakanlığından istifası hadisesiyle; birleştirilince perde aralanmıştı. D. P. İktidarının ilk Başbakan Yardımcısı fiilî siyasi hayattan çekilmeye hazırlanıyordu. Gerçi sabık Sanayi, yeni Devlet Bakanı kendisiyle görüşen gazetecilere Bakanlıktan istifa etmediğini söylemişti. Fakat bu, elbette ki "Bakanlıktan istifa etmiyeceğim" mânasına gelmiyordu. Yakınları ise, Bütçeden sonra Ağaoğlunun hükümetten çekileceğini, bir müddet Avrupaya gideceğini söylemekten çe. kinmiyorlardı. Döndükten 'sonra tipik Bakanın kendisini meraklısı olduğu ebiyata vermesi ve "Babamın arkadaşları "nı takiben zamanı ge lince "Benim arkadaşlarım" adlı bir eseri Türk kültürüne hediye etmesi hiç kimseyi şaşırtmıyaçaktı. Gerçi "Benim arkadaşlarımın nesri için en aşağı bir dört senenin geçmesi şarttı. Ama tipik Bakandan, gözden düşmüş bulunduğu günlerde bir çok tatlı hatıra dinlemiş olan Cihad Abaoğlu veya Bedii Faik gibi -ve daha başkatalihliler Ağaoğlunun müstakbel kitabının ne kadar alâka uyandırıcı, ne kadar istifadeli olacağını kolaylıkla tahmin edebiliyorlardı.

Yalnız, gözden uzak tutulamıyacak bir başka nokta vardı. Ya "Benim arkadaşlarım" la birlikte, "Benim Bakanlarım" diye bir kitap çıkarsa? O kitabın da son derece "enteresan" olacağından, erbabı şüphe dahi etmiyordu.

Dilini yutan adam

Her halde şimdilik bilinen, Samed Ağaoğlunun kendisini Mecliste konuşturmak gayretlerine mukavemet ettiğiydi. Devlet Bakanının İstanbula gidip Divan oteline inmesinden hemen sonra otele bir başka müşteri daha gelmişti. O da, "mutena müşteri"lerden biriydi. Adı Ahmet Salih Korurdu, ve Başbakanlık müsteşarlığı yaptığı gibi, Başbakanın yakın arkadaşı olmakla da şöhret sahibiydi. Ağaoğlu-Korur mülakatı gözden uzak bir yerde cereyan etmişti. Anlaşılıyordu ki Başbakan, nihayet kabinesi âzası olan tipik Bakanın Bütçe müzakereleri sırasında, bütün

Samed Ağaoğlu
Yem eser peşinde

öteki arkadaşları gibi yanında bulunmasını arzu ediyordu. Ama Devlet Bakam o kanaatte görünmüyordu. Hükümetten ayrılacaksa, ayrılmadan evvel bir "intihar konuşması" yapmaya hiç niyetli değildi.Hükümetle Muhalefet arasında cereyan edecek münakaşalara karışmak istemiyordu. İstanbulda kalmasına müsaade edilmeliydi.

Müsaade edildi mi, edilmedi mi bilinmez ama, Samed Agaoğlu bu haftanın ortasına kadar başkentte 'görünmedi ve Meclis kürsüsüne çıkıp gidişin müdafaasını yapmadı. Hükümetten ayrılırsa, Başbakanın elindeki bütün ikna imkânlarına rağmen bir "Şemi Ergin mektubu" yazmaya da yanaşmayacağın yakınları her halde biliyorlardı. Devlet Bakam, daha sessiz ve ümidli bir ayrılış sahnesini tercih edeceğe benziyordu.

Sıralarda bir bakan

Bu hafta Ankarada bir çok kimse "Ağaoğlu meselesi"yle meşgulken, haftanın başında, ortaya ikinci bir mesele çıktı: "Ökmen meselesi". Bütçe' müzakereleri sırasında Tarım Bakanım bir ara hükümete değil, milletvekillerine ayrılan sıralarda görenler şaşırdılar. Nedim Ökmen, tehalükle kabul ettiği Tarım Bakanlığından ayrılmak niyetinde miydi? Tarım Bakanlığında Nedim ökmenin tâyininden beri cereyan eden hâdiseleri bilenler, bilhassa "Fuad Adalı meselesi"nden haberi bulunanlar böyle bir ihtimal karşısında hiç şaşırmamışlardı. Nedim Ökmen, Tarım Bakam olur olmaz, başta Orman Genel Müdürü Fuad Adalı bulunduğu halde birçok yüksek memuru vazifeden uzaklaştırmıştı. Son günlerde de Teftiş heyetinin bazı üyelerine karşı asabi tavır takınmıştı. Fuad Adalı son derece dürüst bir insandı. Üstelik Başbakan kendisinden memnundu. Nitekim Nedim Ökmene. Orman Genel müdürünün işine iadesi bildirilmiş ti. Bu arada başka çare düşünülmüş, Fuad Adalıya bir "dış seyahat" teklif edilmişti. Fakat Orman Genel Müdürü "dış seyahat meraklısı" değildi. Nihayet yüksek makamlar, kendisine vazifesine başlamasını emretmişlerdi. Bunun üzerine Nedim Ökmen, dolaşan kuvvetli şayialara göre, istifasını vermişti. Bakanlığı kabul etmiş bulunmasıyla maksad zaten hasıl, olduğundan, simdi istifası itiraz celbetmemiş ve kendisine "Bütçeden sonra görüşürüz" cevabı verilmişti. Gerçi bu haftanın başında' Sah günü Nedim Ökmeni Mecliste Hükümet Başkanıyla pek eğlenceli bir muhavere esnasında görenler tek. rar şüphelenmişlerdi ama, kahkahalı hasbıhallerin siyasi kaderler üzerinde fazla rol oynamadığım bilenler Bütçe müzakerelerinin sonunu takip edecek günleri beklemeyi gene de ihtiyatlılık saymışlardı.

Asıl huzursuzluk

Ama, elinden demir tevzii, kâğıt tevzii. Döviz Komitesi âzalığı alınır atanmaz "iyiye gitmediğimiz" hakikatini kavramak meharetim gösteren Samed Ağaoğlu veya "iyi memurları temizleme kampanyası"na mani olununca milletvekilleri arasına hicret eden Nedim ökmen D. P. nin mühim meselesi değildi. D. P. içinde ve nihayet gidişte ıslahat lüzumuna hakikaten inanan, memleketin hayrını olduğu kadar Partinin de hay. rını bunda gören temimi demokratlar gittikçe kuvvetleniyorlardı. Önümüzdeki seçimleri D. P. nin kazanamayacağı hakikati herkesin içine her geçen gün biraz daha kuvvetle yerleşiyordu. Liderler 1957 seçimlerinin neticesinden maalesef hâlâ ibret almamışlardı. Liderin etrafındaki "iç kabine" şiddetli tenkid mevzuuydu. Genel Başkanının hâdiseleri içeriye değil, dışarıya açılan pencerelerden

Haftanın içinden
Sağırlar Diyaloğu

Metin TOKER

Büyük Mecliste cereyan eden hâdiselerden bütün milletin üzüldüğünü sayın temsilcilerimiz bilmelidirler. Millî iradenin tecelligâhı olması gereken o çatının altına milletvekillerimiz birbirleriyle döğüşmeleri için değil, memleket meselelerini sükûnetle görüşmeleri için gönderilmişlerdir. Vazifeleri yumruk sallamaktan ziyade bizlere, seçmenlerine daha hür, daha emin, daha rahat ve müreffeh bir hayat sağlamaktır. Her milletvekilinin bu gerçeği, kafasının bir kenarına sıkı sıkıya yerleştirmesinde fayda bulunduğu anlaşılıyor.

Hâdiselerden dolayı kabahatin bu sefer kimde olduğunu araştırmaya kalkışmak belki faydalı, ama lüzumsuzdur. Bu, sonu gelmez münakaşalara götürür. Herkes kendi görüşünde ısrar eder, herkesin görüşünde bir doğru taraf vardır, anlaşmak imkanı asla bulunmaz. Maliye Bakanı Hasan Polatkanın müzakereleri açan nutku, D. P. Grubu tarafından olduğu kadar C.H.P. Grubu tarafından da sükûnetle dinlenil mistir. Aynı şekilde, ona Muhalefet adına mukabele eden İsmail Rüştü Aksal da C.H.P. Grubundan şikâyetçi olmadığı gibi D.P. Grubundan da dert yanmaya hak kazanmamıştır. Onları takiben konuşan hatipler, doğrusu istenilirse, salonda sebep oldukları gürültüyü kendi sözlerini bir defa daha dikkatle okurlarsa haklı bulmamazlık edemezler. İstisnasız hepsi fikirlerini, elbette ki kelimelerini daha dikkatli seçerek ifade edebilirlerdi. Bir yânda sayın Sebati Ataman ile Server Somuncuoğlu, diğer yanda Hüseyin Balık ise şahsiyetleriyle eski Gruplarının hiç olmazsa şakalarına daima muhatap olacaklardır; o bakımdan onları konuşmaları sırasında kendilerine yapılan tarizleri tabii karşılamak icap eder, Onlardan sonra kürsüye gelen Başbakanın konuşması sırasında C. H. P. Grubundan yükselen sedaları tasvip imkânsızdır Bir kısım C. H. P. milletvekilleri, maruz bulundukları anlaşılan -tabiri mazur görsünler- "şımarık çocuk edası"ndan kurtulmaya çalışmalıdırlar. Tasvip olunmayan fikirler, hattâ siyasî demagoji, dahi Büyük Meclisin çatısı altında mutlaka sükûnetle dinlenilmelidir. Kaldı ki sayın Menderesin ilk nutkunda feveran bir kenara, incinmeye sebep olacak cümle bulmak dahi kolay sayılamaz.

Fakat üzücü hâdiseler bunlar değildir. Dünyanın her parlâmentosunda gürültü olur. Her milletten milletvekili coşup lâf atar, sıra kapağı vurur, bağırır. Tabu görmek lâzımdır. Nihayet sapasağlam yerleşmiş kanaatler çarpışmaktadır ve herkes müsamahakâr değildir. Büyük Meclisin bir muharebe meydanına dönmesidir ki, milleti hakikaten üzer. 1958 bütçesinin müzakeresinde olan odur. Seçmen Büyük Meclise iki mutaassıp hizip, anlaşmasına imkân olmayan iki muhasım göndermemiştir. Herkes anlaşmaya çalışmak, bunun için de evvelâ karşısındakinin hakkını yiyor durumuna düşmemek zorundadır. Bu duruma düşüldü mü, hastalık tedavisi gayrıkabil bir hal alır. Başkanlık divanının 1958 bütçesinin müzakeresi sırasındaki tutumu ve D.P. Grubunun ona katılması, hâdiselere dışardan bakanların nazarında esef verici vakaların temelidir.

Bütçe komisyonu sözcüsü, D. P. Grubu sözcüsü ve Hükümet Başkanından sonra İsmail Rüştü Aksala söz verilseydi, ne olurdu lütfen söyler misiniz? İnsaf edilsin, Bütçe Komisyonu sözcüsü İsmail Rüştü Aksalı amali erbaa bilmemekle suçlandırıyor, D. P Grubu sözcüsü ona istihfafla "muhasebeci" diyor, Hükümet Başkanı ise onun hiç söylemediklerini kendisine maledip cevap veriyor. Sonra İsmail Rüştü Aksal, İç tüzüğün sarih hakkına dayanarak sataşmaya maruz kaldığı meşru sebebiyle, söz istiyor. Aldığı cevap şu oluyor: "Başkanlık size sataşıldığı kanaatinde değildir". Ve buna, D.P. Grubu katılıyor. Eğer Bütçe Komisyonu sözcüsü, D.P. Grubu sözcüsü ve Hükümet Başkam da İsmail Rüştü Aksala sataşmamışlarsa, parlâmento lisan söz"sataşma" kelimesinin ne ifade ettiğini anlamaya imkân yoktur. "Sataşma" Büyük Mecliste elbette ki ana babaya küfretme değildir. 1958 Bütçesi müzakerelerinin C.H.P. sözcüsüne konuşma, İthamları cevaplandırma hakkı tanınmadıktan sonra katiyen tasvip edilmeyecek bir manzara aldığını kabul etmek zaruridir.

Politikacılar psikolog olmak zorundadırlar. İnsanları herşeyden çok nenin çileden çıkardığının bilinmesi lâzımdır. Akıl, idrak, mantık, hattâ' menfaat.. Bütün bunların, haksızlığa maruz kalındığı endişesi yürekte yer alınca ikinci plâna düştüğüne tarih şahittir. Niçin D. P, rakibini, Hükümet başkanını dinlerken gösterdiği tahammülsüzlükten dolayı, millet nazarında haksız halde bırakmaz, niçin bir misli, on misli, bin misli büyük bir haksızlığı bizzat yaparak onun hatasını unutturuveHr? Boşuna sebeb aramayınız. Bulamazsınız. Yoktur. .

Daha doğrusu vardır. Bu, Başbakanın o. ilk yumuşak, satırları, cümleleri arasında gömülüdür.' Satırlar ve cümleler ki bütün Meclis müzakerelerini bir "Sağırlar Diyalogu" haline getirmiştir. Eğer sayın Menderes yaptığı sulh taarruzunun niçin bu defa başarı sağlamadığını merak ediyorsa bilmelidir ki 1958 bütçesi sırasında 1957 bütçesi müzakerelerinde davrandığından daha hatalı davranması yüzündendir. Sayın Menderes Muhalefet sözcüsünü tebrik etmiştir. Niçin? Tenkitlerini müeeddep bir üslûpla yaptı diye. Sonra? Sonra, o kadar! İşte, hatalı hareket budur. Bugün, bir takım dertlerle karşı karşıya bulunduğumuzu inkara imkân yoktur. Demokratik bir memlekete yakışır basın kanunumuz var mı? Hakim teminatının ihtiyaca kâfi olduğunu söyliyebilir miyiz? Meclis iç tüzüğü ekseriyet ve ekalliyete eşit haklar tanıyor mu? "Muhtar Üniversite" lâfı, Sayın Celâl Yardımcının son tasarrufları karşısında tebessüm uyandırmıyor mu? Sayın Başbakan bu şikâyetleri -ve iktisadî sahadaki daha başkalarını- müeeddep bir şekilde dile getirdi diye İsmail Rüştü Aksalı tebrik ediyor. Ama bu, sadece İsmail Rüştü Aksalın ne derece edepli bir insan olduğunu gösterir. Yoksa, ayni şikâyetleri daha az müeeddep, hattâ edepsizce ifade edenlerin haksızlığını ortaya koymaz. "Üslûb-u beyan aynıyla insandır'" derler. Gönül ne kadar isterdi ki sayın Menderes "şu terbiyelidir, şu terbiyesizdir" tasnifiyle oyalanacak yerde aşikâr dertlerimizi, kendisinin daha bir ay evvel Bursada kabul ettiği dertlerimizi yok etmek yolunda taahhüdde bulunsaydı ve getirmek istediği yeni Bahar Havasının mukabilinde yeni bir "Kırşehir tamiratı" tekeffül etseydi'

Ortada olan, hiç kimsenin inkâra cesaret edemediği, en kabadaydarın tevile çalıştığı! dertleri şöyle veya böyle dile getirmişsin... Sayın İktidar başı emin olmalıdır ki bir müddet evvel ehemmiyet arzeden o taraf, işin heyeti, umuraiyesi karşısında ehemmiyetini tamamiyle kaybetmiştir. Daha fenası: Dertlerin ıstırabı arttıkça devasını yumuşak dille istiyenler gözden düşmekte, ötekiler makbul adam haline gelmektedirler. Sayın Menderes emin olabilir ki, İsmail Rüştü Aksalı lâfla avutmayı başardı bir taktik saymakta devam ederse, İsmail Rüştü Aksalı karşısında uzun müddet göremez. Başkanlık divanı bir Aksalı konuşturmak istemezse "Aksal Lisani"nın zerrece tesiri, itibarı kalır mı? O lisâna prestij kazandırmak, o lisânı siyaset lisânı yapmak istiyorsa sayın Menderes biraz daha cömert davranması lüzumunu kabul etmek zorundadır. Şimdiye kadar düştüğü hüsranlar kendisine bir ders olmalıydı.

Büyük Mecliste kabine bütçe müzakerelerini dinliyor

Sakin başladı, sinirli bitti

seyretmesi zaruriydi. Hükümeti saat. lerce, muhalifleri beş dakika -o da, kifayet takriri gelmece, konuşturmak, sonra da Zaferde yeni zaferler ilini etmek ve "İktidar hatipleri Muhalefeti perişan ettiler" diye başlıklar vermek, hattâ D. P. Grubunun polemikçi bakanları alkışlaması hakikatlisi değiştirmiyordu. Milletin hükmü başkaydı ve dışarıya bakan pencerelerden etrafı seyredenler bunu görebiliyorlardı. İktisadi vaziyet hic iyi değildi, rejim buhranı aşikâr hâl Almıştı ve dış politika hüsran getiriyordu. Bunlar, derlenip toplanma ihtiyacını nasıl olur da hatıra getirmezdi? Partinin hükümeti murakabe lüzumu, bilhassa teşkilâtta her ge--en gün daha iyi' anlaşılıyor ve bu görüşün başkentteki samimî temsilcileri bir şeyler yapma zamanının yaklaştığını hissediyorlardı.

Ağaoğlunun ve Ökmenin üstünde D. P. de bu haftanın mühim hâdisesi huydu. Ötekiler, sadece dekoratif unsurlardı.

B. M. M.

Maratonun hikâyesi

O gece Adnan Menderes, tabir caizse, hissi bir akşamındaydı. Gece, Bütçe müzakerelerinin başladığı günün gecesiydi. Başbakan bir ara salona girmiş, sonra, müzakereleri yukarıdaki odasından takip etmişti. Evvelâ Maliye Bakanı Hasan Polatkan, onu takiben. C. H. P. Grubunun sözcüsü İsmail Rüştü Aksal konuşmuştu. Müteakiben celse tatil edilmiş, evli evine, köylü köyüne dönmüştü. Gece, İktidarın başı yakın arkadaşlarım nezdinde yemeğe toplamıştı. Zaten, mühim akşamlarda bir sofra etrafında buluşuluyor ve meseleler müzakere ediliyordu. Tabii toplantılara Adnan Menderes başkanlık ediyordu.

O gecenin yıldızı, bir "gıyabi yıldız"dı. Hakikaten, mevzu İsmail Rüştü Aksaldı. Başbakan C. H. P. Grubunun sözcüsünün nutkunu tetkik etmiş ve pek beğenmişti. Sofrada hemen sadece bundan bahsetti, İşte tenkit böyle yapılmalıydı. Eski Maliye Bakam herşeyi söylemişti. Ama, müeddep bir lisanla söylemişti. Parlamentoda böyle konuşmak lâzımdı. Nitekim kendisi, Başbakan, ertesi gün kürsüye çıkacak ve bu fikirlerini açıklıyacaktı. Adnan Menderesin meşhur vecdlerinden biri için de olduğu anlaşılıyordu. Hakikaten O gün ismail Rüştü Aksalın konuşmasını beğenmişti. Kendi fikirlerinin doğruluğunda tabii ısrar ediyor, C. H.P. sözcüsüne hak vermiyordu. Zâten mesele de, haklı ile haksızın ortaya çıkması değildi. Mesele, seçimlerden beri devam eden sinirli havaya bir son vermek ve İktidarla Muhalefet arasında atılmış olan köprüleri tamire çalışmaktı. Başbakan arkadaşlarına, iki saat İsmail Rüştü Aksaldan bahsetti. Heyecanlıydı. Evet, ertesi sabah Meclise gidecek ve G. H. P. sözcüsüne bizzat cevap verecekti. Hattâ,bunun Muhalefete duyurulmasında fayda bile vardı. Bütçe müzakereleri bir Bahar Havası içinde geçebilirdi.

'Siyasi taktik

Doğrusu istenilirse, işin his tarafının dışında, Bütçe müzakerelerinin Bahar Havası içinde geçmesinin İktidara sadece faydası vardı. D. P. zayıf bir vaziyetteydi. Yiyeceği kuvvetli darbeler kendisini çok sarsacaktı. Bilhassa Grup, hassas bir dörtyol ağzındaydı. Eğer güzel' bir taktikle geçen senenin ılık havası kurulabilirse iyi olurdu. Üstelik memleketin de, Meclisteki müzakerelerin yumuşak cereyanından memnuniyet duyacağı aşikardı. Ster halde, karşılıklı ve eşit şartlar altında Muhalefetle sert bir münakaşaya girişmek, açık noktası çok elan İktidarın işine gelme yecekti. Böylece hislerle fikir aynı noktada birleşiyordu. Bizzat Başbakanın ertesi gün kürsüye çıkıp İsmail Rüştü Aksalı müeddep tenkidlerden dolayı tebrik etmesinde D.P. nin iki taraflı menfaati vardı.

Fakat' evdeki hesap, bir takım ak-silikler yüzünden çarşıya uymadı.

Evvelâ, bir gece önce tasarlananın' aksine kürsüye Bütçe komisyonu sözcüsü Sebati Ataman Başbakandan acele fırladı. Sebata Atamanın hem. şahsiyeti -1950'de Meclise C. H. P. milletvekili .olarak girmiştihem de edası Bahar Havası yaratmaya müsait değildi. Nitekim konuşması yer yer itirazlara vesile verdi. Hele İsmail Rüştü Aksalın şahsına yaptığı hücumlar, onu amali erbaâ bilmemekle ithamı bir gece evvel Başbakanın sofrasında bahis mevzuu edilen "Parlamento lisanı"yla pek az alâkalıydı. Üstelik onu D. P. Grubu adına bir başka eski C. H. P. li, Server Somuncuoğlu takip etti; arkadan Kasım Gülek "miting konuşması"nı yaptı ve müzakerelerin hiç olmazsa fikri seviyesini süratle düşürdü; nihayet Hüseyin Balık ve Himmet Ölçmen trajediyi tamamladılar. Sıra Başbakana gelmişti ama, "psikolojik zaman" çoktan geçmişti. Üstelik Adnan Menderes, konuşmasında hiç cömert davranmadı ve "tatlı dil"le iktifa etti. Onun yerine. Bursada yaptığı gibi, bir takım antidemokratik tedbirlerin alınmış bulunduğunu -ki, böyle bir hakikat üstünde münakaşa dahil edilmez- itiraf etseydi ve Muhalefeti bunları süratle tadil için İktidarın yardımına çağırsaydı hiç şüphesiz, bizzat İsmet İnönünün mukabelesini sağlar ye "seçim sonu sinirlilik devresi" bir kaç fiili hareketle yerini özlenilen yumuşaklığa terkederdi. Ama Başbakanın konuşması "çıkın, konuşun, tenkid edin, fakat İsmail Rüştü Aksal gibi konuşun"dan 'öteye geçmedi. Üstelik "kökleşmiş olan sertliği bertaraf edelim, yurdun sükûna ve huzura kavuşması buna bağlıdır" dedi. Halbuki, yurdun sükûna»ve huzura kavuşması İsmail Rüştü Aksal gibi konuşmaya değil, önce İktidarın, bizzat kabul ettiği antidemokratik tahditleri kaldırmaya yanaşmasına bağlıydı.

Gerçi C. H.P. Grubu Başbakanı icabeden sükûnetle dinlemedi. Bu,

halen başıbozuk Gruptan bir çok çatlak ses çıktı. Ama Adnan Menderesin sözlerinde hiç bir yemlik bulunmaması üstelik böyle bir oyunun sadece bir yıl evvel denenmiş olması Bahar Havası taarruzunu neticesiz bıraktı.

Bütçe müzakerelerinin çığırından çıkması artık işten bile değildi.

İkinci yol

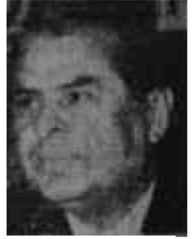
Tatlı hava kurulamayınca DP. liderleri Muhalefeti konuşturmamayı tercih ettiler. Bu, hâdiseler çıkartmaktan başka bir netice Veremezdi. Nitekim vermedi. Çerçi sâdece bakanlar, defalarca ve istedikleri kadar konuştukları, on dakika kürsüde kalan bir muhalif hatibe karşı hem Başbakan, hem alâkalı bakan kürsüye gelip uzun uzadıya cevap verdikleri için onu mağlup etmiş hayasını kendi Gruplarına telkin ettiler. Fakat D.P. Grubu mensuplarının salondan ayrılıp evlerine gittiklerinde ve kendilerini Sükûnetle dinlediklerinde bütün bu zaferlerin birer Pyrrhus zaferi olduğunu anlamamaları, kabul etmeleri imkânsızdı. Böyle bir mücadele hiç bir yerde 'görülmemişti. Şimdi düşününüz. C.H.P. Grubu sözcüsü kürsüye çıkıyor ve on dakikada bütün bir bakanlığın icraatım tenkid ediyor. Sonra, alâkalı Bakan çıkıyor, lüzum gördüğü »kadar konuşuyor". Onu Komisyon sözcüsü, D. P. Grubu sözcüsü takip ediyor. C. H. P. Grubu sözcüsünün tekrar konuşmak hakkı bile yoktur. Şahısları adına fikir söyleyen hatiplerin kürsüyü işgal etme müddetleri ise, sadece beş dakikadır. Beş dakika! Beş dakikada eski Yunanın Lakonyasında yaşayanlar bile düşüncelerini söyleyemiyorlardı. Nere de kaldı; binbir dertle malûl bizim Muhalefet hatipleri! İş o kadarla da bitmiyordu. Ertesi gün devletin tarafsız radyosu bakanların itham dolu hitabelerini saatler ve saatler yayıyordu. Müsavat buydu. Muhalefete reva görülen muamele buydu. Bunun C. H. P. Grubunu en azından "asabi" hale getirmemeni için bu Grubun meleklerden müteşekkil olduğunu kabul etmek lazımdı. Gerçi C.H.P. Grubunda pek çok cennetligin bulunduğunu Bütçe müzakereleri ortaya koydu ama, cennetlikler melek değillerdi. Halbuki ilk alınan karar ne kadar güzeldi.

Değişen tahditler

Müzakereler Cuma gününe kadar tatlı sert cereyan etti. Hatipler istediklerini söyliyebiliyorlardı. Salondan • gürültü eksik olmuyordu ama, bir isyan havası yoktu. Sinirlilik en ziyâde C.H.P. sözcüsü İsmail Rüştü Aksala Başkanlık divanının söz hakkı vermemesi, umumi heyetin de müteaddit reye müracaattan sonra bunu tasvip etmesiyle başlamıştı. Ama, Aksalın konuşturulacağı zannı herkeste mevcuttu. Cumartesi günü, ilk şimşekler çaktı. Başbakan, yumuşak tavrını bırakmıştı. . Nitekim o gün, daha evvelce yapmış olduğu bir konuşmayı hemen aynen tekrarlayarak iktisadî sıkıntıların 1950 den de evvel mevcut bulunduğunu gazete kupürleri okuyarak ispat etti. Bu kupürleri bizzat Başbakan bir defa daha, başka bir vesileyle aynen okumuştu. Neden bilinmez, •daha doğrusu bilinir, kendi sözcülerine bir türlü cevap hakkı tanınmamasından dolayı asapları bozulmaya yüz tutuyordu-, C. H. P. Grubu Başkanının ithamlarım sükûnetle, taşa taşla mukabele ederek ve tesirsiz olduğunu 1957' seçimlerinin gösterdiği meşhur taktiği gülümsiyerek dinleyemedi. Halbuki o, en istifadeli usul olurdu. Bunun yerine gürültü yapıldı ve Başkanlık divanı ilk cezaları dağıtmaya buladı. Daha doğrusu Muhalefeti cezalandırmaya başladı. Zira Bölükbaşının veya Gülekin, ya da Suphi Baykamın -onunki güzel bir konuşmaydı- konuşmaları sırasında aynı derecede sabırsızlık gösteren D. P. Grubu mensupları ihtar bile almamışlardı. Ceza yağmuru, fırtınayı büsbütün şiddetlendirdi. İşte bu sırada, konuşmaların tahdidi takriri geldi.

Demokratların verdikleri teklifte Grup sözcülerinin on, öteki hatiplerin beş dakika konuşmaları isteniliyordu! Şaşmamak kabil değildi. On dakikada bir bütçe tenkit edeceksin! Nitekim Turhan Feyzioğlu

Bir Muhterem Makam

İtiraf ederiz ki bu satırları yazarken korkuyoruz. Korkuyoruz, bahis mevzuu edeceğimiz kimse kendisini AKİS'in beğenmiş olması dolayısıyla Olimpus dağı tanrılarının kızacağını düşünerek "hayır, ben öyle değilim" diye tekzip göndermesin. Korkuyoruz, dağ sakinleri hakikaten hiddete gelip adamcağızı çalışamaz hâle getirmesinler. Korkuyoruz, meşhur "etraf onu gammazlamaya kalkışmasın. Korkmamızı haklı görmek lazımdır, zira bütün bunlar olmamış şeyler değildir. Ama gene de söylemeden duramıyacağız.

Adalet Bakam Esat Budakoğlunu, bütün samimiyetimizle tebrik ederiz. Şahsı üzerinde, bir münakaşaya vesile vermedi diye. Yumruklu Bütçe müzakereleri sırasında, işgal ettiği makama çamur sıçratmadı diye. Bakanlığına değilse bile bakanlığının bakanına, yani kendisine karşı saygıdan başka bir his uyandırmadı diye. Bir Adalet bakam böyle olmalıdır. Esat Budakoğlu şimdiye kadar ne yaptı? Belki, bir "hava vermek"ten başka hiç bir şey. Fakat hiç bir şey yapmamış olması, yani bazı seleflerinin saptıkları yola sapmamış, politikaya girmemiş bulunması, böylece şimşekleri üzerine çekmemiş kalması, ismi etrafında geniş bir emniyet uyandırması bir Adalet bakanı İçin meziyetlerin en büyüğüdür.

Zira öyle makaralar vardır ki, onların sahipleri üzerinde -haklı veya haksız- münakaşa edilmemelidir. O makamlarda oturanlar "münakaşa edilen insan" olmamalıdırlar. Memleket içinde emniyet ve huzur, büyük nisbette buna bağlıdır. Adalet bakanlığı böyle, makamların başında gelir. Bir Adalet bakanının şahsı üzerinde çekişme olmaz Oldu mu, onu mutlaka değiştirmek gerekir. Eğer bugün Adalet meselesi büyük şikâyet mevzularından biriyse, kabahati en aşağı mevzuat kadar Budakoğlunun bazı seleflerinde aramak lâzımdır. Onların Meclis kürsüsünde polemiğe girişmeleri, onların demagoji yapmaları, onların radyolarda hafiflik etmeleri temsil ettikleri müesseseye olan itimadı ister istemez sarsmıştır ve şimdi yeni bakan onu tamir için çok emek sarfetmek zorundadır.

Adalet müessesesi küçük politika çekişmelerinin üstünde bulunduğu içindir ki Adalet bakanları mutlaka ve mutlaka memleket çapında, millet çapında saygı uyandıran, hakikaten muhterem kimseler arasından seçilmelidir. Bunlar aka kara, karaya ak dememekle mükelleftirler. Bir takım prensipleri koltuklarından daha fazla sevmek zorundadırlar. Üstelik bunu hissetirmeli, duyulmalıdırlar. Bir Adalet bakanı, şahsı ilibarile en aşağı bir mahkeme kadar huşu vermelidir. Esat Budakoğlsnu, işte, her şeyden çok bu hissi taraftarlarında ve siyasi hasımlarında Uyandırmaya muvaffak olduğundan dolayı tebrik etmek lâzımdır.

Ayrıca Mili Savunma Bakanlarının ve Üzülerek hatırlatalım, Dışişleri bakanlarıyla Milli Emniyet Hizmetinin başında bulunan başkanların da aynı çapta, şahsı münakaşa edilmeyen' kimseler arasından seçilmesi hiç şüphesiz batı demokrasilerinin güzel geleneklerinden biridir.

başarılı bir müdahalede bulundu ve hiç olmazsa Grup sözcülerine kırk. öteki hatiplere on beş dakika konuşma hakkı tanınmasını istedi. Bir çok D. P. milletvekili de bu görüşe iştirak edere benziyordu.

Vaktin az, konuşma meraklısının çok olduğu doğruydu. Bu gidişle, müzakereler Marta kadar bitirilemezdi. Vaziyeti C. H. P. lilerin de anlayışla karşıladıkları Feyzioğlunun konuşmasıyla ortadaydı. Ama insaf edilmeliydi, beş dakikalık konuşma da olur muydu? O zaman, bizzat Başbakanın harekete geçtiği görüldü. Tevfik İleri aldığı talimat üzerine yeni bir takrir hazırlattı. Grup sözcüleri yarım saat, öteki hatipler onar dakika konuşacaklardı. Nihayet o da makul sayılabilirdi. Takrir kabul edikti. Böylece Cumartesi günü de atlatıldı. Fakat Pazar günü, yumruk sesleri işitilmeye başlandı.

Kavgalı celseler

Mühim kavga. Cumhurbaşkanlığı bütçesinin görüşülmesi sırasında hemen hemen boşu boşuna çıktı. C.H.P. sözcüsü Esat Mahmut Kara-Kurt Cumhurbaşkanının tarafsızlığı üzerinde durdu. Bu sırada ortaya Muhalefet sıralarından bir "apartman" lafı atıldı. Lâf, üzerinde durulmayı gerektirmeyecekti. Fakat bizzat Baş. bakanın yerinden fırlayıp Başkanlığı "ikaz" ettiği görüldü. Menderes ilk bütçe gecesindeki rakikliğini bırakmış son derece sinirli olmuştu. "Apartman" lâfının sahibi C.H.P. li Melih Küçüktepepınar Menderesin müdahalesi üzerine kürsüye davet edildi ve ne demek istediği kendisinden soruldu. Küçüktepepınar sükûnet. le izah etti. D. P. liderleri İktidara gelmeden önce, seçimleri kazanırlarsa Çünkayada değil, apartmanlarında oturacaklarını söylemişlerdi ya. İşte, "apartman'' diye ondan bahsetmişti. Başbakanın sinirli hali geçmemişti. "Sen yerinden nasıl konuşursun" diye yerinden konuştu, Başkan da süratle Küçüktepepınara beş celseye katılmama cezası verdi. Ceza neden verilmişti, kimse pek anlıyamadı C. H. P. li milletvekili söylediği sözden dolayı mı -ama, bunda bir şey yoktu ki- yoksa yerinden konuştuğu için mi cezalandırılmıştı? Böyle bir ceza, havayı büsbütün kar rıştırdı. Üstelik, yeni bir takrirle bir gün evvel • reddedilen teklif kabul edildi. Grup sözcüleri on, öteki hatipler beş dakika konuşacaklardı. D. P. nin C. H. P. yi tenkid yapamaz vaziyete getirmek istediği . anlaşılıyordu. Zira konulan tahditler biz tenkidi gayrımümkün hale getiriyordu. Evet, on dakika da ne söylenebilir ve tahditsiz konuşan bir bekan karşısında ne yapılabilirdi?

Grupların düellosu

Bunun üzerinedir ki C. H. P. Grubu bir toplantı yaptı ve Başkanlık divanının tarafsız hareket etmediğini bildirerek bunu protesto etti. Tebliğde "Meclis başkanlığının kararları na tesir etmek için hükümetçe Meclis-

Avni Yurdabayrak
Üstelik Bernadotte'u öldürmüşlerdi

liste sarfedilen gayretler üzerinde de önemle durulmuştur" deniliyor ve ilâve ediliyordu: "Grup, Meclis başkanlığının . tarafsız olmamasından millet menfaatlerinin kaldığı tehlikenin nereye varacağını tahmin edememektedir". Gece, p. P. Grubu toplandı. Meclisin mutad toplantı saatinde Meclis salonunda toplanan D. P.Grubuna C. H. P, nin talihsiz milletvekili 'Tevfik Ünsalan yanlışlıkla girince bir güzel döğüldü. D. P. Grubu, C.H.P. ye inanılmaz bir şiddetle mukabele ediyor ve onu tehdit ediyordu. D. P. tebliğinde "C.H.P. Meclis Grubunun bu tebliği memlekette ciddi ve ağır bir vaziyet ihdas etmektedir"' deniliyor, "B. M. M. nin faaliyet ve tasarruflarına karşı bir vaziyet almak manasını tazammun eden bu tebliğin yakın ve uzak neticeleri zuhur edebilir" diye devam olunarak D. P. Grubunun bir takım tedbirler alacağı hissettiriliyordu.

Ertesi gün hususi döğüşler umumi döğüşe inkılâp etti. D. P. Grubu içinde "icrayı kontrol" şampiyonu gözükmeye çalışan Zeki Erataman C.H.P. yi dinsizlikle itham edip te Başbakan kendisini alkışlayınca iki taraftan yüzer milletvekili birbirine girdi ve kanlı mücadele -kaşlar patladı, dudaklar yarıldı- on dakikadan fazla sürdü. Kavgadan sonra gazetecilerin yanına gelen ve kavgacı değil, ayırıcı olan D. P. den Avni Yurdabayrak öyle bir yumruk yediğini anlatıyordu ki, beyninde şimşekler çakmıştı! Artık müzakerelerin sakin bir hava içinde cereyanına imkân kalmamıştı. Kavga sırasında Başbakan Celâl Yardımcı tarafından dışarı çıkarılmış, Emin Kalafat ise süratle Başkanlık kürsüsüne sıçrayarak -salonun nirengi noktası-kendisini tehlikeye sokmadan hâdiseleri seyretmişti. Koridorda Başbakan Barutçu ile. karşılaşmış ona sinirli Uf şekilde dert yanarak icab ederse kabinesi azalarını müzakerelerden çekeceğini söylemişti. Barutçu ise Muhahafetin bunu değil, bizzat Başbakanın Mecliste daima bulunmasını arzuladığını bildirmişti. Celse tatil edildi,

öğleden sonra, iki taraf adına yumuşakça ve kabahati karşıya atan konuşmalar yapıldı. Nisbi sükûnet tesis edilmişti. Fakat salon, her an patlamaya müheyya bir barut fıçısını' andırıyordu. O kadar ki idareci üyelerden Ntizhet Akın iki taraf arasındaki geçitte nöbet beklemek lüzumunu duyuyordu. O gün C.H.P. Grubu tekrar toplandı, ve D.P. Grubunun tehdidine cevap verdi. Tebliğ sertti ama itiraf etmek lâzımdır ki güzeldi, kuvvetliydi ve C.H.P. bakımından çok yerindeydi. C.H.P. Grubu Başkanlık divanının tarafsızlığı meselesinin büyük ehemmiyetini belirttikten sonra şöyle diyordu:

"D.P. iktidarı seçimleri emniyetli, eşit, dürüst şartlardan mahrum etmek için mevzuatta, hususile tatbikatta tecviz olunamıyacak en ileri merhaleye varmıştır. D. P.iiktidarının kanatince seçimleri bir muhalefet partisinin kazanması "facia" olarak ilân olunmuştur. İktidar partisi başkam Ve Cumhuriyet hükümeti Başbakanının bu ifadesi iktidarın seçim "Siyasetinin bir kelimede kale me alınmış tam tavsifidir.

Biz, seçimin emniyeti, eşit, dürüst şartlarım temin edinceye kadar çalışmağa devam edeceğiz"

Demokratik rejimi tahrip için D. P. tebliğinde bahsi geçen bahanelere vatandaşın inanmıyacağı bildirildikten sonra tebliğ şu cümlelerle bitiyordu.

"D. P. idarecileri içinde mahdut bir zümre demokratik rejime nihayet vererek misallerini gördüğümü» Ortadoğu idarelerinden birini kurmak- için her gün yeni bir bahane ve usul peşindedirler. Bu tertip muvaffak olamıyacaktır.

Büyük Türk milleti kendi idaresini yürütecektir. Biz, Meclis -dışındaki baskılara olduğu gibi Meclis içindeki baskılara da mukavemet ederek, bu iradeyi halelden masun tutmağa hürmet ve samimiyetle çalışanların safında bulunuyoruz."

Tebliğde İsmet İnönünün kokusunu duymamak kabil değildi.

İnönü meselesi

Bütün Bütçe müzakereleri boyunca C. H. P. Genel Başkam bir muamma vaziyetini muhafaza etmişti. İsmet İnönü, bir strateji meselesi ortaya çıkmadıkça sözü genç arkadaşlarına bırakmak kararındaydı. Taktik işlerle onlar meşgul olacaklardı. Nitekim su satırların yazıldığı ana kadar Genel Başkan konuşmadı. "Genç arkadaşlar"ın bir kısmı muvaffak oldu, bir kısmı pek kof çıktı. Fakat 173 lük Grubun faydasını İnönü bu sene gördü. Gene sabah, öğle ve gece müzakerelerini takip ediyordu ama, daha ziyade bir fikir almak ve teşhis koymak için.. Zaten, doğrusu istenilirse bir strateji meselesi de çıkmadığından Genel Başkanın Partisini ilzam edecek bir vaziyet almasına lüzum hasıl olmadı.

Menderes meselesi

Buna mukabil. Menderes bir çok defa kürsüye çıkmak ve arkadaşlarının yardımına koşmak lüzumunu hissetti. Hem de Muhalefet, o kadar sıkı tahditler altında bulunduğu halde... İlk Sulh taarruzu muvaffak olamayınca D. P. Genel Başkam strateji değiştirmiş ve Grubunu sert celseler yaratarak kendi etrafında toplamak yolunu tutmuştu. Bu işte başıbozuk C. H. P. Grubu da ona yardımcı olmuştu ya.. Fakat bazı hatiplerin, Grup üzerinde tesir bıraktıkları halde umumi efkâr önünde D.P. yi pek zor vaziyetlere düşürdüklerini -ihtimal ki kendi de salonda bulunduğu için- Genel Başkan göremedi ve bu, büyük bir hata oldu. Meselâ Dış politika mevzuunda Menderes konuşsaydı, Zorlunun tenakuz ve yanlış dolu konuşması belki göze batmazdı. Hiç olmazsa Menderes. Dışişleri Bakanını "Amerikan yardımı başladığından beri öteki, memleketlere yardım azalmış, hattâ bir kısmına kesilmiş, bize ise arttırılmıştır" demesindeki büyük potu tamir ederdi. Zira Dışişleri Bakanı böylece Yunanistanın bile yardımdan faydalanarak kalkınmasını tamamladığını, bizim ise hâlâ edebiyatla vakit geçirdiğimizden gittikçe daha fazla yardım, hattâ ete, yağa, peynire muhtaç hale geldiğimizi ifade ettiğinden bile habersiz "iç politika yapmak"la meşguldü.

C. H P. Grubu meselesi

Bütçe müzakerelerinden evvel "mechul"lerden biri de C.H.P. Grubuydu. Doğrusu istenilirse Grup, hakiki hüviyetini belli etmedi. Zira en insafsız muvafık bile teslim ederdi ki Muhalefete reva görülen şartlar altında ciddi bir mücadele yapmanın imkânı yoktu. Silâhlar eşit değildi, hattâ rakiplerden birinin elleri bağlıydı. Buna rağmen C. H. P. Grubu hakkında bir fikir edinmek kabil oldu.

Evvelâ C.H.P. milletvekilleri insicamlı bir manzara göstermiyorlardı. İçlerinde hem Suphi Baykam veya Bülent Ecevit gibi Atatürk gençleri hem de bir takını cennetlikler vardı. Bu bakımdan C. H. P. Grubu bel ki liderleri hariç, D. P. Grubundan çok farklı değildi. Zaten bir elmanın yarısının öteki yarısından farklı

Dış Politikanın Getirdiği Hüsran

Dış politikanın, son senelerde Türkiyeye hüsrandan başka şey getirmediğini artık herkes biliyor. Herkes biliyor, zira hüsran gözle görülecek sekil almıştır. Bilinmeyen bunun sebebiydi. Bütgçe müzakerelerini salonun heyecanı içinde değil, tarafsızlığın sükûnetiyle takip edenler Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlunun yalnız tonu ve edası değil, söyledikleri karşısında da hayrete, hattâ dehşete düşmekten kendilerini alamadılar. Bir Dışişleri Bakanı böyle konuşsun! Bu Büyük Mecliste ilk defa vuku bulduğu gibi, ihtimal dünyanın demokratik memleket parlamentolarında da görülmüş şey değildi.

Fatin Rüştü Zorlu hâdiseleri bilmiyor muydu, yoksa kürsüde polemik yapmakla meşgul olduğundan bilmemezliğe mi geliyordu? Ama her iki şekilde de kendisini haklı görmeye imkân yoktur. Zira yabancılar Zorluya "bir Dışişleri Bakanı konuşuyor" diye dinlemişlerdir. Bu Dışişleri' Bakanı nasıl olur da Arap âleminde Irakla Mısır arasında bir liderlik yarışının mevcudiyetini inkârdan gelir? Gazete okuyan herkes bandan haberdardır. Bu Dışişleri Bakanı nasıl olur da "İsrailin kurban edilmesini hangi Arap devleti istiyor" diye sorabilir? Araplar için idealin İsrail! denize dökmek olduğundan hâlâ habersiz kalan Mısırdaki Sağır Saltan bile değildir. Bu Dışişleri Bakanı nasıl olur da görülmemiş bir sükünette, bizim Suriye meselesini NATO'ya götürmemizin orada ehemmiyetle karşılandığını bildirir ve üstelik NATO tebliğinin bizim teşebbüsümüzün tam aksini belirten maddesini delil diye Büyük Meclise arzeder? Dışişleri Bakanı kendi partisinin orsanı Zaferin bütün neşriyatını bir anda unutarak nasıl olur da Nasıra karşı asla bir husumetin Türkiyede yer almamış bulunduğunu söyler? Bu Dışişleri Bakanı nasıl olur da hem Bağdat Paktının zayıf bir devresinde bulunduğunu "Paktların böyle devreleri olur" diye kabul eder, hem de bu Paktın Ankara toplantısının Muhalefetin belirttiği gibi hüzün verdiğini inkâra yeltenir? Nihayet eski bir Hariciye memuru, yeni bir İktidarın Dışişleri Bakanı olunca memuriyeti sırasında öğrendiği sırları Meclis kürsüsünden inanılmaz fütursuzlukla ve üstelik tek taraflı olarak nasıl açıklar? Bunlara inanmak güçtür, ama bunların hepsi Dışişleri bütçesinin müzakeresi sırasında cereyan etmiştir

Cereyan eden sadece bu olsa! Zorla, ihtimal ki İngilizlerin hayretten acılan gözleri önünde Kıbrıs mevzuunda İngiltereyle ihtilafımız bulunmadığını beyan etmiştir. İnsanın kanı donar. Hakikat olmayan böyle bir söz, Büyük Meclise nasıl söylenebilir? İngiltere, Kıbrıs mevzuunda bizimle ihtilafı olduğunu bildirmemiş miydi?

Bakan saatlerce konuşabildiği, muhatapları kendisine azami beş dakika içinde cevap vermeye mecbur oldukları, üstelik bu muhatapları bir defadan fazla kürsüye gelemedikleri için Zorlu ellerini kürsüye vura vura söylemiş, durmuştur. Ama dış politikamızdaki hüsran, anlaşılıyor ki, beynelminel toplantılarda Zorlu muhataplarım' Büyük Meclisteki muhatapları gibi konuşma tahditleri altına alamadığı için doğuyor. Yoksa Bakan "Bağdat Paktının tatbikatını beğenmemekle kimleri destekliyorlar" diye sorduğu zaman dili çözük bir muhalif "pekâlâ ya siz, Bağdat Paktını beğenilmeyecek şekilde tatbik etmekle kimleri destekliyorsunuz" diye sorabiliri onun nüktelerine aynı şekilde cevaplar verebilirdi. Mesela Zorlu, artık "Muhterem Reisicumhur" diye bahsettiği Nasırla Bandungta iki saat konuştuğunu söylediğinde "Ya, Mısırla aramızın niçin bocuk olduğunu şimdi anladık" denebilir; Bakan "Muhalefetin dış politika tenkidleri ne getirdi? Ahü vah!" dediğinde gülümseyerek sorulabilirdi: "Üstad, izahım böyle yaptığınız bir dış politikaya ahü vahtan başka ne getirilebilir ?"

İşte, dış politikamızın.' 'hüsran getirme sebebi! Ah, beynelmilel temaslarda da Zorlunun muhataplarına beş dakikadan fazla konuşmamak ve bir beyan yapıldı mı, bizim Bakanın cevabına katiyyen mukabele etme yasağı koyabilsek. Siz o zaman görürdünüz, dış politikada ne zaferleri kazanırdık!

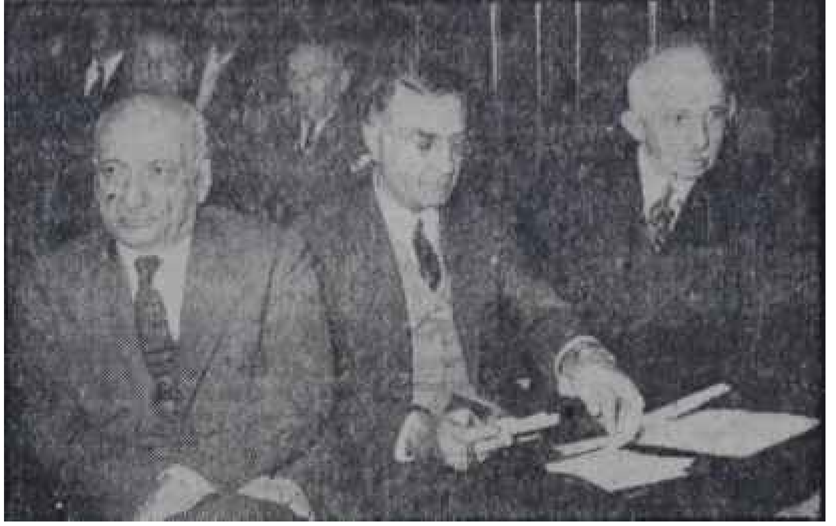
bulunduğu şimdiye kadar pek görül» memişti Yalnız, ikinci Grubun oldukça disiplinli görünmesine mukabil birincisi pek başıbozuk görünüşlüydü. Nitekim bazı bütçelerde, bazı C H. P. hatiplerinin kendi Grup sözcüsünden değişik mütalealar serdetmelerine mani olunamadı. Bu ise, parti içinde Demokrasi değil, sadece münasebetsizlikti. Zira meseleler parti programında ele alınan işler değildi ki hatipler sözcünün programa aykırı konuştuğunu iddia edebilselerdi. C. H. P. adına Meclis kürsüsünden okunan ayetler ise, her halde "İnönü Partisi"ne fazla bir şeref sağlamadı.

Üstelik C. H. P. li hatiplerin fazla çalışmamış oldukları da anlaşılıyordu. Mevzularına hakim değillerdi, demagoji yapıyorlardı, yuvarlak lâflar söylüyorlardı. Bu bakımdan zalimi tahdidi birçok C.H.P. Milletvekilinin işine yaradı. Onları saçma laf lar söylemekten korudu. Zaman tahdidinden evvel konuşan Kasım Gülek gibi talihsizler ise, doğrusu istenilirse, fikir bakımından ne derece zayıf bulunduklarını gösterdiler. Kasım Gülege, bu müzakerelerden, sonra yapılacak en dostça nasihat, Meclis kür. süsüne pek iltifat etmemesi ve bilinen maharetini ocak, bucak kongrelerine saklamasıydı. Zira üstadı işiten herkes "İktidara namzet partinin Genel Sekreteri bu mudur" diye soruyordu ve bu ne C. H. P. nin, ne de Gülekin hayrına oluyordu.

Parlamentoda muvaffak olmak için çalışmak, gece gündüz çalışmak lâzımdı. Okumak icap ediyordu, tetkik etmek icap ediyordu, temaslarda bulunmak icap ediyordu, bilgili olmak icap ediyordu. Zırt diye kürsüye çıkmanın . insana sadece, fena puan temin ettiğini, çok kuvvetle muhtemeldir ki, Turhan Feyzioğlu bile anlamıştı.

Eğlenceli sahneler

Bütçe müzakereleri Mecliste bazı eğlenceli sahnelerin de cereyanına yol açtı. Düşen D. P. milletvekili bunlardan biriydi. Kavgalı celselerden birinden sonra bir D. P. milletvekili sıralardan birine oturdu. Oturmasıyla düşmesi bir oklu. Zira sıra, döğüş esnasında hasara uğramıştı. İdareci üyeler, sırayı derhal tamire gönderdi-

C.H.P. Grubu Mecliste

İçinde ne de çok cennettik varmış!

Milletvekillerinin ne derece "galant" oldukları da Millî Eğitim Bütçesi esnasında anlaşıldı. Bursanın kadın milletvekili Hilal Ülman, beş dakikalık konuşma müddetini tamamladığı halde C. H. P. ve D. P. lilerin' umumi arzusu üzerine nutkuna devam etti. Üniversitenin muhtar ve Siyasi tesirlerden azade olması tezini tutan hanım milletvekili iki Grubun birden alkışlarını topladı.

Kendi kendilerine particilik oynayanların partisi olan "Dehşetli parti" siyasi ve fikri lideri Aydın Yalçın!- temsilcisi Fethi Çelikbaş da İstanbuldaki imar hareketlerini Övmek suretiyle müzakerelerin eğlenceli sah. nelerinden birini yarattı.' Prof. Çelikbaş elbette ki bilirdi -ve talebelerine öğretirdi- ki enflasyon devirlerinde imar hareketi gibi envestismanlar hata ların en büyüğünü teşkil, eder. Buna rağmen, ilmi, fikri, antidemagog, idealist, eşi emsali bulunmaz "Dehşetli Parti"nin milletvekili yalnız İstanbulun değil, bütün Türkiyenin imara maruz kalması temennisinde bulundu. Zaten hem okuyup yazmış, hem aklı başında bir çok kimsenin sadece pkuyup yazmış bir takım kimse elinde siyasi hayatını yemekle meşgul bulunduğu teşekkül haline gelmiş olan "Dehşetli Parti"nin neşir organım Bütçe müzakereleri sırasında okumak ve orada hergün çıkan karakalem portreleri Seyretmek, portre sahiplerinin emsalsiz görüşlerine göz atmak insanı zaten keyiften dört köşe hale sokuyordu. Böylece dışardan okunan gazeller de tuz biber yerine geçti.

Bundaki sonra

Bu mecmuanın hazırlandığı sırada bütçe müzakereleri devam, etmekteydi. ? Meclis geceli gündüzlü, ama Muhalefet için lüzumundan fazla handikaplı şekilde çalışıyordu. Milli Eğitim Bakanlığının bütçesi' müzakere edilirken! -aslında sadece o fasılda konuşması gereken- Turhan Feyzi oğlunun güzel bir taktiği iktidar için pek tahrip edici oldu. Turhan Feyzioğlunun on dakikalık "suya tirit" konuşmasına Celâl Yardımcı uzun uzun cevap verince eski dekan kalktı ve kürsüden dedi ki: "Bizim elimizi kolumuzu bağlıyorsunuz, sonra da karşımıza geçip vuruyorsunuz. Bana müsaade edin, Millî Eğitim Bakanının konuşmasına cümle ve cümle cevap Vereyim." Fakat D. P. milletvekilleri, teklif reye konulunca aleyhte rey verdiler. Anlaşılan Celâl Yardımcıyı vikaye etmek istiyorlardı. Ama Feyzioğlunun teklifiyle gayrımüsait şartlar pek ayan beyan belli olduğundan, başta Barutçu, C. H. P. milletvekilleri neşeli kahkahalar atmaktan kendilerini alamadılar. Aslında hakları vardı, zira ne müşkül vaziyette bırakıldıklarım böylece, inkârı gayrıkabil şekilde göstermiş oluyorlardı. Milletin sempatisinin kendileriyle beraber olmamasına -bütün kusurlarına rağmen- imkân yoktu ve hakikaten bu hafta içinde otobüslerde, vapurlarda, kahvelerde, dolmuşlarda konuşanlara kulak verenlerin milletin sempatisinin C. H. P. ile beraber olduğunu görmemeleri imkânsızdı.

Müzakerelerin başka bir hususiyeti Başbakan Menderesin, İnönü aleyhinde bir laf söylenilmemesine gösterdiği itinaydı. Nitekim bir gece. D. P. milletvekillerinden biri -Şevki Hasırcı - eski Cumhurbaşkanı hakkında tatsız sözler sarfedince D. P. Genel Başkanı bunlara iştirak etmediğini, bu neviden konuşmaları uygun görmediğini alenen bildirdi. Başkan da, Şevki Hasırcının tatsız lâfını zabıttan çıkardı.

Bütçenin bundan sonra tatlı-sert bir hava içinde tamamlanacağı anlaşılıyordu. Arkadan Meclis tatile girecekti. Tâ ki Başbakan, son dakikada strateji değiştirmesin ve memlekette huzurun İsmail Aksal gibi konuşmakla değil, antidemokratik tahditleri kaldırmakla sağlanacağım kabul edip Muhalefete elini fiili selah hareketleri için uzatmasın. O zaman yalnız İsmail Rüştü Aksalın değil, bizzat İnönünün elini samimiyetle kendisine uzanmış bulacaktı.

Menderes bu fırsatı kaçırdığı takdirde çekişme daha hayli devam edecekti.

İnsanları Lütfen Putlaştırmıyalım!

Dünyanın herhangi bir memleketinde, hattâ demokrasi ananesi, en kuvvetli memlekette İktidar liderleri hakkında "Görülmemiş Methiye" okuyan kimseler kolaylıkla bulunabilir. Birisi çıkar, "milletimizin medarı iftiharı sayın Başbakanımız'' der; öteki çıkar, "hayalleri hakikat yapan, gayrimümkünleri mümkün kılan Başbakanımız" der; bir başkası çıkar, "tarihlere malolacak büyük Kalkınmamızın başmimarı Başbakanımız" der. Bunun zerrece tehlikesi yoktur. Adam söyler, söylediği lâf söylendiği yerde kalır. Geçip gidilir. Ama bu "Görülmemiş Methiyeler bir tek insanın şahsına teksif olunup, devletin radyolarında gece gündüz okunmaya başladı mı, eğer demokratik bir rejim içinde yaşamak azmindeysek derhal derlenip toplanmamız ve "nereye gidiyoruz'-' diye sormamız gerekir. Bugünkü durum budur.

D. P. nin "şahıslan putlaştırmama" sloganıyla Muhalefet Mücadelesini yapmış olduğu kimsenin meçhulü değildir. Onun şeflik zihniyetiyle çarpışmaları da henüz unutulmamıştır. Halbuki, bu partinin kuruluşunun üzerinden oniki, iktidara getirilmesinin üzerinden ise sadece sekiz sene geçtikten sonra memlekette yeni bir şahsi putlaştırma yolunda cereyan başladığını görmemezlik edemeyiz. Radyolarınıza kulak veriniz. Haber bültenlerinin herbirinde Başbakan Adnan Menderes hakkında şunun veya bunun ağzından bir aşırı methiyenin yer aldığını göreceksiniz. Onun elleri öpülüyor, onun icraatı göklere çıkarılıyor, herşey ona malediliyor, herşey ondan bekleniliyor. Bırakınız mesai arkadaşlarını ve partisinin başka ileri gelenlerini, topyekûn hükümet radyolarda okunan birçok telgraf ve nutukta doğrudan doğruya Adnan Menderesin şahsıyla karıştırılıyor. Bir "ilâh adam" edebiyatının, doğrudan doğruya İktidarın teşvikiyle kuvvetlenmekte olduğunu görmek lâzımdır. Görmek ve üzerinde düşünmek.

Böyle bir edebiyat memleket için tehlikelidir, D. P. lebi' tehlikelidir, bizzat Adnan Menderes için tehlikelidir. Başbakanın bir çok meziyet ve kabiliyetini inkâr etmek kimsenin aklından geçmemelidir. Bunlar, hakikatte mevcuttur. Fakat Başbakanın icraatının şiddetli tenkid mevzuu olduğu da aynı derecede gerçektir. Adnan Menderesin telgraf olarak, sadece radyolarda okunan ve daima el öpmeyle biten telgrafları aldığına inanmak kolay değildir. Hakkında söylenilen bütün sözler ise, İstanbuldakl oto sanayii sitesinin açılışında (Bk AKİS Sayı 198 İktisadi ve Malî Sahada) söylenilenler olmaktan uzaktır. Bunların birincilerine havadis kıymeti verip, ikincileri işitmemezlikten gelmek ve duyurmamak şahısları putlaştırma gayretinin pek göz önünde bir tezahürüdür. Halbuki aslında ne birinciler, ne ikinciler havadistir ve bunlara Demokrasiyle idare edilen memleketler radyolarından hiç birinde yer verilmez.

Türkiye şahısların putlaştırılmasından çok zarar görmüştür. Yalnız Türkiye değil, putlaştırılan şahısların bizzat kendileri bundan kaybetmişlerdir. Enver Paşadan İsmet İnönüye uzanan zincirin Adnan Menderes yeni halkası olmamalıdır. Üstelik onu putlaştırma gayretleri, rejimin pek namüsait bir devrine tesadüf ediyor. Bu yoldaki gay retlere bir sop vermek, herkesin menfaati icabı olacaktır. Putlaşma, başta, fayda temin eder gibi gelir. Prestij sayılır. Sonra görülür ki, tarihin her sayfasında olduğu gibi, şimşekler putun Üzerinde çakıyor. Bundan başka, sadece edebiyatla insanlar putlaştırılmaktan ziyade zarara uğratılır. "Tarihe geçecek büyük Kalkınmamız" methiyesi, içinde bulunduğumuz şartlar altında gittikçe ciddiyetinden kaybediyor. Bunları hesaba katmak lâzımdır.

Hesaba katması gerekenlerin başında ise, bizzat Başbakan ve Başbakanın küçüklü büyüklü mesai arkadaşları geliyor.

Kıbrıs

Tek çıkar yol

Geçen haftanın son günü mikrofon başındaki uzunca boylu, seyrek saçlı adam:

"Burada niçin toplandık?" diye sordu:

Gök gürültüsünü andıran bir cevap geldi:

"Taksim.. Ya taksim, ya ölüm.."

Hâdise Londrada meşhur Trafalgar meydanında cereyan ediyordu. Amiral Nelson'un heykelinin karşısında konuşan seyrek saçlı adam Kıbrıs Türk. tür Cemiyeti Başkanı Necati Sagerdi. Tam önünde, üzerinde "Enosis öldü" cümlesi yazılı bir tabut vardı-. Daha geride millî kıyafetlerini • giymiş altı Türk kızı ve ellerinde bayraklar bulunan zeybekler görülmekteydi. Konuşan hatipler aynı cümleyi tekrarlamaktaydılar: "Taksim son sözümüzdür." Günün en genç hatibi bir elinde bir bayrak, diğer elinde "Kıbrıs Türk tür" yazılı bir afiş tutan 10 yaşındaki Semra Tanerden tutunuz da, seyrek saçlı Başkana kadar "İlhak yok.. Taksim, taksim'' sözleri binlerce defa tekrarlandı. "Türk vilâyeti Kıbrıs" formülü şiddetli alkışlarla karşılandı. Nümayişe 500 Pakistanlı da katılmıştı. 100 milyon Pakistanlı adına konuştuğunu söyleyen lider Abbas, memleketinin bu davada daima Türkiyeyi desteklîyeceğini açıkladı. Kaldırımları dolduran binlerce İngiliz şalvarlı kızlara, cepkenli zeybeklere ve Enosisin yerde yatan tabutuna merakla bakmaktaydı. Sekiz bin Türkün gök gürler gibi söylediği Taksim" sözü artık kolay kolay kulaklarından çıkmayacaktı.

Yağmuru ve sisiyle meşhur olan Londra, o gün güneş içindeydi. Güneşe hasret Londralılar sokaklara dökülmüşlerdi. Londrada yaşayan Kıbrıslı Türklerin mitingi böyle güzel bir havada öğleden sonra saat ikide başladı. Kıbrıs Türktür Cemiyeti merkezinden hareket eden sekiz bin kişilik kafile Charing Cross caddesinden aşağı doğru yürümekteydi. En önde Kıbrıs haritası taşıyan altı yaşında bir çocuk vardı, arkasında herbiri taksim kelimesinin bir harfini taşıyan millî kıyafetlerini giy-

Ankarada devriyeler
Bizde miting yasak!

miş altı genç kız gelmekteydi, paha geride ellerinde dövizler taşıyan ve sık sık taksim diye haykıran Kıbrıslı Türkler yürümekteydi. Kıbrıslı şehitler için gönderilen çelenklerde sekiş şehidin sembolü olmak üzere seki ser beyaz çiçek vardı. Kortejin uzunluğu üç kilometreyi aşmaktaydı. Güreşçi Hamit Kaplan da nümayişçiler arasındaydı. 250 polis, 60 gazeteci ve televizyoncu mitingi takip etmekteydi. Yol boyunca Türk tezini anlatan beyannameler dağıtıldıktan bir saat sonra kafile Trafalgar meydanındaki havuzun etrafında toplandı. Sekiz bin Türk hep bir ağızdan and içiyordu: Kıbrıs davasında taksim tezinin kabulüne kadar mücadele edecekler, bu uğurda kanlarının son dam lasına kadar akıtacaklardı. Trafalgar meydanı taksim sesleriyle lalarken Necati Sager başkanlığındaki üç ki-

şilik bir heyet kapısında siyah elbiseli iki polisin beklediği, siyah kapılı, siyaha yakın tuğla duvarlı bir evden içeri giriyorlardı. Burası Majestelerinin Başbakanının ikamet buyurdukları Downing Street'deki 10 numaralı meşhur binaydı. Ama heyet Başbakan MacMillan'la görüşemedi. Mac. Millan'a verilmek üzere, Kıbrıslı Türklerin taleplerini bildiren bir mesaj bırakarak tekrar Trafalgar meydanına döndüler. Mesajın birer sureti Menderese, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine ve Ada Valisi Sir Hugh'a gönderildi.

. Sekiz bin nümayişçi akşam üzeri Enosis'in tabutunu tarihî meydanda bırakarak geldikleri yollardan cemiyet merkezine döndüler. Cemiyet lokalinde o gece milli oyunlar oynandı

Tedhişçilikten başka dil

Sekiz bin Türkün efendice ve orijinal gösterisi son derece muvaffak oldu. Aynı günün gecesi, Londranın iki televizyon istasyonu nümayişten sahneler gösteriyor ve on milyon Londralıya Türk tezini tanıtıyordu. Londralılar televizyon ekranında "Sizleri ikna için tek yol tethişçilik midir?" dövizini okudular. Kıbrıs Adasında tethişçiliğe baş vurmaya tenezzül etmeden davalarını sonuna kadar savunan insanların da bulunduğunu hatırladılar. Coğrafyayla başı pek hoş olmayan İngilizler, Adanın Türkiyeden 40. Yunanistandan 750 mil uzakta olduğunu harita üzerinde gördüler. Yeryüzündeki Kıbrıslı Türklerin sayısının Yunanlılardan yüz bin fazla olduğunu öğrendiler; Kıbrıs davasının başlamasından tam altı sene sonra İngilizler ilk defa olarak Türk tezini sarih bir şekilde öğreniyorlardı. Niçin bu kadar geç kaldığımıza hayret etmemek imkânsızdı. Bu muvaffakiyet karşısında "Propaganda ne demek, bu işler normal diplomatik yollardan halledilir." diyen Zaferin meşhur üç yıldızlısı acaba ne düşünüyordu? Altı yıldır dünyanın dört bucağında kampanya yapan Yunanlılarla propaganda yarışına hakikaten çok geç başlanmıştı. New York'ta Nuri E. ren, Londrada Muharrem Nuri Birgi pek kısa bir müddettenberi Türk tezini tanıtmaya çalışıyorlardı. Geç de olsa nihayet doğru yol bulunmuştu.

Üzücü Yasaklar

Ankara, İstanbul ve diğer şehirlerdeki gençler, Londradaki kardeşlerinin' yaptığı nümayişi sevinçle kargılarken, üzülmekten de kendilerini alamadılar. Ecnebi bir memleketin baş şehrinde miting yapmak mümkündü, ama anavatanda bu en tabii haktan mahrum edilmişlerdi. Toplantı yapmak için on aydan beri yaptıkları müracaatlar cevapsız kalmıştı. Kıbrıstaki İngiliz barbarlığından sonra, Ankara gençliğinin efendice coşkunluğu, karşısında polis kuvvetlerinden bir baraj bulmuştu. Türk gençliğine gösterilen itimatsızlık veya aşırı vesvese, son derece üzücüydü. Bu durumda İngiliz hükümeti tarafından Lond. ra mitingine katılması yasak edilen T.M.T.P. genel sekreteri Ali Salt Oğuzun durumunu nasıl gönül rahatlığıyla protesto edebilecektik? Ali Sait Londra hava meydanında saatlerce tutulmuş, ona ancak mitinge katılayacağına dair söz vermesi üzerine Londraya giriş müsaadesi verilmişti. Yanındaki afişler ve beyannameler içeri sokulmamıştı. Bununla beraber T. M. T. F. ikinci Başkam Celâl Hordan mitingte hazırdı ve Londradaki kardeşlerine "Memleketten size kucak kucak hürriyet getirdim" diyebiliyordu.

Adadaki son durum

Kıbrıs Türktür lideri Fazıl Küçüğün konuşması bekleniyordu. Küçük son dakikada Londraya gelmekten vazgeçmişti. Bu ani fikir değişikliği muhtelif tefsirlere sebep oluyordu. Küçük, herhalde adadaki sükuneti bozacak yeni hâdiselerden son derece ürken İngiliz makamlarının ricaları üzerine Londraya gitmemeye razı olmuş ve bir mesaj göndermekle iktifa etmişti. Adada şimdilik heran coşmaya hazır bir sükunet hakimdi. Kıbrıslı nümayişçilere insafsızca ateş açan üç İngiliz askerinin beraat ettirilmesinin uyandırdığı kötü tesir' bile bu sükûneti bozmadı. Ama gerek Türkler, gerek Rumlar hazırlıklı durmaktaydılar. İki cemaatın bir arada yaşıyabileceğini iddia eden Vali Foot son derece endişeliydi. Emniyet tedbirlerini arttırmış, tetişçilere karşı en müessir silâh olan helikopterlerinin sayısını çoğaltmıştı. Bir Türk köyünde bütün evlerde teker teker silâh ve cephane aranmıştı. Maamafih Rumlar Vali Foot'tan daha endişeliydiler. Selwyn

Londrada Kıbrıslılar
Onlarda miting caiz

Lloyd'un Ankara ziyaretinden evvel büyük ümitlere kapılan Rumların maneviyatı son derece bozuktu. Zorlu ve Gedikin adada karışıklıklar çıkartmak ve iki cemaati, birbirine katmak için plânlar hazırladıkları hakkındaki şayialar bunun deliliydi. Türkiyenin böylece iki cemaatin bir arada yaşamasının mümkün olmadığını isbat ettikten sonra, adaya asker çıkartacağı ve taksimi fiilen gerçekleştireceği söyleniyordu... Ümitsizlik EOKA'yı yeniden harekete geçirebilirdi. Ama İngiliz hükümeti herşeye rağmen bir anlaşma zemini bulmak ümidini kaybetmemişti. Üçlü bir konferans mümkün olmazsa, Türkiye ve Yunanistanla ayrı ayrı müzakerelere başlıyacaktı.

Denizcilik

Gitti gider

Geçen haftanın sonunda İstanbuldaki Şilepçilik İşletmesinde son derece hazin bir muamele ikmal ediliyor ve bu işletmenin kütük defterinden bir geminin adı siliniyordu. Nasıl idam hükmünü imzalayan hakimler kalemlerini kırarlarsa bu işletmenin defterinden bir geminin ismi silindiğinde de ayni muamele tekrarlanırdı. Şilepçilik işletmesinin defterinden kaydı silinen geminin adı Aydındı. Aydın Türk Ticaret filosuna bağlı en büyük şileplerimizden biriydi. 10.700 tonluk bu gemi daha bir kaç yıl önce ticaret filomuza katılmış ve o günden beri de muhtelif «ularda nakliye işlerinde kullanılmıştı. Bundan iki hafta kadar önce Anvers'ten Bremen'e gitmek üzere Belçika ile Hollanda arasındaki Schelde nehrinde seyrederken kötü hava şartları yüzünden bir Fransız gemisinin müsademesine maruz kalmış ve bordasında açılan oniki metrelik yara yüzünden rotasını derhal karaya doğru çevirmiş ve bir sığlığa • oturmuştu. Deniz Bankın en usta kaptanlarından biri olan Ziya Tansev idaresindeki Aydın, maalesef bütün gayretlere rağmen yeniden yüzdürülememiş ve olduğu yerde, biraz da met ve cezir tesiri ile günden güne çamura saplanmağa başlamıştı.

Çarpışmanın vuku bulduğu anda kumandayı elinde bulunduran Ziya Kaptan derhal gemi mürettebatına gemiyi terk emrini yermiş ye güzel bir: tesadüf eseri olarak bir tekinin bile burnu kanamamış olan mürettebat gemiden ayrılarak pek yakın olan sahile çıkmışlardı. Denizcilik ananelerine son derece sadık olan Kaptan Ziya Tansev ise, beş gün beş gece tek başına kaptan köprüsünde kalmış ve Aydının yavaş yavaş sulara gömülüşünü takip etmişti. Nihayet beşinci günün sonunda, gemide hiç bir kurtarma ümidi kalmadığında Ziya Kaptan da göz yaşları arasında gemisini terk etmiş ve karaya arkadaşlarının yanına çıkmıştı. Aydın ise

Harold MacMillan
Mesajı aldı

Ziya Kaptanın ayrılmasından biraz sonra ağır ağır sulara gömülüyor ve gözden kayboluyordu.

Yapılan tahkikat Denizcilik Bankasına ait olan geminin tamamiyle karşı tarafın yani Aydına çarpan Fransız gemisinin hatası yüzünden battığım gösteriyordu. Aydın, beynelmilel bir sigorta şirketine iki buçuk milyon dolara sigortalı olduğundan Denizcilik Bankasının maddi bakımdan pek bir kaybı olmayacaktır.

Ancak son zamanlarda nisbi bir gelişme gösteren Deniz ' Ticaret Filosunun böyle bir kaza neticesinde bir hayli büyük gemisini kaybetmesi işleri hayli aksatacağa benziyordu. Zira batan bir geminin yerine yenisini koymak hayli güçdü.

Gazeteler

İş bilenin, kılıç kuşananın

Ulus Meydanından Yeriişehire doğru uzanan Bankalar caddesini kesen Karpiç Lokantası ile Merkez Bankası arasındaki dar yoldaki dolmuş durağında, iki kapılı son derece lüks bir Buick araba u. Şoför mahallinde şık giyinmiş, siyah saçlı, gençten bir hanım oturuyordu. İnebolu sokağı boyunca uzanıp giden kuyrukta dolmuş bekleyenler, hayretler içinde bir arabaya, bir de içindeki şık hanıma baktılar. Arabanın ucunda kocaman bir bez levha vardı. Üzerinde "Çanakkale Şehitleri Âbidesi menfaatine dolmuş" yazıyordu. Sıradakiler arabanın açılan kapısından içeri girdiler ve şık haramın kullandığı araba, Yenişehire doğru yola çıktı. Kızılayda bu lüks dolmuştan inenler, kapının hemen yanındaki Kızılay kutusunun içine dolmuş paralarım bir çoğu fazlasıyla bıraktılar.

11403 plâka numarasını taşıyan arabanın sahibi Türkân Başoğuz adında bir ev hanımıydı ve Milliyet gazetesinin açtığı kampanyaya katılmak için en iyi çare olarak bunu bulmuştu.

Milliyet gazetesi tarafından açılan kampanyanın gayesi şu idi: 19 Nisan 1954 tarihinde temeli atılan fakat tahsisatın bitmesi dolayısı ile inşası ikmal-edilmeyen Çanakkale Şehitleri Âbidesi için lâzım gelen 900 bin liranın hiç değilse 100 bin lirasını toplamak ve âbidenin tamamlanmasına ön Ayak olmak.

Milliyet, dünyanın hemen her tarafında baş vurulan bir usule baş vuruyor ve bu arada milli bir gayeye hizmet ederken kendi reklâmım da yapmış oluyordu. Daha önce de, memleketimize sığınmış olan Macar mültecileri için böyle bir kampanya açmış ve kırk bin liraya yakın para toplamış olan Milliyet bu son derece millî dâvada daha da geniş bir kampanyaya girişti. Her gün birinci sayfasında bu bağış kampanyası için geniş yer ayırıyor ve vatandaşların millî duygularını, hamiyet ""duygularını gerçekten büyük bir meharetle tahrik ediyordu. Kampanyanın başladığı ilk gün ikibinbeşyüz liraya yakın para toplanmıştı. Bunun üzerine yüksek tirajı ile memleket çapında tutunmuş bir gazete olan Milliyet, kampanyasını büsbütün genişletti. Çok günler birinci sayfanın yarısından fazlasını bu işe tahsis ediyordu. Bağışta bulunan vatandaşların resimlerini, Çanakkale şehitlerine ait muhtelif hatıraları neşrediyordu. Üçüncü gün toplanan para sekizbin liraya yaklaşmıştı. On gün sonra ise bu para otuzaltı bin lirayı bulmuştu. Şubatın beşinde, yani kampanyaya başladıktan onbeş gün sonra toplanan bağış miktarı ilk hedef olan 100 bin lira idi. Ama Milliyet dâvasının benimsendiğini görmüştü. Kampanyayı kesmedi, devam etti.

VUZUH İHTİYACI

Doğan AVCIOĞLU

İktisadi durumu şimdiye kadar toz pembe göstermeğe çalışan İktidar, bu yıl biraz farklı bir görüşle ortaya çıkmaktadır Yoklar ve fiat yükselmelerini artık reddedilmemektedir. "Mesut bir hâdise" olarak gösterilirse de kuyrukların mevcudiyetinin kabulü ve enflâsyonun İsminin değilse de cisminin itirafı yıllardır aynı peri masalını anlatanlar için ileriye doğru atılmış bir adımdır. İktidarın ikinci bir adım daha atarak yoklara ve enflâsyona karşı ne gibi tedbirler alacağını açıklaması beklenirdi. Fakat hayır.. Bu hususta kimse yeni birşey söylememektedir. Aylardır bası iktisadi tedbirlerin alınacağı ilân edilmekteyse de fiilen hiç birşey yapılmamaktadır. Maliye Bakanının adı sık bahsettiği kredi tanzim komitesinin kredi hacmine bir plafon koyduktan hemen sonra, pişman olmuş gibi, platonu tesirsiz kıldığı malûmdur. Muhalefeti bütçe konuşmaları boyunca yapıcı olmağa davet eden iktidarın müphem bir "tedbirler alınacaktır" lâfından başka birşey söylememesi herhalde yapıcı bir hareket değildir. Halbuki enflâsyonla mücadele hususunda Muhalefetin görüşü sarihtir: Emisyona son verilmesini, kredinin kontrolünü ve bütçenin denkleştirilmesini istemektedir. Madem ki Muhalefetin fiat artışları ve yoklar teşhisini iktidar da kabul etmiştir, o halde tedavi usullerini açıklamalıdır. Siyasi fırtınalar devresinde hiç değilse iktisadi bir bahar havas ancak bu şekilde yaratılabilirdi. İktidar bu yolu seçmedi. Siyasi bakımdan belki hâlâ avantajlı olan "sizin zamanınızda, bizim zamanımızda" oyununu tercih etti; Hürriyetsizlik gibi yokların ve enflâsyonun daniskasının 1950 den evvel mevcut olduğunu "vesikalar"a dayanarak ortaya koydu. İktidarın tabiriyle, nisyanla malûl olan hafızalar ihya edildiler. Siz Şöyleydiniz ithamlarını, ana Muhalefet partisi hayır biz şöyle değil, böyleydik diye cevaplandırmak lüzumunu duyda. Ve edftsı en ciddî münakaşalarda bile "sizz-biz" hikâyesi böylece sürüp gitti.

Enflâsyon hariç iktisadi kalkınmanın ortaya koyduğu temel meseleler bu yıl da görüşülemedi. Enflâsyon nihayet iktisadi kalkınma yolunda baş vurulan metodların neticesidir. Metodlar ve kalkınma arasında sıkı münasebetler olmakla beraber, bir de metodların dışında bizzat kalkınma meselesi mevcuttur. Bu sebeple Muhalefetin kalkınma ve kalkınmanın başlıca yolu olan yatırımlar hakkında sarih fikirlerle ortaya çıkması beklenirdi. Fakat Muhalefet yatırımlar bahsinde plân yapılması lüzumunu belirtmekle yetinmektedir. İktisadî hayatı bir bütün olarak düşünen plân hakikaten lüzumludur. Yalnız bu isme lâyık bir plânın hazırlanması uzun çalışmalara bağlıdır. Bu sebeple plân ihtiyacı yanında, kalkınmanın anahaıtları hakkındaki görüşleri şimdiden ortaya koymak gerekmektedir. Kal kınmaya taraftar olduğunu söyleyen bir partinin kalkınma doktrini olmalıdır. Yatırım temposu, yatırım priyoriteleri v.s. fiziki imkânlar kadar, bir kalkınma görüşüne dayanılarak tâyin edilecektir. Takatımızdan fazlasına girişmiyelim, ilmin sözünü dinliyelim gibi yuvarlak lâflar bu meselelere en ufak bir ışık getirmemektedir. Kalkınma ilmin hudutlarını az çok aşan bazı temel siyasî tercihlere lüzum göstermektedir. Meselâ çok şikâyet edilen enflâsyon nihayet bilerek veya bilmiyerek yapılan bazı tercihlerin veya tercihleri reddetmenin neticesidir: D. P. İktidarı aynı zamanda yatırımları, istihlâki, savunma ve güzelleştirme masraflarını arttırmak istediği için her türlü finansman çarelerine başvurmuş, dolayısıyla enflâsyonu körüklemiş, yoklara ve dış ticaret tıkanıklıklarına sebebiyet yermiştir. Bu tercih veya tercihi reddetme hakkında Muhalefetin görüşü nedir? Yatırımları az mı, çok mu bulmaktadır? Azsa yatırımları arttırmak için istihlâk ve savunma masraflarını kısmaya hazır mıdır? Yatırımları hangi istikametlerde sevketmek istemektedir? Bu hususlarda hiç bir şey bilmiyoruz. Bildiğimiz tek şey âtıl kapasitelerin kullanılmasının ve enflâsyonun durdurulmasının istendiğidir. Gerçi hemen hemen bütün siyasal adamlarının tenakuzlara aldırmadan iyi olan şeylerin hepsini istemek, kötülerini reddetmek en tabiî temayülleridir. Rey kazanmak bakımından en avantajlı yol belki de budur Yalnız şu var ki kalkınmanın hakiki meseleleri, zaruri kıl dığı tercihler bugünden düşünülmez ve halka anlatılmazsa, yarın is başına gelindiği zaman, mucizeler vaadedilenlerin hayâl kırıklığına uğramalarım önlemek ve enerjilerini kalkınma uğrunda seferber etmek mümkün olmayacaktır.

Günlerden bir gün Milliyetin, hemen bütün birinci sayfasını kaplayacak kadar büyük resimlerle dolu olarak çıktığı görüldü. Bu resimler Çanakkaledeki- İngiliz ve Fransız mezarlarının resimleriydi. Bir başka resim ise Çanakkale muharebelerinde ölen İngiliz askerleri için dikilen muazzam ve devasa bir âbideyi gösteriyordu. Gazete bu resimlerin üstüne şöyle bir baslık atmıştı: "Çanakkale âbidelerle dolu. Fakat bu âbideler Mehmetçiğin mağlûp ettiği İngiliz ve Fransızlar için dikilmiş. Göğüslerini güllelere siper ederek şehit düşmüş 200 bin Mehmetçiğin ise bu vatan toprakları üzerinde ne mezarı var, ne de adlarına dikilmiş bir âbide."

Gerçekten de Çanakkalede şehamet destanları yaratmış Mehmetçik için dikilmiş tek anıt üç metre yüksekliğindeki bir taştı. Halbuki, bu topraklar üzerinde mağlûp olmuş İngiliz ve Fransız orduları için herbiri birer çiçek bahçesine benzeyen mezarlıklar yapılmıştı ve İngilizlerin tirada ölen askerleri için diktikleri âbidenin yüksekliği tam 32 metre idi.

Milliyet, kampanyayı dört bir taraftan körüklüyordu. İlk tasarlanan 100 bin liralık yardım kampanyası bir kenara bırakılmış, gözler âbidenin tamamlanması için lâzım olan 900 bin liralık hedefe dikilmişti. Gazetenin sayfalarında her gün bu kampanya ile ilgili en orijinal haberler ve resimler yer alıyordu. İlk bağışı, ailesinden onbeş fert Çanakkalede Şehit düşmüş olan bir 'polis memuru maaşının altıda birini vererek yapmıştı. Bunu İstanbuldaki muhtelif mekteplerin talebelerinin yaptıkları yardımlar takip etmişti. Galatasaray Lisesinin sınıfları arasında da bir yardım yarışı başladı. Hangi sınıf daha fazla yardım yaparsa listenin başına geçecekti. İstanbul Vilâyet Meclisi üyeleri de bu kampanyaya katılmaktan kendilerini alamadılar ve birer günlük hakkı huzurlarını bu âbidenin inşası için bağışladılar. Orman Fakültesi talebeleri, hafta tatilinde şehre inmiyerek mektepte kaldılar ve böylece biriktirdikleri harçlıklarım âbide için verdiler. Bunu, Üniversite Tiyatrolarının geliri âbide inşaatının masraflarına katılmak üzere verdikleri temsiller takip etti. Maddî yardım yapamayan Teknik Okul talebeleri ise Şubat tatillerinde Çanakkale Âbidesi inşaatında bedenen çalışmak teklifinde bulunuyorlardı.

Aradan bir ay kadar geçtiğinde görüldü ki toplanan nara 500 bin lirayı bulmuş ve dâva artık yalnızca bir gazetenin ve bir şehrin malı olmaktan çıkmış, bütün memleketin dâvası olmuştu. İstanbulda ve Ankarada profesyonel sanatkârlar da bu yardım kampanyasında "çorbada tuzumuz bulunsun" kabilinden çalışmağa başladüar. İstanbulda İlham Gencer ve karısı çalıştıkları gece klüplerinde âbide içini bağış toplamakta rekor kırıyorlardı. İşçi sendikaları, fabrikalar, cemiyetler, futbol klüpleri, güreşçiler hep bu kampanyayı destekledi. Tâ hudut boylarından bile gönül alıcı bağışlar geliyordu. Yunan hududundaki bir askerî birlikten yirmi liralık bir bağışın yanında şöyle bir mektup alınmıştı: "Az ama, kusura bakmayın. Lütfen kabul edin. Müfrezemiz küçük. Ancak bu kadar varlık gösterebildik."

Paraları olmadığı için yaptıkları el işlerini, hattâ çeyiz eşyalarını satarak yardım kampanyasına katılan şehit torunlarına, yetimelere rastlanıyordu.

Kampanyanın gülünç tarafları

Tabiî bu arada bazı komik, -daha doğrusu üzücü- hâdiseler olmuyor değildi. Meselâ tuluatçı siyasî ve siyasî tulûatçı Muammer Karaca da Zeki Mürenle birlikte hasılatı Çanakkale âbidesi inşasına harcanmak üzere bir musamere vermeyi teklif etmiş ve "pek tabii ki bu musamere karşılığında para talep etmiyeceğiz" demişti. Ancak elektrik vs. gibi "ıvır zıvır" masraflar alınacaktı. Milliyetin Çanakkale Âbidesine yardım komitesi bu teklifi büyük bir sevinçle karşıladı. Gazete günlerce Karacanın resimlerini bastı, verilecek musamere nin reklâmım yaptı. Temsilden son. ra Abide yardım komitesinden "ıvır zıvır" masrafları karşılığı olarak ikininbeşyüz lira istenince komitedekilerin gözleri fal taşı gibi açıldı. Tabiî çaresiz bu parayı Karacaya ödediler. Ama sonra da oturup, acaba bir gecede Karaca bir temsilinden kaç para kâr alıyor diye hesapladılar. Buldukları rakkam, ödediklerinden pek de farklı değildi. Ertesi gün Milliyette para mevzuunda son derece efendice davranan Zeki Mürene -ama sadece ona. hararetli bir teşekkür çıktı.

Meselâ gene bu kampanya gereğince sırf bağış toplamak için Milli" yet satan Galatasaray lisesi talebeleri Hiltonun müşterilerinden ancak ikibucuk lira toplayabilmişlerdi de, buna karşı lalettayin bir esnaf kahvesinden bunun on misli para elde etmişlerdi. Hilton personeli ise -müşterileri olan milyonerler değil, bu kampanyaya ikibinaltıyüz küsur liralık bir bağışla katılmışlardı. Çanakkalede dikilecek ve 200 bin şehidin ruhunu şad edecek 41 metrelik âbidenin tamamlanabilmesi için keselerinin ağzını açanlar daha ziyade fakirler ve orta hallilerdi. Zenginlerden ise pek az ses seda çıkıyordu.

Kısa bir zaman içinde yarım milyon liraya yükselen kampanya hasılatı bu hafta içinde de yükselmeye devam etti. Yurdun dört bir köşesinden her gün Milliyete yüzlerce mektup, yüzlerce havale geliyordu. Yalnız İstanbulda. yalnız Ankarada değil, memleketin hemen hemen bütün şehirlerinde şoförler, gazete bayileri, talebeler ellerinden geldiği kadar bu kampanyaya yardım ediyorlardı. Ankaradaki Hanımın husussî otomobili ile yaptığı dolmuş seferleri bu yardımlardan sadece bir tanesi idi.

Milliyet, takdire lâyık gayretiyle sadece bir âbide için para toplamakla kalmamıştı. İspat da etmişti ki Türk milleti, başka milletlerden daha az hamiyetli değildi. Şimdiye kadar bu neviden yardımlar yapılmıyorsa, organizasyon hatasındandı. Başka memleketlerde organizasyon iyiydi. Fark oydu. Mesele, talep etmesini bilmekteydi.

Güzel Olmayan Fotoğraf

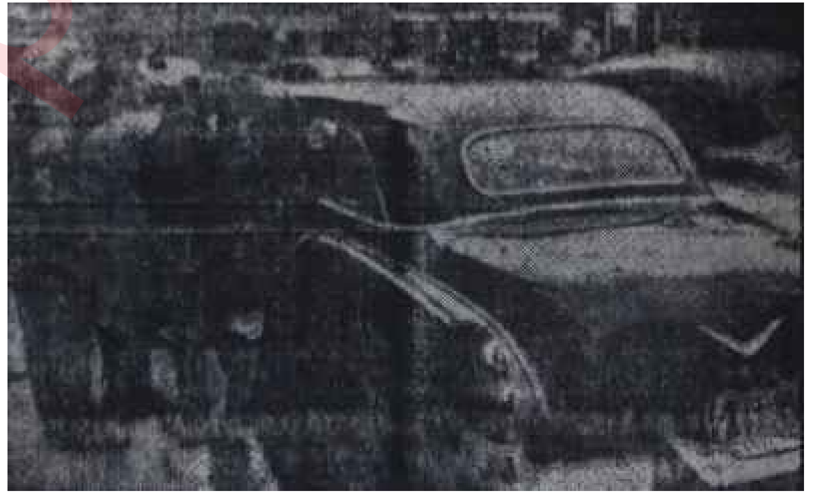
Mükellef bir Cadillac. Onun kapısında, pejmürde kılıklı üç insan. Bu, D. P. nin Türkiyeye ne getirdiğini millete göstermek için C» H P. tarafından hazırlanmış bir afiş değildir. Bu, bir fotoğraftır. İstanbulda çekilmiştir. Cadillac, vali Mümtaz Tarhanın arabasıdır Pejmürde kılıklı insanlar Anadoludan geldikleri rivayet edilen vatandaşlardır. Resim Türkiyenin en büyük gazetesinde -Cumhuriyette- çıkmıştır. Resim altından öğreniyoruz ki vali Mümtaz Tarhan mükellef Cadillac'ı içinde dolaşırken pejmürde kılıklı üç insan görmüştür, onları arabasının kapısına polisiyle oelbederek kendilerine İstanbulda ne aradıklarını sormuştur. Gazete vatandaşların cevabını yazmamaktadır ama, eğer mükellef Cadillac'ın sahibine "Ya sen ne arıyorsun, üstad?" diye sorarlarsa her halde pek iyi ederlerdi.

Hakikaten Mümtaz Tarhan İstanbulda ne aramaktadır, anlamak son derece zordur. Bir şehir ki binbir derdi vardır. Dr. Lûtfi Kırdardan sonra bir vali gelmiştir, bütün vaktini siyaset cambazlığı ve laklakıyatla geçirmiştir. Sokakları çamurdur, yeni vali çamura tükürmeği yasak etmiştir; okulları dörtlü tedrisat yapmaktadır, yeni vali oyun salonunda talebe kovalamayı başlıca meşgalesi haline getirmiştir; yakacak yoktur, yeni vali strip-tease'le uğraşmayı kendisine dert edinmiştir ve bu "leğen örtüsü"nü tenkid edenleri resmi beyanat yapıp "küçük bey"-ilkle tavsif etmeyi en iyi müdafaa tarzı saymaktadır; yiyeceği yoktur, yeni vali Ankaradan gelen erkek ve bilhassa kız talebelere verdiği çaylarda çektirdiği resimlerin gazetelerde neşrini her halde "popülarite" sayar. Eğer bu zata pejmürde kılıklı o üç vatandaş "Ya sen İstanbulda ne arıyorsun, üstad?" diye sormadılarsa, hakikaten pek insaflı davranmışlardır.

İstanbul, Fahreddin Kerim Gökaydan sonra bir vali bekliyordu. Bir vali ki, Fahreddin Kerim Gökayın ihmal ettiği işlere eğilsin, İstanbullulara unutulmadıklarını hatırlatsın Bir vali ki ciddiyetiyle kalbleri fethetsin. Gökayın tahammülüne, onun hoşgörürlüğüne sahip olsun, fakat aynı zamanda eski valinin hafifliğinden masun kalsın. Sanki İstanbullular bunun tamamen aksini istemişler. Aylar var ki vali Tarhan Türkiyenin bu en büyük ve münevver şehrinde hafifliklerin klâsik numunelerini vermektedir. Üstelik, üzerinde Belediye Başkanlığı sıfatını da taşımaktadır.

Bırakınız muhalif ve müstakil gazeteleri. Ama, Allah rızası için D. P nin İstanbuldakl organı Havadisi açınız ve vali tâyin olunduğundan beri Mümtaz Tarhanın bu gazeteye hangi sebepten geçtiğini araştırınız. Tere tükürenleri takip, mektep çocuklarını takip, meşhur strip-tease'ci Flora Baimoral'i takip, Ankaradan gelen öğretmenlere çay, Galatasaray-Adalet maçım seyir, şunu karşılama, bunu uğurlama... Ya elektrik meselesi, ya su meselesi, ya otobüs meselesi, ya yakacak meselesi, ya et meselesi?..

Canım, varsın onları da Adnan Menderes düşünsün, değil mi, Mümtaz Tarhan? Dünyada hiç bir tâyin, Mümtaz Tarhanın İstanbula vali tâyini kadar talihsiz olamazdı. Son resim, son delildir.

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler ?

- XXXV -

Hakkı GÜLMEN

Demokrasi, lütuf ve atıfetler rejimi değildir. Hele yaşama şansını iktidardakilerin iyi niyetlerine terkeden rejim hiç değildir. Aksine onun temelleri, milletlerin sorumluluk duygularıdır. Başlıcası murakabe sorumluluğudur. Bu, aynı zamanda kutsal bir haktır da. Rejimleri, murakabe sorumluluk ve hakkının milletlere tanınışı nisbetinde değerlendirmek mümkündür. Bir memleket ki, murakabe gücü, hürriyet mihenginde iz bırakmıyor. O memlekette rejin demokratik değildir. Orada hürriyet boğulmuş, yok edilmiştir.

Tahakküme, anime, karanlığa yönelen, demokrasiyi tehdit eden her hareketin hedefi aynıdır: Basın. Diktatörlerin hücum sebepleri de, hedefleri gribidir. Değişmez. İtham toplarını basına çevirirken kitlelerin safiyetinden, zaafından, partizanların ise menfaat yollarından gelen bağlılık ve sadakatlerinden istifade ederler. Basının yalan tasarlamakla, milli İradeyi temsil edenleri avuçlarında » istedikleri gibi hareket ettirmekle meşgul olduğunu söylerler: Bütün sıkıntı, huzursuzluk ve başarısızlıkların yaratıcısı olarak basını gösterirler. Milletlerin burada vazifesi, diktatörün etrafını boşaltmaktır. Alkış sesleri yerine, protesto nidalarını duyurmaktır. Himaye kanatlarını basının üzerine germektir. Kendi dili, gözü ve kulağı olan bası, dilsiz, Mir ve sağır olmamak azmiyle savunmaktır.

Huzur ve saadetin yolu tekdir: Adalet. Demokratik rejim, bu yolun bir neticesidir. Adalet ihtiyaç ve duygusunun bir tezahürüdür. Böy,le bir rejim içinde yaşamağa azimli milletler, adalet duygusunun üzerine gölge düşürtmemek mecburiyetindedirler. Gölgelerin en tahripkârı, siyasî kudret ve nüfuz yönünden uzananıdır. İlk hamlede bertaraf edilmelidir. Edilmezse keyfiliğin zehirli mantarları sür'atle yeşerecek boy verecektir

Hür rejimler, millete ençok hizmet ve faydalı olma mücadelesidir de. Diktatörler kendilerini bu mücadelenin rakipsiz mümessilleri sayarlar. Refah ve kalkınma edebiyatını, mevkilerini muhafaza için silahlı olarak kullanırlar. Oysaki, hürriyet yolundan gelmiyen kalkınmada, refah iddiası da tuzaktır, aldatıcıdır.. Altın ve gümüş parmaklık lı hapishanelerde tıklım tıklım fikir savaşçıları olduğunu farzedelim. Bundan, bu kalkınma ve zenginlikten ne hayır gelir? Milletler, bu iddiaların üstünde hürriyetin var olup olmadığını aramalıdırlar.

Hırsızın en büyük düşmanı nedir? Sokağı arşınlayan bekçinin düdük veya ayak sesi mi? Hayır, ışık.. Totaliter rejimlerin de en büyük düşmanı aleniliktir. Hürriyetlerin bekçileri milletlerdir. Işıktan kaçan diktatörler, ışıkları birer birer karartmak isterler. Gayeleri, memleketi bir baştan öbür basa karanlıklara gömmek.. Bilirler ki, her kötülüğün, keyfiliğin, zulmün abidesi, gizlilik temeli üzerinde kurulmuştur. Bunun " için de her tutumlarını bir gizli lüzuma bağlarlar. Eğer Tabu lüzum görmüş de yapmışsa mesele yok. Sebep aramak küstahlıktır. Halbuki sebebsiz lüzum olur mu? Hayvanların akıl dışı hareketlerinde bile sebep var. Susuzluk veya açlık sebebi. Ya ota gider, ya suya..

Beyinsiz kulak, beyinsiz göz, beyinsiz dil nedir? Sesler, şekiller kargaşalığı değil mi? Üniversiteleri bağımsız olmayan milletlerin hali de bu işte. Memleket gürültülü bir hamam bunaltıcılığı içindedir. Milletler kubbeden gelecek hâkim bir sese, ışığa, temiz havaya ümit bağlamıştır. O kubbe, bağımsız üniversitelerdir. O ses, o ışık, o temiz hava üniversitelerin, ilmin sesi, ışığı, havasıdır.

Neron'a, Haccaca rahmet okutan bir zalim vardır: Ebu Mismar. Ne yapardı bilir misiniz? Bir elinde çivi, öbüründe çekiç rakibinin beynini oyardı. Milletlerine karşı sorumsuz olmak, tabulaşmak isteyenler de nüyle yaparlar. Milletlerin beyni olan bağımsız üniversiteleri felce uğratırlar. Zulüm ve tahakküm hırsının makası ile hür ilim müesseselerinin dillerini keserler. Bu tecavüzleri durdurmak, önlemek milletler için de, üniversiteler, için de, bir müdafaa i nefis hakkıdır ki kutsaldır. Böyle hareket edildiği takdirde milletlerin başarıya ermemesi imkânsızdır. Tehlikenin ibresini Ebu Mismar olmak hevesine kapılan diktatöre çevirmiş olurlar. Tabil bu da bir beyin ve üniversite meselesi..

Milletlerin hayatına karışan ve hattâ İstikballerine tesir eden yakardaki hâdiselerin ısrarlı bir şekilde devam etmesi mümkündür. Kanunların açık teminat ve himayelerine karşı millet hakları çiğnenmesi inadının sürüp gitmesi kabildir. Üstelik korkunç bir çoğunluk diktatoryasının memlekette tedhiş ve terör havası yaratma yolundan dönmediği görülebilir. Partizan idare, milletlerin hayat haklarına kastedebilir. Belirli bir iktidar devresini, zulüm ve tahakküm devresi olarak sona erdirebilir. O zaman yapılacak iş, milletlerin bu devre içindeki memnuniyetsizliklerini oylarıyla belirtmektir. Yani aynı iktidara bir daha itimat edip oy vermemektir.

Görülüyor ki, her memnuniyetsizlik ve itimatsızlığın hâl noktası serbest seçimlere dayanmaktadır. Safha safha atlatılan tehlikeler ve buhranlar karşısında son ümit ve dayanak hür ve teminatlı seçimlerdir. Bu da demokrasinin cankurtaranı.. Emniyet sübabı.. Milli his ve kanaatlerin taşkınlığa meydan verilmeden ayrı ayrı mecralarda derlenip, toparlanabilmesi bununla kabildir. Muhtelif kanallardan gelen kanaatlerin mümessilleri, milletlerin kalbi olan millî Meclislerinde birleşirler. Bunun içindir ki oyların değeri, maddi kıymetlerin üstündedir. Oy bir vicdan sesi, bir memleket hizmetidir. Hatır için verilmez. Satılmaz da. Milletlerin oyunu satın almağa çalışanlar, vatanlarım birer esir pazarına çevirmek istiyenlerdir.

Seçimlerde baskı ve tehdit hareketlerine maruz kalan milletlerin vazifeleri, oylarının haysiyetini her şeyin üstünde tutmak ve korumaktır. Millî hakimiyet ve millî irade prensiplerinin selâmeti bu korumaya bağlıdır. Tecavüz, şiddetine göre müdafaa vasıtalarını meşru kılar.

Milletler böyle bir seçime millî birlik ve beraberlik ruhu içinde hazırlanmalıdırlar. Kendilerini millî şuur ve kuvvetin üstünde sanmak gibi bir vehme kapılanlara, iktidarın yollarını tıkamalıdırlar. Bir daha da demokratik rejimi gölgelemeğe elverişli mevzuatın, kanunların hortlamasına meydan vermemelidirler.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

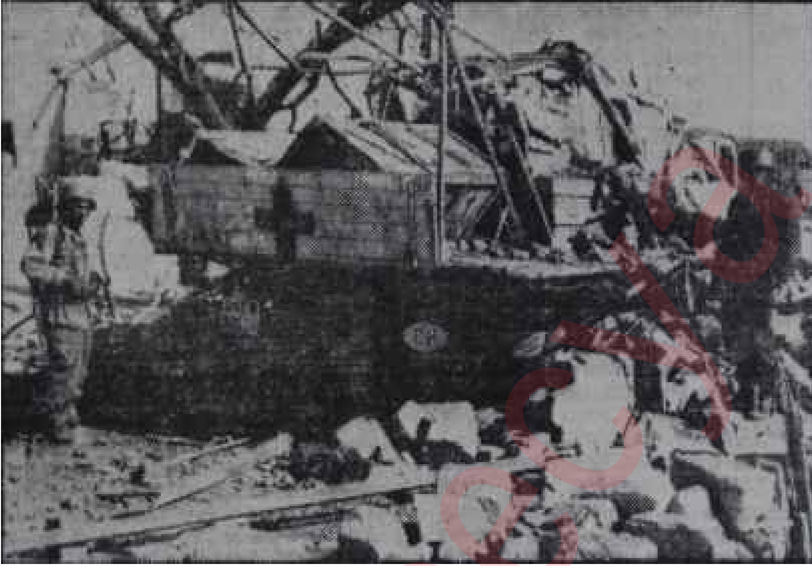
Tunus

Harp ve Sulh

(Kapaktaki Politikacı)

Geçen haftanın başında sabaha karşı beyaz saçlı bir adam, çok yakından geçen bir uçağın gürültüsüyle yatağından fırladı ye yanı başında duran telefona sarıldı. Sesinin titremesine mâni olamayacak kadar heyecanlıydı. Bu son derece alçaktan uçan uçağın kime ait olduğunu öğrenmek istiyordu. Telefonun öbür ucundan cevap veren sesin, bir şey bilmediğini söylemesi beyaz saçlı adamın heyecanını daha da arttırdı. Kendi kendine, "acaba yeni bir bombardıman mı?" diyordu. Heyecan içinde geçen bir yarım saatten sonra, zevkli, fakat basit bir şekilde döşenmiş yatak odasının telefonu çalıyordu: Korkacak bir şey yoktu. Beyaz saçlı adamı yatağından sıçratan motor sesi, normal servislerinden birini yapan bir Air-France uçağına aitti. Motörlerinden biri bozulduğu için çok alçaktan uçmak zorunda kalmıştı.

Uçak gürültülerinden ürken bu orta boylu zayıf adam Tunus Cumhurbaşkanı Habib Burgibaydı. Telâşı hiç te yersiz değildi. Bütün Tunus halkı, 8 Şubat günü Fransız uçaklarının Sakiet Sidi Yusuf köyünü bombardıman etmesinden beri, her an yeni bir hava hücumu korkusuyla yaşıyordu. Dost Fransanın memleketlerini bombalıyacağını akıllarına bile getirmiyen Tunuslular, artık insan hakları fikrinin anavatanı Fransadan, her türlü "sürpriz"i bekliyorlardı. Bu düşüncelerinde yalnız da değillerdi. Bombardımandan sonra Tunusa koşuşan 96 ecnebi gazeteci de aynı fikirdeydi. Gazetelerine yolladıkları haberlerde, muhabirler her an yeni hâdiselerin, çıkabileceğini bildiri. yorlardı.

Bomba yiyen Kızılhaç kamyonu

Ona da Kızılay yardımı lazım

8 Şubat saat 11

8 Şubat Cumartesi günü, sabahın hayli erken saatleri olmasına rağmen halk Sakiet Sidi Yusuf köyünün pazar meydanında toplanmışı. Her Cumartesi, bu hudut köyünde pazar kurulmaktaydı. O gün gök mavi, hava güneşliydi. Köyün mütevazı ilkokulunda 30 çocuk, dikkatle öğretmenlerini dinliyorlardı. 2 kilometre ötede bir maden okulunda, işsiz işçiler yeni bir meslek öğrenmekle meşguldüler. Kızılhaç teşkilâtına mensup iki İsviçreli ve bir İsveçli de o gün pazara alış veriş yapmaya gelenler arasındaydı. Kızılhaç delegeleri, pazar yerini şöyle bir dolaşıp alacaklarını aldıktan sonra kamyonlarına binip uzaklaştılar. Ama daha iki kilometre bile gitmemişlerdi ki köyün üzerinde kulakları tırmalayan uçak sesleri ve hemen bunun ardından da yeri göğü birbirine katan bomba gürültüleri işittiler. Başlarını geri çevirmeğe bile imkân kalmamıştı. Kızılhaça ait iki kamyon devrilmiş, içindekiler ufak tefek yaralarla da' olsa yerlere serilmişlerdi. Uçaklar tepelerinden çekilip gidince doğrulan Kızılhaç mensupları dehşetle geride bıraktıkları köye baktılar: B. 26 tipi Amerikan bombardıman uçakları gümrük karakolunu ve 30 talebeli ilk okulu yerle bir etmişti. Ama Kızılhaç mensupları birden kendilerini gene yere attılar, İkinci bir uçak kafilesi geliyordu. Nitekim, bir iki dakika sonra bu uçaklar da ikinci bir ölüm dalgası halinde yeni bir meslek öğrenen işsiz işçilerin üzerine bombalarını yağdırdı. 25 uçaktan müteşekkil üçüncü bir dalga ise ayni hedefleri yeniden tara. dı.

Sağ kalanlar, harabeler arasın. dan ve bombaların açtığı büyük çukurlardan yaralıları çıkarmaya başladılar. Kurşun kalemlerini sıkı sıkı tutan ufak çocuk ellerinin manzarası müthişti. Üç saat sonra gazeteciler bombardımanın bilançosunu yapacak durumdaydılar: 63 ölü, 102 yaralı vardı. 130 ev ve 85 dükkân yıkılmıştı. Ertesi gün, Fransız dostu Amerikan Elçisi Lewis Jones da, Sakiet faciasını bizzat görmeye gelenler arasındaydı. Üzerinde U.S. A. yazılı bir şarapneli gören Mr. Jones'un son derece üzgün ve şaşırmış bir hali vardı.

Bu, Tunus Cezayir hududunda vuku bulan ilk hâdise değildi. Hudutta oturan Tunuslular aylardır Cezayir dramım yaşıyorlardı. Tunus toprakları Cezayirli miliyetçiler için emin bölgeydi. Cezayirliler hazırlıklarım burada tamamlayıp Fransız askerlerine, sürpriz hücumları yapıyorlardı. Fransızların çektiği 50 kilometre uzunluğundaki elektrik cereyanı verilmiş dikenli tel, bu hücumları önlemeye kâfi gelmemişti. Bunun üzerine Fransız ordusuna hudut civarını "temizleme" emri verilmişti. Ne dil, ne renk, ne de kıyafet bakımından Cezayirlilerle Tunusluları ayırmaya ikân olmadığı için "hatalar" yapmak mukadderdi. Tunuslular isteseler de, istemeseler de Cezayir harbine karışıyorlardı. Fransızlar bilhassa yeni yılın onbirinci günü 17 Fransız askerinin ölümüyle biten çarpışmayı unutamamışlardı. Cezayirliler yaralı dört Fransızı da beraberlerine alarak Tunus topraklarına çekilmişlerdi. Fransız ordusu, 11 Ocağın intikamını almak arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Bombardıman bu intikam alma arzusunun neticesiydi. Bombardımandan sadece Millî Savunma Bakanının ve ordunun haberi vardı. Bir oldu bitti karşısında bırakılan Hükümet Başkam Gaillard, Ordunun muhtemel reaksiyonlarını gözönünde tutarak, insan hakları memleketine hiç yakışmıyan bu hareketin mesuliyetini kabulleniyordu. Başkan Burgibanın gençliğinden beri hayal ettiği Tunus Fransız işbirliği öldürücü bir darbe yemişti. Fransa ve Tunus arasında 'artık Sakiet Sidi Yusuf katliamının kurbanları vardı. Bombardıman,Talleyrand'ın Enghien Dükünün idamından sonra söylediği gibi bir cinayetten.daha fazla bir şeydi, bir hataydı. Herşeye rağmen Fransanın hayranı olan Burgibanın, korktuğu nihayet başına gelmişti. Daha 1956 sonbaharında Pariste çıkan bir mecmuada yazdığı "Fransız dostlarıma mektup" adlı makalede. Kuzey Afrikada iki ayrı siyasetin mümkün olmadığını yazıyordu. Tunus ve Fasın istiklâli-

Akdenizde Tunus
Şehirler hala Fransızca

ni tanıyıp, Cezayire bunu reddetmek olamazdı. Cezayir harbi devam ettikçe, Tunus ve Fas harbin dışında kalamıyacaklardı. Fransız devlet adamlarının en zekisi olan Mendes France da farklı konuşmuyordu. "Bir noktada hiçbir hayale kapılmayalım; Cezayir harbi bitmedikçe, Fas ve Tunusta durum düzelmiyecektir." Fakat harp-devam etti. Bazı generaller istiklâline yeni kavuşan Fas ve Tunusu tekrar' fethetmeyi düşünürken, Tunua halkının Fransaya olan itimadı iyice zayıflıyordu. İtimat olmadan, Burgibanın rüyasını gördüğü Fransız - Tunus işbirliği nasıl mümkün olurdu ki? Ama Tunus Cumhurbaşkanı "herşeye rağmen bazı ümitlere sarılıyoruz" diyordu. Bir iki ay evvel bile, Cezayir, Tunus, Fas ve Fransayı toplıyan bir konfederasyondan bahsediyordu.

İkinci vatan

Ellibeş yaşındaki Cumhurbaşkanı Dr. Burgiba, Fransanın yetiştirdiği. Fransaya hayran Tunuslu entelektüellerden biriydi. Orta halli bir ailenin yedinci çocuğuydu. Dedesi ve amcası meşhur Sahel isyanına katılmışlar, esir düşmüşler ve mallarına el konmuştu.

Burgiba beş yaşındayken tam bir Fransız kültürü veren Sadık! Kollejine talebe olarak verildi. Onaltı yaşına kadar bu okulda kaldı. Fakir fakat son derece onurlu bir talebe idi. Sıhhati ise çok bozuktu. İki sene sanatoryumda kalmak zorunda kaldı. Sanatoryumdan çıktıktan sonra 1921 yılında Tunusun meşhur Carnot lisesine girdi. Çalışkan bir talebeydi. Bilhassa siyasî meselelerle ilgileniyordu. Daha ondokuz yaşındayken Destur Partisine yazıldı. "El Sevap" adlı ihtilâl mecmuasının kapatılması üzerine Tunusta fiilen hâkim olan Fransız temsilcisi Lucien Saint'e bir protesto mektubu göndermekte tereddüt etmedi. Okuduğu lisenin müdürü tarafından şiddetle cezalandırılmasına rağmen, bu hareketi, 1924 de Carnot Lisesini parlak bir şekilde bitirmesine mani olamadı. Sadıki Kollejinden bir burs elde eden genç Burgiba Parise geldi. Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültelerine devama başladı Parisin meşhur talebe mahallesi olan Quartier Latin'de geçirdiği dört yıl, onu Fransadaki hürriyet havasına ve Fransız kültürüne hayran etti. Bu kültüre mensup olmakla iftihar duyuyordu. Fransızcayı ana dili olan Arapça kadar iyi biliyordu. Sonradan bir Fransız diplomatı onun için şöyle demişti: "Arap kurnazlığına ve De Gualle'ün inceliğine sahip". İstiklâl ve hürriyet kelimelerini Quartier Lâtin'de geçirdiği günler sırasında daha iyi öğrendi. 1789 ihtilâlinin çocukları, uğrunda bir asırdan fazla çarpıştıkları hürriyeti Tunuslulara çok görüyorlardı. Hürriyeti Fransada tanıyan bir çok Tunuslu genç gibi, Burgiba da bu en tabii hakkın' memleketinden esirgenmesine isyan etmekte gecikmiyecekti. Burgiba bir Fransız kızıyla evlendi. Evinde Fransız dostları eksik olmuyordu.

Yunusa döner dönmez Baroya kaydolan gene avukat, bütün enerjisini siyasi mücadeleye verdi. 1932 yılında bir çok gencin desteklediği "Tunus Hareketi"ni ortaya attı. Destur Partisinin fevkalâde bir toplantıya çağırılmasını temin eden Burgiba, "Tunus Hareketi" ekibiyle birlikte partinin genel kuruluna seçildi .Dinamik ekibin faaliyeti Fransız temsilcisini korkutmuştu. "Tunus Hareketi"ni fesh etti. Ama Burgiba bu hâdiseden bir iki yıl sonra Destur Partisinin Genel Sekreteri olmuştu. Destur Partisinin pasifliğini Burgiba ve onun gibi düşünen mücadeleci arkadaşları anlamıyorlardı. Ayrılık mukadderdi. Dinamik Yeni Destur, böyle doğdu ve derhal memleket çapında bir mücadeleye girişti. Burgibanın sürgüne gönderilmesi bu dinamizmin deliliydi. Fransada sosyalistlerin liderlik ettiği bir hükümetin iş başına gelmesiyle serbest bırakılan Burgiba, Tunusta muazzam bir coşkunlukla karşılandı. Genç lider, solcu hükümetin Tunusun istiklâl arzusunu büyük bir anlayışla karşılayacağını umuyordu. Fransız Dışişleri Bakanlığıyla müzakerelere girişti. Fakat nafile....

1938 baharında müzakerelerle istiklâline kavuşamıyan Tunus, kan ve ateş içinde kaldı. Askerî mahkemeye verilen Burgiba devletin emniyetini yıkmaya çalışmak suçuyla itham ediliyordu. Ölüme mahkûm olmaktan zor kurtuldu. 1940 da Marsilyaya getirildi ve 18 arkadaşıyla birlikte bir kampa atıldı. 1943 yılı başında İtalyanlar tarafından kurtarılıncaya kadar orada . kaldı. Kurtuluşundan günü gününe tam bir sene sonra, Burgiba Tunusa dönüyordu. Alman ve İtalyanlar genç mil. liyetçilerin Mihvere yardım etmesisini istiyor, mukabilinde istiklâl vaad ediyorlardı. Fakat Burgiba bu fırsattan faydalanmayı düşünmedi bile. İstiklâl taleplerini hiç olmazsa bir müddet için unutur göründü ve Tunusluları var kuvvetleriyle Demokrasi cephesi yanında mücadeleye teşvik etti; Bir Cezayirlinin dediği gibi "bir 'ölünün evinde konuşulmazdı" Pek çok Arap lider gibi Burgiba da Fransa için dövüşen Kuzey Afrikalıların istiklâl arzularına karşı, insan hakları memleketinin harpten sonra daha anlayışlı davranacağını umuyordu. Ama harp bitti ve muhtelif vaatlere rağmen bu ümit gerçekleşmedi. İstiklâl mücadelesi yeniden başladı. 1946 da Sfax bölgesinde başlıyan ayaklanma Fransız askerleri tarafından kanla bastırıldı. Fransızlar .bir kısım Tunuslulara devlet memuriyeti kapışım açarak, istiklâl taleplerini frenleyebileceklerini sanıyorlardı. Fakat mücadele devam etti. Burgiba 1945 yılında mecburen Kahirenin yolunu tuttu. Tunusta barınmasına imkân kalmamıştı. Kahirede dört sene Tunus dâvasını dünyaya anlatmaya çalıştı. 1947 yılında. Kuzey Afrikanın eski mücahitlerinden Abdülkerim sürgün bulunduğu Reunion adasından kaçarak Kahireye geldi. Kahirede bir Kuzey Afrika kurtuluş komitesi kuruldu. Yeni Desturun lideri Burgiba da bu harekete katıldı. Ancak bu arada Burgiba kendini diğer Arap liderlerinden ayıran uçurumu gördü. Arkadaşlarının taassup derecesine varan Batı düşmanlığım asla tasvip etmiyordu. Onun istediği Batıya dönmüş. Batılılar gibi yaşayan Tunus kurmaktı. İptidai, müteassip bir orta cağ devleti haline gelmektense, Tunusun müstemleke olarak kalmasını bin defa tercih ederdi. Burgiba müteassip Arap liderlerinden çok Batılılara yakın olduğunu Kahirede iken hayret içinde keşfetti.

1949 Eylülünde memleketine dönen Burgibayı Tunus halkı tezahüratla karşıladı. Burgiba tam yedi ay Tunusu karış karış dolaştı. Halkla konuştu." 1950 baharında Yen, Desturun lideri Paristeydi. Fransızlara durumun nezaketini ve bir anlaşma zemini bulmanın zaruretim anlattı. Taleplerini yedi maddelik bir programda toplamıştı. Partisini muhtariyete razı eden Burgiba görüşmelere başlamak için 1951 sonbaharında Fransaya tekrar geldi. Ama başlangıçta Burgibanın taleplerine müsait davranan Fransız hükümeti, bu arada fikrini değiştirmişti. Acele Tunusa dönen lider derhal partisini genel kongreye davet etti. Toplantının yasak edilmesine rağmen. Yeni Desturcülar gizli olarak bir araya geldiler. Ama bu arada Burgiba -1952 başları tevkif edildi. Önce Tabarka, Remado ve daha sonra da La Galita adalarına sürgüne gönderildi. Bütün Tunuslular ve Liberal fikirli Fransızlar Burgibanın serbest bırakılması için şiddetli bir mücadeleye giriştiler. Mendes-France hükümeti bu arzuya uyarak Burgibayı Fransaya getirtti. Loirent'de bir şatoda ikamete memur etti. Bu arada Fransız hükümeti Tunusa geniş bir muhtariyet verilmesine razı olduğundan Burgibanın Tunusa dönmesine müsaade edildi. Burgiba da bu kısmi muhtariyet fikrini kabul etti. Burgibanın dönmesinden sonra Tunusta muhtelif temayülleri temsil eden Tahar Ben Amer riyasetinde muvakkat bir hükümet kuruldu ve Pariste müzakerelere başlandı. Artık ok yaydan çıkmıştı. Mendes - France'tan sonra gelen Faure hükümeti içiş müzakereleri neticelendirmekten başka çare yoktu. Dış siyaset, savunma ve iktisat sahasında mühim tahditlere rağmen Tunus artık istiklâline kavuşmuştu. Bu tahditler' uzun müzakerelerden sonra , 1956 baharında hafifletildi. Tunus böylece hakikaten müstakil bir devlet halise geldi. 1956 sonbaharında da Birleşmiş Milletlere kabul edildi.

Burgibizm

Burgibanın 1954 te Fransanın uzattığı eli tutması, Kahirenin tesiri altındaki diğer Tunuslu liderler tarafından şiddetle tenkit edildi. Nasırın akıl hocalığı ettiği bu liderler, Fransanın kuvvetten başka dil anlamıyacağı kanaatindeydiler. Burgiba ise bu fikirde değildi. Müzakereler sayesinde adım adım Tunusun istiklâline kavuşacağına inanıyordu. Batıyla işbirliği mümkün ve zaruriydi. İşte bu merhale merhale gayeye giden mutedil görüşe "Burgibizm" ismi verildi. Kahire Burgibayı Fransanın bir masası olarak göstermeye çalıştıysa da, Tunus halkı "Baş Mücahit" sıfatını verdiği Yeni Desturun liderine itimat etti. At üzerinde Tunus sokaklarında göründüğü gün, Tunuslular bir zafer sarhoşluğu içindeydiler. Ancak Yeni Destur Partisinin Genel Sekreteri Salah Ben Yusuf Fransız-Tunus anlaşmasının şiddetle aleyhindeydi. İki eski dost arasında sert bir mücadele başladı. 1955 Ekiminde Salah Ben Yusuf partiden ihraç edildi. Buna karşılık olarak Kahiredeki Kuzey Afrika Kurtuluş Komitesi de Burgibayı Komiteden çıkartıyor, Yeni Desturun temsilcisi ola» rak sadece Salah Ben Yusufu tanıyordu. Eski Genel Sekreter Tunus - ta Burgiba aleyhinde geniş bir mücadeleye girişti, Şehir şehir dolaşıp nutuklar veriyor, kongreler tertipliyor, halkı kendi fikrine çekmeye çalışıyordu. Yeni Destur için, yeni bir parti bürosu bile teşkil etti. Basın ikiye bölünmüştü. Salah Ben Yusufun doğduğu yer olan Cerba'da, Burgiba aleyhinde grevler yapıldı. Nihayet parti kongresi toplandı. Kongre hemen hemen oybirliğiyle Burgibayı Başkan seçip Salah Ben Yusufun kovulmasını tasvib etti. Eski Genel Sekreter partiyi kaybetmiş, "Burgibizm" Tunusta muzaffer olmuştu.

İstiklâlden sonrası

Uğrunda hapishanelerde, sürgünlerde 25 yıldır mücadele edilen istiklâl nihayet kazanılmıştı. Burgibayı şimdi daha sor bir iş bekliyordu. Yeni devletin temellerini atmak lâzımdı. 1956 ilkbaharında Tunusta Kurucu Meclis teşkil etmek için ilk seçimler yapıldı. Yeni Destur Tunuslu İşçiler Genel Birliği ve bazı müstakiller bir "Milli Cephe" kurarak seçimlere gittiler Milli Cephe mutlak bir zafer kazandı. Salah Ben Yusufun taraftarlarını çekimser kal. maya davet etmesine rağmen iştirak nisbeti yüzde 80 i aşıyordu. Burgiba, siyasî mücadelelerin üstünde Tunusluların şefi olarak kalmak istiyordu. Ama her işe sıfırdan başlanacağı bir sırada "Baş Mücahif'in bizzat kolları sıvayıp işin başına geçmesi lâzımdı. Bilhassa sendika lideri Ahmed Ben Salahın ısrarı üzerine, Burgiba hükümet başkam olmayı kabul etti. Eski fikirli adamlara bazı tâvizler verilmesine rağmen Burgiba kabinesi, yüksek tahsillerini Fransada yapmış demokrasi taraftarı gençlerden müteşekkildi, Bilhassa Ahmed Ben Salahın liderliğindeki en cüretkar, sosyal reformlara taraftar olan Tunuslu İşçiler Genel Birliğinin Burgibayı tutması, reformların yapılmasını kolaylaştıracaktı. Hükümet Başkanı, Sendikanın altın yaldızlı defterine şu satırları yazıyordu: "Parti halka dayanmaktadır, daima halkın iyiliği için çalışacaktır.. İstismar ve gerilik kuvvetleriyle mücadele etmeye azimlidir. Muvaffakiyeti halkın hayat seviyesini yükseltmesiyle ölçülecektir."

Burgiba ve El Amin Bey
İki nesil karşıkarşıya

İlk reformlar

Yeni hükümetin karşılaştığı ilk mesele, yeni bir idare cihazı kurmaktı. Fransız idaresi devrinden kal. ma kaidler, Kâhyalar ve kalifalar en ufak bir otoriteye ve prestije sahip değildi. Yeni Destur Partisinin gönüllü Üyeleri, yeni teşkilât kuruluncaya kadar gönüllü idarecilik yaptılar. Nihayet İçişleri Bakam Mehiri yeni teşkilâtı hazırladı. Eski kaidlerin hemen hepsi tasfiye edildi. 14 vilâyete bölünen Tunusta, reformlara hazır genç ve dinamik bir idare kuruldu. Şimdiye kadar Fran-

sızların elinde olan polis kuvvetlerinin yerini, Destur Partisi gençlerinin desteklediği Tunuslu polisler aldı. Tecrübesiz Tunus polisini. Sakiet bombardımanından sonra takdir etmemeye imkân yoktu. Yabancı basın, emniyet kuvvetlerinin ayaklanan halkın heyecanını makûl hudutlar içinde tutmaya muvaffak olmasını mucize olarak vasıflandırıyordu: Onbe'ş bin Fransız askeri muhasara altındaydı, Fransızların çıkmasını önlemek için yollarda barikatlar kurulmuştu. Tunus bir ihtilâl devrini daha pek genlerde bırakmamış olduğu halde nümayişler kanunla yasak edilmemişti. Sivil halkın çoğu silâhlıydı. Buna rağmen en ufak bir hâdise olmuyordu. Bu, hakikaten bir mucizeydi! Burgiba sağlam bir idareci cihazına sahip olmakla övünebilirdi.

Yeni rejimin el attığı ikinci mesele adlî teşkilâttı. Fransızlar ve müslümanlar için ayrı olan iki mahkeme teşkilâtı birleştirildi. Şeriat mahkemeleri ' kapatıldı. Kadıların saltanatına son verildi. Modern, laik Ur adalet cihazı kuruldu. Kadına, erkekle eşit haklar tanındı. Poligami yasak edildi. Kadına oy hakkı verildi. Vakıflar idaresi, Maliye Bakanlığına bağlandı.

Fransızlar Tunusun eski eğitim sistemine el atmaya cesaret edememişlerdi. Sadıki ve Carnot gibi Fransız mekteplerinin yanı başında, dinî eğitim sistemi yaşıyordu. 14 bin talebeli Zituna İslâm Üniversitesi muhafazakârların karargâhı haline gelmişti. Modern ilimlere pek az yer veren üniversite, kurtuluş hareketine de katılmamıştı. Reformların ve lâikliğin şiddetle aleyhindeydi. Yem rejim bu duruma müsaade edemezdi. Zituna için yeni tedrisat programları yapıldı ve başına lâik fikirli bir rektör getirildi. Lise tahsili, Zitunadan ayrıldı. 20 modern kolej kuruldu.

Türkiye bu reformları 30 küsur yıl evvel yapmıştı. Atatürk misalim unutmıyan Burgiba, iş başına gelir gelmez hemen Atatürk inkilâplarını tatbike koyulmuştu. Bir sene içinde tamamlanan bu reformlar, istiklâline kavuşan muslüman memleketlerin Ortaçağ idaresine ve taassuba döneceğini iddia edenlere verilmiş en güzel cevaptı.' Tunus petrol .zenginliklerine rağmen Ortaçağ havasından kur. tulamıyan Irak ve Hicaza hiç benzemiyordu. Tunustaki reformların Atatürk inkılâplarından farkı. Tunusun Arap dünyasıyla olan bağlarım kesmemeye dikkat etmesiydi. Tunus hem şarklı, hem garplı olmak istiyordu. Fas Prensi Mulay Hasanın memleketi için dediği gibi, Tunus da, hareminde biri Şarktan, biri Garptan iki dilber bulundurmak niyetindeydi. Her iki kültürü de paylaşan iki âlem arasında bir köprü rolünü oynıyacaktı. Bundan başka sosyal sahada da ileri adımlar atıldı. Sosyal İşler Bakanı işbaşına gelir gelmez, ziraat işçilerine hafta tatili tanındı, ücretler tesbit edildi ve isçileri işten çıkartma nizam altına alındı. Cumhuriyetin 35 irici yılında Tünkiyede. ziraat işçilerinin hâlâ himayesiz yaşadığı düşü, nülürse bu, ileri bir adımdı. Tunusta grev hakkına sahip kuvvetli sendikaların bulunması bu ileri adımın atılmasında şüphesiz büyük bir rol oy nadı.

Cumhuriyetin ilânı

Burgiba ikiyüzelli" yıldan beri Tunusu idare eden Hüsenit sülâlesi - nin hakimiyetine.hemen son vermeyi uygun bulmadı. Yalnız modern Tunus devletinin başında, eski çağın sembolünün kalmasına müsaade etmiyeceği de muhakkaktı. Senede yarım milyon tahsisatı olan Fransız Cumhurbaşkanının beş misli- 76 yaşındaki Bey El Amin'in selâhiyetlerini kısarak işe başladı. Nihayet 1957 Temmuzunda toplanan Kurucu Meclis, monarşiyi ilga edip Cumhuriyeti ilân etti. Burgiba ilk Cumhurbaşkanı seçildi. Yeni Başkan "halkın bana olan sevgisi o kadar büyük ki isteseydim kendimi "Bey" ilân edebilirdim. Ama halkın Cumhuriyeti seçmesini temine çalıştım" diyordu. Yüz oniki pare topla cumhuriyetin ilânı kutlanırken ihtiyar Bey de Manula villasında ikamete mecbur ediliyordu. Saraydan ayrılırken diş macununun unutulup unutulmadığını defaatle soran Bey El Amin "Hapisteyken Burgibanın karısına ve çocuklarına para gönderen ihtiyar bir adama karşı böyle hareket edilir mi?" demekteydi. Ne çare ki, Tunus için yeni bir devir başlıyordu; eski 'devrin sembolleri birer birer tarihe karışacaktı. Bir İstanbul gazetesinin yazdığına göre ihtiyar Tunus Beyi son günlerini Türkiyede geçirmek arzusundaydı.

Burgiba ve partisi Yeni Destur, hâlen Tunusun tek hâkimiydi. Beyin etrafındaki eski ailelerin muhalefeti, kahvede nargile fokurdatırken yapılan dedikodulardan öteye geçmiyordu. Eski Destur ve Komünist Partileri son derece zayıftı. Cumhurbaşkanı Burgiba, Tunusta fiilen her istediğini yapacak durumdaydı. Atatürkü hatırlıyan bazı Tunuslular tek parti, tek şef hakimiyetinin bir müddet için faydalı olacağım bile düşünmekteydiler. Zamanı gelince Tunus bir işçi partisine sahip olacaktı. Ama buna karşılık tek Şef hakimiyetinden endişe duyanlar da eksik değildi. Burgibaya olan sonsuz sevgilerine rağmen, iktidarın, lideri, halktan tecrit etmesinden korkmaktaydılar. Etrafındakiler liderlerle halk arasında Ur demir perde teşkil edebilirlerdi Tek parti, aşağıdan yukarıya doğru değil de, sadece yukarıdan aşağıya doğru emir nakleden bir organ ha line gelebilirdi. Fransız gazetelerine alışan genç üniversite talebeleri, basının şimdiden aynı nağmeleri söylemeye başlamasından endişe duyuyorlardı. Bir an evvel, tek adama dayanmaktan kurtaracak enstitüsyonlar kurulmalıydı. Kurucu Meclis A nayasa üzerindeki çalışmalarım henüz bitirmemişti. Tek şef hiakimiyetinden korkan demokrasi taraftarları, bu hakimiyeti Önliyecek enstitüsyonların kurulmasından en çok sevinecek adamın Başkan Burgiba olduğundan şüphe bile etmiyorlardı. Söz. toplantı, basın ve sendika hürriyeti zaten şimdiden tam manasıyla mevcuttu.

Burgiba Tunusa giriyor
Mart içeri, pire dışarı

Burgiba ailesi
Batıya bakan pencere

Karanlık noktalar

Eatı siyasî rejimim Tunusa getiren Burğibayı, halli güç iktisadi, meseleler beklemekteydi. Nüfus hızla artıyor, istihsal yerinde sayıyordu. Zengin azınlık bir kenara bırakılırsa, büyük kütleler için adam başına düşen gelir 50 dolardan azdı. Hayat seviyesini yükseltmek lâzımdı. Burrgiba kalkınmanın anahatlarını çizmekle vazifeli bir yuvarlak masa konferansı topladıysa da bu neticesiz kaldı. Eski Maliye hocalarının memnuniyetle tam numara verecekleri Maliye Bakam Nuira herhalde durumun gerektirdiği adam değildi, iktisadî şartları en iyi anlıyan, Ahmet Ben Salahın Tunuslu İşçiler Genel Birliğiydi. Birlik VI. kongresinde bir iktisadî program kabul etmişti. İktisadî durıjmun etraflı bir tahliline dayanan program, Tunus realitelerine uygun hal çareleri getirmekteydi. Totaliter ol mı yan ama topyekûn bir plânlamanın zaruretini ortaya koymaktaydı. Sanayileşmeye zarar vermeden ziraî işsizliği kaldırmak için hal çareleri bulmaya çalışıyordu. Ne yazık ki bu rapor iltifat görmedi. Hâlen 3.5 milyon nüfuslu Tu m ısta 500 bin işsiz vardı! Bu duruma dayanamıyan bir ecnebi gazeteci Tunuslu meslekdaşına "Hakikî meselelerinizle, yani iktisadî meselelerle ne zaman uğraşmaya başlıyacaksınız?" diye sordu. Tunuslu gazetecinin cevabı hazırdı:

"Fransa bize haklı mazeretler temin etmekten vazgeçer geçmez!"

Hakikaten Cezayir harbi devam ettikçe, liderlerin kendilerim tamamiyle iktisadî meselelere vermesi son derece güçtü. Tunus da Cezayir gibi harbin içindeydi. Her gün yeni bir hâdise ortaya çıkıyordu. Sakiet Sidi Yusufun bombardımanı bu hâdiselerden biriydi ve herhalde sonuncusu değildi. Tunus zaten gerekli dış yardımı temin edememişti. Fransa vaadettiği 12 milyarı bir türlü vermeye yanaşmıyordu. Hattâ istiklâlden beri, ecnebi sermaye Tunustan kaçıyordu. Amerika, Fransayı gücendirmemek için Tunusa doğrudan doğruya yardım etmekten çekiniyordu. Burgiba da zaten bütün vaktini, Tunus topraklarından Fransız askerlerinin çekilmesini temin etme ye ve Cezayir harbine son vermeye ayırmak zorundaydı. Ama Cezayirli Milliyetçiler ve Fransız Hükümeti arasında Burgibanın arabuluculuk teşebbüsleri hiçbir netice vermedi. Bâzı generallerin Tunus ve Fası yeniden işgal etmek rüyalariyle sarhoş olduklarına hiç şüphe yoktu. Bombardıman hâdisesi bunun deliliydi. Herşeye rağmen Batıya bağlı olan Burgiba, bu hâdiseyi de unutmaya razıydı. Yalnız Fransız askerleri Tunusu terketmek şartıyla.. Fransa Bizerte deniz üssünü de bırakmalıydı. Anlaşma kapılarını kapamamak için, Amerikanın ısrarı üzerine Güvenlik Konseyine yaptığı şikâyeti şimdilik geri almış, Amerika ve İngilterenin arabuluculuğunu kabul etmişti. Orta Doğudaki muvaffakiyetsizliklerden biraz gözü açılan Amerika, Tunusun Kahireye ve daha uzaklara kaymasını ciddî surette önlemeye çalışıyordu. Ama Tunus meselesi, Cezayir meselesine bağlıydı. Amerika, Fransayı Cezâyjr işinin konuşulmasına razı edebilecek miydi? Bu çok şüpheliydi. Buna rağmen Burgiba, Amerikanın arabuluculuk teklifine "evet diyordu.

Kuzey Afrika realitelerini bir türlü anlamak istemiyen Fransız siyasetinden ve Fransayı gücendirmekten çekinen Amerikanın tutumundan en çok üzüntü çeken adamın Burgibâ olduğu muhakkaktı. Tunusun Batı saflarından ayrılıp mecburen Kahireye ve daha uzaklara yaklaşması Batı dostu Burgibanın asla arzu etmediği bir şeydi. Bir Fransız gazetecisine verdiği son beyanat bu üzüntünün samimi bir ifadesiydi: "Haya» tun 25 senedir Fransaya tâbi olarak geçti. Fransaya karsı mücadele ettim, ömrümün yarısını Fransız hapishanelerinde yaşadım. Ama ben Fransayla konuşmak itiyadına sahibim. En kötü zamanlarda bile, yeniden Fransaya döneceğimi biliyordum. Zira başka türlü hareket edemezdim. Fransa sayısız dostlarımın bulunduğu bir memleketi. Fakat Sakiet Sidi Yusuf hâdisesinden sonra, Tunuslu gençlere hâlâ" Fransayla işbirliği ve dostluktan bahsetmemi benden istiyemezsiniz. Onlar eski mücadele günlerini tamamladılar. İstiklâline sahip bir memlekette yaşamaktalar. Bu istiklâle hangi merhalelerden geçerek varıldığını bilmedikleri için, ona tecavüzü tahammülle karşılıyamazlar. Gençliğin arzusuna uyarak, Fransız askerlerinin hepsinin derhal tahliyesini istediğim zaman, hayatımın en büyük partisini oynadığımı hissettim. Ya kazanacağım, ya herşeyi kaybedeceğim! Ama ben Tunus Cumhuriyetinin başında kaldığım müddetçe, ne olursa olsun Batının, Hür Dünyanın adamıyım. Bu memleketin ne Rus taraftarı bir nötralizme, ne panarabizme düşmesine müsaade edeceğim. Fakat bu belki de mümkün olmıyacak. Geçen hafta buradaydınız, Kurucu Meclisin toplantısında bulundunuz. Bütün konuşmalar Amerikanın aleyhindeydi. Bugün Cezayirli mülteciler için yiyecek ve ilâç getirecek olan bir Rus vapurunu bekliyoruz. Sonra beni görmeye gelen gençleri gördünüz. Gençler bana makul şeyler söylemekteler. Tunus ufak bir memleket, sadece kendi kendine güvenmesi lâzım.. Şu veya bu taraftan olmasına lüzum yok demekteler. Bana Tito, Nasır, Nehru ye Cezayirlileri misal olarak vermekteler.

Bundan başka bu memlekette Arap tesanüdü son derece kuvvetli. Unutmamak lâzım ki biz bir Arap memleketiyiz. Ben derin hislerine rağmen Tunusluları ikna ettim. Zira terakkinin Batı tarafında olduğuna, inanıyordum ve hâlâ da inanmaktayım. Onları ikna ettim, çünkü bana itimat ediyorlar, çünkü Burgibanın bir mücahit olduğunu biliyorlar. Ama Chaban Delmas Turiusa ait olan Bizerte'den bir Fransız şehri gibi

konuşurken ve Cezayir meselesi devam ederken, bu memlekette Frahşayı müdafaa etmek imkânı kalmadı. Fakat Batı bana yardım ederse, ben yine de Batiyi savunacağım.'Her halû karda kartlar oynanmıştır. Zira Fransa bu yardımı-yapmadı. Frânsada Mendes . Franoe, De Gaulle gibi adamların sözlerine kulak verilmemektedir. Halen Amerika bir tercihle karşı karşıyadır. Kararım vermesi lâzım, ya Burgiba ya nötralizm, ikisinden birini seçmek durumundadır. Tunusun ve bütün Cezayirin nötralistlerin cephesine geçeceğini hatırlamalıdır. Fransaya gelince, daha çok beklemek lâzım.. Bu beni son derece Üzmekte. Elçimize sorabilirsiniz. Paristen ayrılırken yapılan dostluk tezahürlerini, De Gaulle'ün Mgr. Feltin'in ve François Mauriac'm ziyaretlerini işitince gözlerim yaşlarla doldu. Ama burada, halk art!ık Fransız dostluğuna inanmıyor."

Fransa, en büyük dostu Burgibanın dostluğunu anlıyamadı. Tunusta yaşıyan Fransızlara, kim olduğunu anlatan Burgiba, Akdenizin öbür kıyısında bir düşman olarak görülüyor. du. Meşhur Bidault bile "atımın üzerinde Tunusa girdiğim zaman..." gibi şövalyece nutuklar atıyordu. Halbuki Tunusta oturan Fransızlar en büyük dostlarının Burgiba olduğunu çoktan anlamışlardı. "Fransız ordusu giderse, Tunusu terkedecek misiniz.?" sualine, "Burgiba iş başında kaldıkça biz buradayız" cevabım veriyorlardı. Ama Paris Hükümeti bu gerçekleri görmemekte, görse bile görmüyormuş" gibi hareket etmekte ısrar ediyordu. Burgiba, Fransadan ümidini kesmişti. Son ümit Amerikadaydı. Acaba Orta Doğudaki Ortaçağ sultanlarına bel bağlayan Amerika Batıya ve demokrasiye bağlı tek Arap liderinin durumunu sağlamlaştırmak için gerekli enerjiyi gösterecek miydi? Kuzey Afrikanın Nasırın eline düşüp düşmemesi, bu sualin cevabına bağlıydı.

Tarafsız gözle Tunus hâdiseleri

Orta Doğu

Kazan kaynıyor

Bütün dünyanın dikkati bu hafta da müslüman memleketlerin üzerine çevrilmişti. Tunus meselesi sürüp gitmekteydi. Sudan muhtemel ' bir Mısır .tecavüzüne karşı feryat ediyordu Endonezyada iki hükümet vardı. Ürdün ve Irak Federasyonundan sonra, Suriye ve Mısırda yapılan plebisit bu iki memleketi birleştiriyordu. Bu izdivaçların üstünde kalmak isteyen Kral Suüdun ise minnacık petrol şeyhliklerini haremine dahil etmek istediği söyleniyordu. MacMillan'ı koltuğundan sıçratacak olan bu söylenti gerçekleşirse Suud, Orta Doğu petrolünün yüzde 75'ine el koymuş olacaktı. Bağdat Paktının akibeti üzerinde spekülâsyonlar devam etmekteydi. Kulağı dedikoduya kapalı ciddî Times bile, "iyi haber alan kaynaklara göre" Irakın gelecek yıl Paktı terkedeceğini yasıyordu. Anlaşma gereğince Pakt 1960 yılında şayet üyeler yem bir uzatma talebinde bulunmazsa infisah edecekti. Paktın infisah etmemesi! için üyelerin bir yıl evvel paktın uzatılmasını istediklerini bildirmeleri lâzımdı. Gelecek yıl Irak bu talebi yapmıyarak, Pakttan ayrılmış olacaktı.

Talihsiz Bağdat Paktı

Irakın Bağdat Paktına bağlı kalacagını ifade etmesine rağmen, Batı memleketlerinde Krallar Federeayonuyla, Paktın idam hükmünün imzaladığı kanaati gittikçe ya yılıyordu, Nasırla yarış edebilmek icin genç Kral Faysalın Bağdat Paktı handikabından kurtulması gerektiği hususunda Batı mahfillerinde tam bir görüş birliği vardı. Ankara Konferansından bir iki hafta sonra zavallı Paktın gözden düşüvermesi, herhalde bir çok kimsenin akıl erdiremediği bir akıbetti... ' Ankara Konferansı sırasında, Pakt lehindeki yazılarını Radyo Gazetesinin ballandıra ballandıra anlattığı, New York Times gazetesi bile düşenin dostu almaz misaline uyarak zavallı Pakta insafsız darbeler indiriyordu. Radyo gazetesinin. Pakt lehinde ardarda bir kaç yazı yazmasının mühim bir hâdise olduğunu söylediği New York Times. Paktın Rus tazyikine karşı bir sed teşkil etmek ve diğer Arap memleketlerini sinesine çekmek maksadiyle kurulduğunu yazıyordu. Bu "Kuzey Seddi" Rus sızmasını önliyemedi. Diğer Arap Devletlerini cezbetmek bakımından. Pakt daha da talihsizdi. Bağdat Paktı, Arap memleketlerinde nötralist cereyanları kuvvetlendirdi. Yani Batı memleketleri ektiklerinin tam tersini biçmişlerdi. Hele ciddî New York Times, bir meni leketin yarısının Pakta bağlı, yarısının Pakt dışında kalmasına akıl erdirememişti. Bu durum karşısında "dış münasebetler mütehassısları küçük dillerini yuttu" diye yazıyordu. Keza, Bağdat Paktının hararetli müdafii Newsweek, Suud ve Hüseyinin Irakı Pakttan çıkmaya zorladıklarım yazdıktan sonra. "Arapların kendi eseri olan Komünist aleyhtarı bir federasyonun. Rusyanın petrol kaynağı olan Orta Doğu ve Afrikaya ilerlemesini durdurmak için Bağdat Paktından daha tesirli.olacağı" mütalâasını ilâve etmekteydi. Şimdiye kadar Bağdat Paktını savunan diğer bütün gazetelerde de bu değişikliği görmek mümkündü. Paktın türküsünü çağırmakta Zafer ve Havadis gazeteleri artık yalnız kalmışlardı.

Kim kazanacak?

Batılı diplomatlar bu hafta Bağdat Paktının akibetinden çok, kimin kazanacağını tâyinle meşguldüler. Faysalın Federasyonu, Nasırın genişlemesini önliyebilecek miydi? Yılın en heyecanlı konusunda Batılılar, daha evvel Faysal üzerinde oynamışlardı. Onun kazanmasını istemekteydiler. Bununla beraber, mecburen oynadıkları atın zaferinden şüphe edenlerin sayısı bir hayli kabarıktı. Bundan başka demokrasinin faziletlerinden bahseden Batının, Ortaçağ sultanlarını demokrasi ve hürriyetin koruyucusu olarak takdim etmesinden üzüntü duyan "safdiller" de eksik değildi. Diktatör bile olsa Nasırın, Ortaçağ sultanlarına karşı bir terakki olduğunu biliyorlardı. Münakaşa götürse de, Mısır ve Suriye,

Krallar Federasyonu imzalanıyor
Masada plebisit

birleşmeden evel halkın oyuna başvurmuşlardı. Halbuki çocuk yaştaki iki kral böyle bir şeye lüzum görmemişlerdi. İsmi var, cismi yok Parlamentolar da sözüm ona, birleşmeyi tasvip etmişti.

Türkiye, Irak . Ürdün Federasyonunu hemen tamdı. Mısır . Suriye birleşik Cumhuriyetini tanımakta her halde pek aceleci davranmayacaktı. Türkiyeden daha nüanslı bir siyaset takip eden Amerikanın, müsabıklardan hangisini seçtiğini belli etmemeye çalışacağı muhakkaktı.

Yarış şimdiden bağlamıştı. Krallar Federasyonunun Arap Birliğine götüren yolu kısaltacağını söyliyen Nasır, çabucak ağız değiştirdi. Nasırın sözünden çıkmayan Mısır basını ise topların namlularını genç krallara çevirdi. Bu basın, Irak ve Ürdünün İsraille istişare ettiklerini ve Israilin Federasyonun kurulmasını memnuniyetle karşıladığını yazıyordu. İsraille konuşmanın .günah sayıldığı Arap memleketlerinde bu, Nasırın en güvendiği silâhtı. İsraille iyi geçinen bir Federasyon yarışı kazanamazdı. Suriye gazeteleri de, Krallar Federasyonunu Bağdat Paktı ve Kisenhower Doktrininin yeni bir nüshası olduğu fikrini yaymaktay dılar. Kısaca, Faysal ve Hüseyin İsrailin ve emperyalizmin aleti olmak gibi en ağır iki suçla itham ediliyorlardı. Bu suçlardan beraat etmek ise çok zordu.

Mısır . Suriye Birleşik Cumhuriyetine kargı başlangıçta çok ihtiyatlı bir tavır takınan Rusya da artık hangi atı tuttuğunu saklamıyordu. Nasır, kartını sonuna kadar oynıyacekçaktı. Bu durum Amerikayı, diğer ata dört elle sarılmaya zorluyabilirdi. Bunun neticesi ise Orta Doğuda soğuk harbin şiddetlenmesi olacaktı. Soğuk harbin sıcak harbe dönmesinden korkan bazı Batılı çevreler endişe içindeydi. Soğuk harbe son vermek için plânlar hazırlamaktaydılar: Yüksek kademedeki Doğu-Batı toplantısında konuşulmak üzere, İngiliz İşçi Partisi Lideri Gaitskell'in ha--ırladığı Orta Doğu plânı bunlardan tririydi. Gaitskell şimdiki İsrail-Arap hudutlarının Rusya dahil dört büyükler tarafından garanti edilmesini, silâh sevkıyatının durdurulmağını veya kontrol altına alınmasını, bütün Orta Doğu memleketleri için tek bir iktisadi kalkınma plânının hazırlanmasını istiyordu. Aklı selim bunu icabettiriyordu. Ama aklı selim ve siyaset her zaman at başı gitmiyordu.

Arjantin

Entellektüel başkan

Peron ve Aramburu gibi sportmen subaylardan sonra, geçen hafta yapılan seçimler Arjantinin başına cı. lız, gözlüklü bir entellektüel i getiriyordu. Bu gözlüklü adam Solcu Radikal Partisinin adayı avukat Frondiziydi. Başlıca rakibi Sağcı Radikal Partisinin adayı Ricardo Balbin, ezici bir mağlûbiyete uğramıştı.

Bu, Peronun iş başına geçtiği tarihten beri Arjantinde yapılan tik serbest seçimdi. Ama karargâhım Venezuelladan Dominike nakleden diktatörün hayaleti seçimlere hakimdi. Entellektüel Frondizi'nin seçilmesinde sn büyük rolü Peron oynuyordu.Zira gecekondu diktatörlerinden olmıyan Peronun Arjantinde hâlâ bir hay. li taraftarı vardı. Haziran ayındaki kurucu, meclis seçimlerinde, Peron lehine sandıklardan iki milyon beyaz oy çıkmıştı. İki milyon reyini heba etmek istemiyen diktatör eskisi bu sefer, taraftarlarına Frondizi'yi desteklemelerini bildirmişti. Bu lütuf herhalde karşılıksız değildi. Nitekim Frondizi seçimi kazanır kazanmaz, yeni kongrenin yapacağı ilk işin, bütün siyasi mahkumların affı olacağım söylüyordu. Halen hapiste bulunan Peroncular serbest bırakılacaktı. Peronun memlekete dönmesine müsaade edilecek miydi? Aylardan beri Arjantin halkının zihnini bu mesele kurcalıyordu: Yeni Cumhurbaşkanı seçim kampanyasında bütün Peroncularin affedileceğini ve bütün lafının da herkese şamil olduğunu söy lemisti. Ama Peronun ismini açıkça zikretmekten kaçınmıştı. Peronun taraftarlarının reyiyle iş başına gelen bir hükümetin onu sürgünde tutması herhalde kolay olmıyacaktı. Yalnız diktatörün geri dönüşü genç demokrasinin huzurunu kaçıracaktı. Daha şimdiden Peron sanki seçimlerin hakiki galibiymiş gibi beyanat vermeye başlamıştı. Frondizi zaferi benim sayemde kazandı, diyordu. Arjantine dönme meselesini düşünecekti. Ama evvelâ "istirahat" için bir seyahate çıkmak niyetindeydi. Mağrur diktatör eskisi, öğünmekten kendini alamıyordu. "Biz Peroncular ne istediğimizi biliyoruz ve dosdoğru istediğimiz şeyin tatbikine ilerliyoruz" diyordu.

Diğer Arjantinliler de, en az Peroncular kadar onların ne istediklerini biliyorlardı. Bildikleri için de gencecik Arjantin demokrasisinin istikbalinden endişeliydiler.

Albay Peron
Arjantinin kurtulamadığı dert

İKDİSADİ VE MALİ SAHADA

Bütçe

Şeyhin kerameti

Geçen haftanın ortasında, B.M.M. nde muhaliflerin ve muvafıkların farklı sebepler yüzünden alkışlarına mazhar olan 1954 C.H.P. 1958 D.P. gurubu sözcüsü Server Somuncuoğlu zor bir durumdaydı. Hâfızai beşer nisyân ile de malûl olsa, yeni D. P. sözcüsü 1954 teki sözlerine taban, tabana zıt şeyler söyleyemezdi. Kurtuluş çâresini, dili döndüğü kadar "kitabî" konuşmakta buldu. İktisadi bünyeye uydurulan ve bir kaç yıllık bir devrede denk olan bir bütçe nazariyesi ortaya attı. Kalkınma kriterlerinden,, sermaye terakümünden, prodüktiviteden söz açtı.

Parti sözcüsünün, D. P. İktidarını methetmemesi de doğrusu garip olurdu: D. P. iktidarı ilmî çalışmalara yeni bir ışık getirmişti. İktisat âlimleri yatırımları arttırmak için iki türlü tedbir alınabileceğini söylüyordu: ya halka tasarruf itiyadı aşılamak, ya zorla istihlâki kısmak lâzımdı. Ama halka böyle bir mecburi tasarrufu' kabul ettirmek için "ne imkân vardı, ne de bu kabulü haklı gösterecek sebepler mevcutta.Yeni tedbirler lazımdı. İş bu noktaya gelince, iktisatçılar acizlerini teslim ediyorlardı. Belki ileride benzinsiz otomdbil gibi, tasarrufsuz yatırım yap. **manın** sırrını da bulurlardı. Alimler bekliyebilirlerdi, ama D. P. iktidarı bekliyemezdi. İcraatıyla âlimlerin çözemediği meseleyi çözdü: Bu Con Ahmetin devridaim makinasının iktisadî sahaya tatbiki gibi birşeydi: Kredi genişlemesi! Bu sayede meyvalarını çok uzun yıllar sonra verecek yatırımlar yapıldı. Mesele halloImuştu. Artık bu icraat "İlmi laboratuvarlara intikal eder, kanuniyetleri araştırılır, eserlere mesnet ve menşe o)ur"du. Kitabîlerle alay eden D.P. iktidarının kitabîlere yaptığı bu hizmetle ne kadar öğünülse yeriydi. Ama D, P. sözcüsünün bilmediği bazı noktalar vardı. Bu Kristof Kolomb icraatı, ilmi laboratuvarlardan çoktan geçmiş, mağşuş madde diye piyasaya sürülmesi yasak edilmişti. Sonra istihlâki kısmadan, yani tasarruf yapmadan yatırım yapmak mümkün değildi. Kredi genişlemesi ve emisyon da göze görünmeyen bir cins mecburi tasarruf şekliydi. Kristof Kolomb siyaseti de, yatıranlar meyvalarını verene kadar bir çok insanı kemerlerini sıkmaya mecbur ediyordu. Bu kemeri sıkan insanların kim olduğunu sabık tüccar Somuncuoğluna anlatmak herhalde beyhudeydi.

D. P. sözcüsünün iktisadi izahları kadar, seçim, neticeleri hakkındaki görüşleri de son derece orijinaldi: "Şayet bu gün muhalefet buraya"'bu kadar kalabalık gelmişse bunun sebebi D.P. nin kendisinin ' yarattığı muharrik kuvveti (talep artısını) vatandaşa izah edememesinden ibaretti." Demekki propaganda üstadı D. P. propagandayı becerememişti. Radyo ve malûm cerideler vazifelerini iyi yapamıyorlardı. Parti başkanı ve parti teşkilâtı bu muharrik kuvveti vatandaşa anlatamamıştı. O halde görülmemiş kalkınmayı değil, fakat edebiyatım tam bir revizyona tâbi tutmak lâzımdı. E, tedavi şerefi de, elbette teşhisi koyan doktora ait olacaktı..

Prodüktivite de neymiş

D. P. grubu sözcüsü, haklı olarak Maliye Bakanının ve muhalefetin nutuklarında bulunmayan mühim bir noktaya parmağını bastı. Bu nokta, prodüktivite meselesiydi. Prodüktivite işçi başına düşen istihsal değerini göstermekteydi. İktisadî kalkınma' bakımiridan prodüktivitenin artması son derece mühimdi. Bazan çok ufak yatırımlara ihtiyaç gösteren organizasyon ye metöd meselelerinin halli sayesinde büyük istihsal artışları temin edilebilirdi. İşte Somuncuoğluna göre D. P. iktidarı bu mühim mesele üzerinde titizlikle durmuş, bir prodüktivite merkezi yaratmıştı. Ne var ki» aynı gün Bakanlıklararası Prodüktivite Merkezinin İstanbul şubesinin kapatıldığı haberi geliyordu. Mâli durumun bozukluğu dolayısıyla müessese kapatılmıştı. Prodüktivite merkezinin kurulması bir Amerikan fikriydi. Amerikanlar bu iş için dolar kesesini açınca D. P. iktidarı da bu "yeni terim"in Türkiyeye ithalinde bir mahzur görmemişti. Gelgelelim Amerikalılar prodüktivite merkezinin masraflarına Türk hükümetinin de katılmasını şart koşuyor, lardı. Böyle fuzulî işlere para harcamasını sevmeyen tasarruf sever iktidar, Amerikalıların şartlarım hoş karşılamamış ve Amerikalılar da ik. yıldan beri yardımı kesmişlerdi. Eh bu durumda İstanbul şubesinin kapatılmasından başka çare yoktu! Pahalı yatırımlara bayılan iktidarın ucuz, fakat bire on veren entellektüel yatırımlarla başı nedense hoş değildi.

Server Somuncuoğlu
Her transfer kıymettir

Kalkınmanın muharrik kuvvetinin nasıl izah edileceğini çok iyi bilen Somuncuoğlu, D. P. li yeni arkadaşlarına prodüktivitenin ehemmiyetini anlatmakta herhalde pek güçlük çekmiyecekti.

Ataman nazariyesi

Bütçe konuşmalarının Kamberi Sebati Ataman, geçen hafta ortasında, maliyecileri hayrette bırakan yeni bir denklik nazariyesine ismini veriyordu. Gittikçe artan bütçe açıklarından dem vuran C. H. P. sözcüsüne denklik hakkında "Çok Teknik" bir ders verdikten sonra Ataman D. P. iktidarının bütçelerinin 1950 denberi açıkla değil fazlalarla kapandığım kuruşu kuruşuna verdiği rakamlarla izah ediyordu. Meselâ 1956'yılında bütçe 719.616.704 lira fazla ile kapanmıştı! Halbuki hesabı kafi kanunu herkesin anlayamıyacağı bazı teknik hesaplardan sonra o yıl açığının 182 milyon lira olduğunu gösteriyordu. "Amali Erbaa"sı çok kuvvetli olan bütçe kornişini alarmın meşhur siması, bu 719 milyon rakamım nasıl bulmuştu ? İşte Ataman nazariyesinin ruhu bu noktadaydı. 1950 nin C H. P. adayı, bir kalem darbesiyle yatırım masraflarım hesap dışı tutmuş, 1956 gelirlerinden câri masrafları tarııederek bütçe fazlasını hesaplamıştı. "Yatırım masraflarının % 90 ı hükümetlerin ifasına mecbur **oldukları** amme hizmetleri meyanında-değildi". Mektep yapmak, sağlık isleriyle meşgul olmak, yol inşası, y.s.. ya geri kalan % 10 içine giriyordu, ya hükümetlerin ifâsına mecbur olduğu hizmetler meyanında değildi. Ataman nazariyesi, herhalde Fransada Son günlerde cereyan eden münakaşalardan mülhemdi. Fransânın 1953 deki muvaffak Maliye Bakam Edgar Faure bütçe açığının hesabında yatırım masraflarına farklı muamele yapılması tezini savunmuştu. Başbakan Pinay de, 1952 yılından bir; kısım yatarım masraflarının bütçe dışında bırakılmasına taraftardı. Ataman işte bu fikirleri biraz adapte ederek, biraz da' "kürsü esprileri''yle şüsliyerek piyasaya sürüyordu. Fransada iktisatçılar Edgar Faure'un fikirlerine gerekli cevapları vermişlerdi. Ama yeni içtüzük Atamanın Meclis kürsüsünden gerekli cevabı almasına mâm oldu. Bütçe encümeni sözcüsü anlaşılan a-

mali erbaa da olduğu kadar, siyasiyatı aliye'de de son derece istidatlıydı.

Atalay endeksi

Geçen hafta sonunda B.M.M. kürsüsünde sözleri sık sık gürültülerle kesilen pişkin tavırlı bir hatip, bir taraftan lâf atanlara cevap yetiştiriyor, diğer taraftan sözlerini dinletmeye muvaffak oluyordu. Hemen her konuşması D. P. liler arasında gürültüler yaratan hatip Karsın pervasız milletvekili Sırrı Atalaydı. Atalay hayat pahalılığının şiddetini ve memurların acıklı durumunu ispat etmeye çalışıyordu. Resmî konjonktür mecmuasında neşredilen dört kişilik bir İtalyan ailesinin aylık istihlâk masraflarım ele almış, konjonktür mecmuasının verdiği fiatlara göre Ankarada yaşıyan bir ailenin asgari geçinme masraflarını hesabediyordu. Türk ailesinin İtalyan ailesine nazaran çok daha kanaatkar olduğunu düşünerek, Atalay istihlâk masraflarında büyük bir kısıntı" yapmıştı. Sonra hesaplarında konjonktür dairesinin son derece mutedil fiatlarını kullanıyordu. Meselâ bu hesaplarda ev kirası 40 lira olarak gösterilmekteydi. Bu 40 lira kira lâfı, B M.M. de dinleyicilere ayrılan balkonundaki -şehirliden çok köylüye benzeyen bazı vatandaşları bir hayli' güldürdü. Bundan başka sinema, v.s. gibi "çok lüks" masraflar Atalay endeksine dahil edilmemişti. Bu dört kişilik ailenin kıt kanaat yaşaması için tam 405 liraya ihtiyaç vardı. Bunun 222 lirası yiyecek masraflarına gidiyordu. Kara milletvekili bundan sonra 1958 bütçesinin D cetvelini açtı. 100-200 lira arasında değişen ücretleri okudu. Hakikaten devlet memurlarının ve hizmetlilerinin yarısından çoğunun kazancı, beş ikramiye de dahil, 300 liradan azdı. Bu durumda memurların nasıl yaşadıklarına hayret etmemek imkânsızdı. Ama "demagoji"ye hiç tahammülü olmayan ciddî Maliye Bakanı "an'anesi olan" bu "popüler" mevzua dokunanları azarlamadan edemiyordu.

Sebati Ataman
Bir Atamanizm kurdu

Dışyardım

Geçen haftaki bütçe müzakerelerinin en çok konuşulan meselelerinden biri de dışyardım işiydi. "Hindistana âdeta zorla yardım verilirken" sadık dost Türkiyenin istediği miktarda yardım alamaması, bir çok hatibin zihnini kurcalıyordu. Atatürk devrini C. H. P. den, bilhassa İnönüden ayırmayı kendine vazife edinen İnkılâp tarihi Profesörü Bayur da zihni yardım işine takılan hatipler arasındaydı. Manisa milletvekili, büyük dost Amerikanın Türkiyenin kalkınmasına pek aldırış etmediği- kanatma varmıştı. Sam Amca, "Sanayileşmek sizin nenize, *günü* gününe yaşayın" demek istiyordu. Etsiz,' buğdaysız kalırsak imdadımıza yetişiyor, gerisine aldırış etmiyordu. Halbuki Türkiyenin iktisadi gücünü, Yunanistan ve Bulgaristandan üstün "Yugoslavya seviyesine" getirmek lâzımdı. O halde ne yapmalıydı ? Ya dışyardımı arttırmak, ya savunma masraflarını kısmak lazımdı. Sabık Tarih Profesörü Sputnik devrinde ordumuz 200 bin de 500 bin de olsa hiç bir mana ifade etmez diyordu. Temel mesele, bir tecavüz vukuunda müttefiklerin bizi yalnız bırakıp bırakmıyacaklarıydı. 1945 de bizim yalnız kalmamıza razı olmuşlar mıydı ? Hayır! O halde 19.58 de mutlaka imdadımıza koşacaklardı. Bu durumda savunma masraflarını • kısmak en makûl hal çaresiydi. Zaten. Nasır yakında bütün Orta - Doğuya hâkim olacaktı. Ele geçireceği zengin petrol kaynakları sayesinde kuvvetli bir sanayi kuracaktı. Şimdiden bu tehlikeye karşı hazırlanmamız gerekti. Askerî bakımdan kuvvetli olmak için, sanayileşmek lâzımdı. O halde, savunma masraflarının yatırımların bir kısmını yutmasına son vermeliydi. Savunma masrafları kısılıp, sanayi yatırımları arttırılmalıydı. Bu günden silâhsızlanırsak yarın Nasır tehlikesine karşı koyamazdık. Amerikalılarla şimdiden açık . k o n u ş m a k lâzımdı. Sam Amcaya yatırım yükünün bir kısmım üzerine almazsa, askerî masrafların kısılacağı söylenmeliydi.

İnönü düşmanı inkilâp tarihi profesörünün bu teklifi cevapsız kaldı.

Gizli vesikalar

Amerika, niçin istediğimiz kredileri bizden esirgiyordu? Bazılarına göre kabahat Kasım Gülekteydi. Ama, Gülek o kadar kudretli bir adam olmadığım geçen hafta ortasında Meclis kürsüsünden itiraf ediyordu. Amerika yardım vermiyordu. Zira plânsız, programsız iktisadî gidişimizi beğenmiyordu. Dünya Bankası hikâyesi bunun en güzel misaliydi. 19.54 yuma kadar aramız gayet iyi olan Dünya Bankası bize, 63 milyon dolar kredi vermişti. Ama o tarihten sonra Dünya Bankasından metelik almak mümkün olmamıştı. Zira ittisadi gidişin iyi olmadığım söyleyen Bankanın Türkiyedeki temsilcisi, eski Hollanda Maliye Bakanının sözlerine kulak verilmemişti. Hattâ temsilci istiskale bile uğramıştı.

Hasan Polatkan
Rakkam cambazı

Dış itibarımızı sarsabilecek bu gibi isnatlara son derece hassas olan Başbakan, Güleğin bu iddiasını bizzat cevaplandırmayı kendine vazife bildi. Bir sürü resmî vesikayla kürsüye geldi. C. H. P. devrine ait olan vesikalarda Dünya Bankasının Türkiyeye 30-40 milyon dolar vermeye hazır olduğu bildiriliyordu. Ama bu vesikaların neyi isbat ettiği pek iyi anlaşılamadı. Başbakana göre, bu kredi kullanılmış ve Dünya Bankasıyla alışverişimiz bitmişti. Mademki pazarlık edilen kredi miktarı bu kadardı, o halde bankayla aramızın bozulduğu iddiaları yanlıştı. Bu mantığa göre Dünya Bankasından, sadece bir defaya mahsus olarak kredi alınabileceğini kabul etmek lâzımdı. Halbuki Dünya Bankasının kapıları beğendiği projelere her zaman açıktı. Nitekim İran 1966 yılında, iktisadî plânı için 90 milyon dolar kredi temin etmişti. Türkiye de bazı şartları yerine getirmek şartıyla. Dünya Bankasıyla bozulan münasebetlerini yeniden düzeltebilirdi. Ama D. P. İktidarına, tuttuğu yolun yanlışlığını anlatmaca imkân yoktu. Hattâ basının hürriyete lâyık olmadığını iddia etmesiyle meşhur eski bir gazeteci hatip Gülek Amerikayı haklı çıkarmakla suçlandırıverdü.

K A D I N

Sanat

Konuşan tahtalar

Günlerden Fuardı. Bir el, galeri Miların kapısındaki "kapalı" levhasını kaldırdı. Saat tam onyediydi. Aynı anda "Kumrular Caddesinde" şık bir kalabalık belirmişti. O gün Milar galerisinde Lerzan Bengisunun Dekoratif ağaç işleri sergisinin açılışı vardı. Sanatkârın dekoratif ağaç işleri dediği şeyleri tahtadan heykelcikleri ve Paris'teki son sergisinde de sanat kritikleri bunları birer heykel diye ele almışdı. L'eveil, La revue Moderne ve daha birçok Fransız sanat mecmuası büyük bir Türk kadın sanatkârından bahsediyor ve ilk sayfalarında bu dekoratif ağaç işlerinin resimlerini basıyordu. İşte Ankaralı sanat severler bundan iki hafta önce bir Pazar günü, Milar galerisine konuşan tahtayı görmeğe gidiyorlardı. Tahta hakikaten konuşuyordu. Vazo da olsa, testi de olsa, tabak _ çanak ta olsa, yayık ta olsa konuşuyordu. Seyirciler her parçanın önünde dakikalarca duruyor bunlardan bir türlü gözlerini ayıramıyorlardı. Bu tahta parçalarının, kendilerine bakan bir halleri vardı. Lerzan Bengisu yaptığı şeyleri daima pratik hayatta da kullanılacak bir eşya yapıyordu. Bu sanatkârın ilk eserlerini verdiği günden beri güttüğü bir prensipti. Ancak ne var ki vazolara çiçek, bu testilere su koymak insanın elinden gelmezdi. Sergide en çok göz alan parçalar tandan yapılmış duvar tabloları, panolardı. Eski kilimlerin motifleri tahta üzerinde tekrar edilmişti. Renkler ve çizgiler insanı büyülüyordu. Birbirine yapıştırılmış hissi veren parçalı vazolara yaklaşınca insan kolaylıkla bunların yekpare olduğunu görüyordu. Tahta bazen kendi rengini muhafaza ediyordu. Bazen hafifçe renklendirilmişti. Bazen de en çiğ renklerle, en beklenmedik bir manzara ile tanınmayacak hale getirilmişti. Bir dekoratif çanak, sanki süedle kaplanmıştı. Meraklı bir hanım, elini uzattı hafifçe dokundu.. Tahtadan yapılmıştı! Bu renkli, kilim motifleri ile süslü, stilize edilmiş testiler, cilâlı zarif vazolar» incecik, içi işli tabaklar ancak büyük bir sabırla meydana gelebilirdi. İşte seyircileri şaşırtan biraz da bu idi. Gene onları şaşırtan şeylerden biri de eski zaman gemilerine benzeyen güzel bir parça olmuştu. Siyah elbiseli, pembe kolyeli, ince, zarif bir hanım meraklılara bunun hakkında izahat veriyordu.

Bir sanatkâr

Siyah elbiseli pembe kolyeli zarif hanım:

"— Bu yayıktır" diyordu. "Köylü şu iki delikten ipi geçirir, ağaca bağlar veyahut kendisi tutar, sütü sallar ve yağını çıkarır. İşte bu şekilde elde edilen yağ, dünyanın en güzel yağıdır."

Bu şekilde elde edilen yayıkda, şüphesiz pek güzeldi. Siyah elbiseli hanım ona şöyle bir baktı, çocuğunu seyreden bir anne gururu ile gülümsedi. İsmi Lerzan Bengisu idi. Göz mütehassısı Naci Bengisunun eşi idi. İki tane oğlu vardı. İstanbulda Güzel Sanatlar Akademisinde resime devam ettikten sonra Ankaraya gelmiş, o zamanki Musiki Muallim Mektebine stajyer olarak girerek orayı da bitirmişti. Yedi sene evvel dış memleketlerde seyahat ederken tahta üzerine çalışmak arzusunu duymuştu. Bilhassa İtalyada gördüğü tahta eşyalar ona bu ilhamı vermişti. Avrupada bu işi makine ile yapıyorlardı. Lerzan Bengisu bunu elle yapacaktı. Bu işlerde torna kullanmak kat'iyyen yasaktı. Elin yaptığını hiçbir şey yapamazdı! Lerzan Bengisu gene aynı anda Türk motiflerinden, Türk eşyalarından ilham almaya, bunlardan birşeyler yaratmaya karar vermişti. Taklit sanat olamazdı ve yerli motiflerimiz bitip tükenmek bilmez bir hazine idi. İşte dekoratif ağaç işlerine havasım ve kokusunu veren en mühim unsur da bu idi.

Kafada doğan eser

Eser evvelâ kafada doğuyordu. Model muhayyelede iyice canlandıktan sonra sanatkâr plastrin üzerinde ona şekil veriyordu. Bundan sonra da yapılacak şev yalnızca modeli tahtaya tatbik etmekti. Tahta her şekle girebilirdi. Ancak sabır isterdi, aşk isterdi! İlk muamele için testere, keser, çekiç lâzımdı fakat az zaman sonra sanatkâr ellerindeki eldiveni çıkarır atar ve çıplak elle tahtayı yoğurmaya baslardı. En iyi usul daima aynı model üzerinde çalışmamaktı. Böylece insan daha az yorulurdu. Lerzan Bengisu ciladan oyma işine, oymadan boyaya geçiverir daima arzu ve heyecanla çalışmaya ehemmiyet verirdi. Kendisine has çalışma usulleri de vardı. Oyduğu ve vazo şekline soktuğu bir tahta parçasını kalorifer kazanına atarak maşa ile evire çevire yakmıştı. Netice çok iyi olmuştu. Hayatta en mühim şey severek çalışmaktı. Lerzan Bengisu hocasız yetişmişti, fakat çok talebe yetiştirmek kararında idi.. Yakında İstanbulda açacağı atölyede sanatını memlekete yayacak olan talebeler yetiştirecekti. Bu talebelerin ise bu mevzuda hiçbir şey» yapmamış olarak girmelerini istiyordu.. Çalışma azmi ve çalışma aşkı bu talebelere sorulacak yegâne vesika olacaktı.

Lerzan Bengisu
Zevk sahibi ağaçkakan

Ev

Büyük dert

Büyük şehirlerde mesken buhranına karşı alınan ilk tedbir yer tasarrufudur. Bu yüzden birçok aileler nohut oda, bakla sofa misali evlerde barınmak zorundadır. İşte bu nohut oda, bakla sofa içinde mümkün mertebe rahat edebilmek, geniş şekilde yaşıyabilmek mevzubahistir. Bu yüzden mimaride, eşya tiplerinde, ev kadınının evini tertip usullerinde son senelerde büyük değişiklikler olmuş ve bir ihtiyaç neticesi doğan yer tasarrufu mimarinin, dekorasyonun, ev tertibinin estetik görüşlerine büyük değişiklikler getirmiştir.

Mimar var, mimarcık var.

Bugünün mimarı, herşeyden evvel ev kadınının yardımcısıdır. Masabaşında, kâğıt üzerinde yalnızca akademik malûmatla ve estetik görüşle ev plânı çizmek modası artık geçmiştir. Mimar plânını çizeceği evin içinde yaşıyacak olan ev ka-

dininin, ev erkeğinin, çocukların hattâ misafirlerin haleti nahiyelerini, ihtiyaçlarını hisseder, onlarla beraber yaşıyan kimsedir. Öyle evler vardır ki, bir sürü odası olduğu halde kullanışsızdır. Buna mukabil çok daha küçük evlerde, kalabalık aileler dahi rahat yaşayabilirler.. Salon . yemek odan kombinezonu Amerikalıların "living - rooırı" dedikleri kullanış şekli ile artık memleketimizde kabul edilmiştir. Bu birbirine geçme tek veyahut iki gözlü odanın mümkün mertebe geniş, ferah, aydınlık olması, lüzumsuz kapılar, pencerelerle daraltılmaması lâzımdır. Evin yatak odaları gömme dolaplarla mücehhez olduğu takdirde daha küçük olabilir. Bunların adedi, genişliğinden daha mühimdir. Evde kalorifer yoksa mimarın, plânı çizerken tek soba ile ısınabilme sistemini mühimsemesi, kalorifer varsa tesisatı evin dekorasyonumu gayet pratiktir. Bu usul, işe yaramayan duvarlardan istifadeyi mümkün kılmaktadır. Mimarlar bu mevzuda ev kadınları ile sık sık konuşmalıdırlar. Duyacakları şikâyetler onları birçok mevzuda aydınlatacak, onlara yeni ilhamlar verecektir. Birçok ev kadım kiraladığı yeni evin mutfağına buz dolabını veya banyoya çamaşır makinesini sığdıramamaktan şikâyetçidir. Çünkü kafi derecede geniş olan mutfağın veyahut banyonun demirbaş eşyaları gelişigüzel serpiştirilmiştir. Bazen de, çok dar bir kapı eşyaların içeriye girmesine mani olmaktadır.

Zemine ve zamana uymak gerek

Yer tasarrufunda mimari kadar, belki de ondan fazla rol oynıyan birşey de eşyadır. Umumiyetle fazla yer tutan, büyük ve havaleli eşyalardan kaçmak bunların yerine küçük hafif eşyaları tercih etmek lâzımdır. Muazzam kollu kocaman eski zaman koltuklarının iki üç tanesi bir odayı kaplayıp, ancak bir kaç kişinin istirahatini mümkün kılarken bugün icabında yanyana gelerek kanepe olabilen fakat icabında teker teker kullanılan küçük, hafif ve o nisbette konforlu küçük koltukları küçük bir odada dahi birçok misafirin rahatça oturabilmesini imkân dahiline sokmuştur. Gene iç içe giren veyahut icabında katlanıp davara dayanan küçük oyun masaları, ütü masaları veya bahçe masaları hem şık hem zariftir. Bu sistemi, duvardan çıkıp, duvara kapanan iş masaları için mutfaklarda veya evin atölye diye kulanılan kısımlarında da tatbik etmek mümkündür. Çok çocuklu aileler için ranza usulü karyolalar da yer ekonomisini Bağlıyabilmektedir. Ancak, bu karyolaları düzeltenlerin işi hiç te kolay değildir. Bunun yerine son zamanlarda Amerikada ve Avrupada kulanilan yeni bir tip, "ikiz karyola" henüz memleketimize gelmemiştir. Bu karyolalar birbirine tamamile eştir. Birinin ayaklan bükülür diğerinin altına girer. Bu sayede gündüz boşalan oda" gece daralmakta ve gündüz çocukların bu odada rahatça oynamalarını mümkün kılmaktadır. Merdiven - sandalyeler, yastık şilteler de birden fazla vazife gören eşyalar grubuna girmektedir. Mutfakta sandalye vazifesi gören açılır kapanır bir merdiven, yüksek dolaplara istenilen şeyleri koyup almayı kolaylaştıracaktır. Oturma odasının bir köşesinde rahat bir oturma yeri teşkil eden, üst üste konmuş rengâ renk fitilli yastıklar, icabında şilte vazifesi görebilmekte ve misafir gelince portatif karyolaya şilte olmaktadır. Böylece ev kadım, hem rahat yastıkları çeşitli surette kullanabilecek, hem de şilte kaldırmak için yer aramaktan kurtulacaktır. Zaten, modern eşya ve modern dekorasyonun hareket noktası da budur. Hafif eşya, küçük eşya, birden fazla vazife gören hep bu yer tasarrufu zihniyetinden doğmuş, büyük bir ihtiyaca cevap verebildiği içindir ki tutunmuştur. Bu tip eşya, aynı zamanda kolay ve çabuk temizlendiği için ev kadınının işim de kolaylaştırmaktadır ve çok daha sıhhîdir.

Modern **bir oturma** odası

Unutulmayan zeminle zaman!

bozmıyacak, kullanışını haleldar etmiyecek şekilde yerleştirmesi teferruatlar üzerinde durması şarttır. Her evin kendi hususiyetlerine göre istifade edilir küçücük yerleri vardır. Meselâ manzaralı bir küçük aralık, ev kadım için mükemmel bir dikiş köşesi olabilir, arsadaki çarpıklıkları izale etmek için bu çarpıklıklar evin iç tarafından gömme dolaplarla kapatılabilir, bir balkon, bir teras, bir çatı, küçücük bir bahçe yazlık bir oda şekline sokulabilir. Bugünkü evlerde bir odayı sandık odası olarak ayırmak gayet müşküldür, fakat gömme dolaplarla bunu telafi etmek pek âlâ mümkündür. Hele banyonun ve - mutfağın boş duvarlarından istifade etmek, yükseğe kapalı dolaplar, raflar, bavul yerleştirecek boşluklar yapmak

Yuvayı yapan

Vaktile geniş bir odada Sandalyeler ve koltuklarla, kanape duvar diplerine, birbirlerine uzak mesafelere yerleştirilirdi. Böylece büyük bir oda ancak birkaç kişinin Oturabileceği yerlere tahsis edilmiş olurdu. Bugün birbirlerine yakın köşeler şeklinde tanzim edilen oturma odaları, yer tasarrufuna riayet ettiği içindir ki aynı odanın bir köşesindeki 'yazı masasında evin - beyinin çalışması bir başka kösede; genç kızın kendi işleriyle meşgul olması mümkün Olmuştur. Yemek odaları, süs olarak duran ve büyük yerler işgal eden "vitrin"lerden havaleli büfelerden kurtulmuş. içi çok şey alan ensin bir sade dolap, hafif bir masa, birkaç sandalye duvarda bir güzel resim, bir. vazo veya yeşillikle güzel bir yemek odası tanzim etmek mümkündür. Odalarda çapraz şekilde koyulmuş dolaplar, tuvalet masaları vaktile çok yer işgal ederlerdi. Birçok lüzumsuz eskilerin muhafaza edildiği ağır sandıklar, kiler sistemi, yiyecek maddelerin istif edilmesi adetlerinden vaz geçilmelidir. Bugün, her eskiyi muhakkak işe yaratmak, işe yaramıyanları vermek, başkasına yaratmak lâzımdır. Zamana uymak için hafif ve az yer işgal ederek yaşamak şarttır.

C E M İ Y E T

Amerikanın M. I. T. diye bilinen meşhur Üniversiesi Massachusetts Institute of Technology'de Endüstri Münasebetleri Kısmı Direktörü Porf. Charles A. Myers İstanbula gelerek Sendikalar Birliğinde Sendikacılara bir konferans verdi ve sorulan bir suali şöyle cevaplandırdı: "İşçilerine grev hakkını tanımayan bir cemiyet asla hür ve demokratik sayılamaz."

*

Türkiye Muallimler Birliği üyeleri Prof. 'Mustafa Şekip Tunçun vefatıyla boşalan fahri reisliklerine gayet yerinde bir intihapla İstanbul Vali ve Belediye Reisi Mümtaz Tarhanı seçtiler. Böylece şehrin eğitimi yolundaki şevkinin daha da artacağı tahmin olunan sayın Vali, bu hafta Belediye zabıtası mensuplarının bazı 'hususlarda aydınlatılmasıyla meşgul oldu; teşkilâtın müdürüne verdiği kısa bir konferansta, "yeşilliler" dediği belediye zabıta memurlarının yerde suç arayacaklarına gökteki yıldızları saydıklarından bahsetti. Bu sözler vatandaşlar arasında değişik tepkilere yol açtı. Kimi enternasyonal jeofizik yılı astronomi çalışmalarına hiç değilse bu suretle iştirakimizin fena birşey olmadığını, kimi de devrimizde asıl Cezaya müstahak suçlar yükseklerde işlendiğinden bunların oralarda aranmasına doğru bulduklarını söylediler; bazıları da belediye zabıtası mensuplarının başlarını göğe kaldırmalarının yıldız saymak için olmayıp sırf zavallı memurların piyasayla boğuşma yolunda Allahtan sabır dileme arzularından İleri geldiğini iddia ettiler. Fakat sonunda olanlar yine küçük esnafa oldu: teşkilat müdürünün talhnatıyla hayrete gelen "yeşilliler" öyle amansızca ceza kesmeğe başladılar ki birkaç gün önce takdirnameyle taltif edilen bazıları bile ellerine ceza fişi verilince neye uğradıklarını şaşırdılar

Fransız çıplağı B. B.namı diğer Brigitte Bardot'nun "Ve Allah Kadını Yarattı" filmindeki meşhur partöneri Curd Jurgens Ingrid Bergman de Hong Kongda bir film çevirmek üzere Uzak Şarka giderken İstanbula uğrayıp Hiltonda (bir basın toplantısı yaptı ve verdiği malûmatla cinsi mevzularda pek mutaassıp sayılamayacak Beyoğlu muhabirlerini bile biraz şaşırttı. Hazır bulunanlara "yol arkadaşını ve hususî kızım" diye takdim ettiği Simone Blcheron adında pek güzel bir hanımla seyahat eden meşhur aktör üç kere evlenmiş. Sonuncu karısı Eva Bartok kendisinden ayrıldıktan sonra daha aradan bir sene geçmeden dünyaya nur topu gibi bir çocuk getirmiş. Herr Jurgems'in üç *gün* evvel annesinin kucağında Londrada gördüğü bu yavrunun babasının kim olduğunu dişinin üç izdivacından hiç çocuğu olmamış ama, biri on dokuz yaşında olmak üzere iki adet ganmeşru oğlu varmış, vesaire vesaire...Bu izahattan sonra yıldıza bir Türk şirketindin çevireceği "Ve Allah Ahlâk Zabıtasını Yarattı" filminin baş rolü teklif edilecektir.

Zevcesiyle birlikte İstanbula gelen Amerikanın Henry Glass Şirketi Umum Müdürü Mr. Ellis Wilner gazetecilere "Türk kadınları Avrupa kadınlarından daha iyi giyiniyorlar" dedi, bu güzel bükme varmak için lüzumlu bilgileri nerede edindiği sorulunca "Hilton Otelinin salonlarındaki kadınlarınıza baktım" diye cevap verdi. Mr. Wuner Amerikaya döndükten sonra aynı kaynaktan edinilmiş bilgilere dayanarak memleketimizde herkesin nefis binalarda oturup harikulade yemekler yediğini, rahat koltuklara gömülüp viski yudumlayarak gizli oparlörlerden gelen tatlı nağmeleri dinlediğini söylerse, üç yüz milyonu alma ihtimalimizin büsbütün zayıflamasından endişe edilmektedir

Aya Erduran
Bir elçi

kimse (bilmiyormuş. Yıldızın ken-

Meslek buhranı arttıkça vatandaşlar gitgide daha zecri tedbirlere başvurmağa başladılar. Kadıköyde oturan Hasan adında bir müteahhit bu hafta bir akşam evine döndüğü zaman bir buçuk sene evvel boşadığı eski karısı Dürriyeyi yeni kocasıyla birlikte içerde buldu: Evinde ne aradıklarını soran sabık kocasına Dürriye Hanımın cevabı: "EV sahibimiz bizi çıkardı, evsiz kaldık, Aradık, aradık, kesemize göre bir yer bulamadık. Sonunda aklıma burası geldi. Eskiden kalmış anahtarımla kapıyı açıp yerleştik. Hiçbir yere gidemeyiz Nereye istersen müracaat et!" dedi. Başına bu duyulmamı» dert gelen eski koca bütün uğraşmalarına rağmen davetsiz misafirleri evinden çıkaraanayınca aleyhlerine fuzuli işgal davası açtı.

*

Bir senedir Pobeda isimli beyaz renkli, büyük bir Rus turist gemisi muntazam seferleri esnasında İstanbula uğrar fakat, içerdekiler umumiyetle dışarı çıkamazlar, dışardakiler de rıhtıma öcü yanaşmış gibi yan yan bakarak yolcu salonunun biraz açığında dolaşırlar. Bu tekinsiz gemi nihayet bu hafta bir işe yaradı. Viyolonistimiz Ayla Erduran Pobeda ile Odesa'ya hareket etti.

Şehzadabaşında oturan Cevat Saygun adımda bir komiser bu hafta bir gece birdenbire cinnet getirerek yatağından kalkıp etrafa ateş etmece başladı. Evde bulunan karısı, kızı ve yaşlı bir kadın dışarı kaçtıktan sonra üst kattakiler de itfaiyie merdiveniyle kurtarıldı, fakat sokaktaki amir ve arkadaşlarının bütün sözlerine aldırmayan komiser mahalle halkını uzun zaman heyecanlandırdı, sabahın ilk saatlerinde trafiği aksattı ve ancak öğleye doğru eve giren üçünıcü şube müdürüyle kumanda şefi tarafından yakalanabildi. Bedbaht komiserin niçin çıldırdığı malûm değilse de bu hususta ipucu arayanü yakınları bir yıl öncesine , kadar kendisinin üç sene müddetle"İstanbul savcısı Hicabi Dincin memurluğunu yaptığını bildirmektedirlei

Nurettin Kari Steinhorst adında müslüman olmuş bir Alman İstanbul a geldi. Kendisinin atom ve roket âlimi olduğunu söyleyen Steinhorst Bey, "İstediğim işi bulursam memleketinizde kalınım" demektedir. Atom ve roket falbrikaitörlerimizin dikkatine arzolunur

*

İstanbulda yepyeni bir taktikle çalışan bir dolandırıcı türedi. Son olarak fabrikatör Haraza Karahanın karısının dolandıran bu zatın usulü şudur: dolandıracağı kimselerin evine gidip karılarına "Kocanız - kavga edip adam öldürdü, balen nezaret altında bulunuyor, beni size yolladı, bin lira kadar birşey verin de kurtaralım demektedir. Bukadar kaba bir taktiğin başarıyla neticelenmesi ilk nazarda garip görünebilirse de düşünülürse cemiyetimizdeki tehlikeli bir ruh haline işaret olduğu muhakkaktır: Vatandaşlar adam öldürmüş bir kimsenin bile muayyen bir para karşılığında kolayca kurtulabileceğine inanmağa mı başlıyorlar?

MUSİKİ

Tenkitçiler

Çatışma

Tenkitcilerle musikişinasların çatışması yalnız bizde değil batı memleketlerinde de sık sık rastlanan bir olaydır. Pek çok musikişinas tenkitçilerin karşısında kendini, kurtların hücumuna uğramış bir garip yolcu olarak görür. Basan can havliyle kurdun boğazına sarıldığı da otur. Geçenlerde Fransada piyanist Niedzilsky. çalışından "bir katliam" diye bahseden tenkitçi Bernard Gavoty'yi bir konserden sonra yakalamış ve işte, bu da katliam için" diyerek kulağına bir yumruk indirmiş, zavallı tenkitçiyi ciddî surette yaralamıştı. Geçen hafta da New York'ta Amerikanın en iyi orkestra şefi Leonard Bernstein, New York. Herald Tribüne gazetesi musiki tenkitçisi Paul Henry Lang'a hem de bir televizyon programında hücum ettti.

NBC Televizyonunun bir yayınında Berstein'a bir muhabir tarafın - dan. musiki tenkitçileri hakkında ne düşündüğü sorulmuştu. Bernstein'ın cevabı şu oldu: "Artık onları fazla ciddiye almamayı öğrendim. Tenkitçi lere ancak, kendilerini selâhiyet sahibi diye tanıttıkları halde bilgisizliklerini ortaya koyan yanlışlıklar yaptıkları, hattâ kulakları bile olmadığım isbat eden sözler söyledikleri zaman kızabilirsiniz."

Bernstein kimden bahsettiğini isim açıklıyarak belirtmemişti ama, az sonra, Maria Callas'ın Metropolitan operasındaki Traviata oyununu tenkit eden Paul Lâng'ı söz konusu ettiği anlaşıldı. Columbia üniversite. sinin Müzikoloji Profesörü ve Amerikanın en değerli musiki tenkitçilerinden biri olan 56 yaşındaki Paul Henry Lang, Herald Tribune'deki makalesinde bu temsilden şu sözlerle bahsetmişti. "Maria Callas ve tenor Daniele Baroni, birinci perdedeki düetlerinde o derece pes söylediler ve o derece hızla düşmiye başladılar ki kendilerini orkestra şefinin kucağında bulacaklarım sandım."

Leonard Bernstein'm cevabı şu oldu: "Gerçekten tenor Baroni bozuk entonasyonla söylemiştir. Fakat pes değil, tiz. İşte bir. tenkitçi ki o akşam Metropolitan salonunda bulunan - 3.000 kişi tenoru tiz işittiği halde o pes olduğunu söylüyor. Bir gazeteden para alan bir tenkitçiden ilk beklenen şey, pes ile tizi birbirinden ayırabilmesidir."

Bernstein'ın hücumuna tenkitçi Lang'ın cevabı şu oldu: "Ben kendi kulaklarıma güveniyorum ve onlardan çok memnunum, 3.000 kişi birden yanılamıyacağına göre acaba niçin gazete beni kovmuyor."

Orkestralar

Halle'nin yüzüncü yılı

İngilterenin başlıca senfoni orkestralarından biri, Manchester'in

Brüksele ne Gönderiyoruz?

İlhan K. MİMAROĞLU

Brüksel Milletlerarası Panayırını Amerika ile Basyanın bir kültür savası sahası olarak kullanacakları anlaşılıyor. Amerikanın savaşa süreceği kuvvetlerin ne olacağı aşağı yukarı belli. Rusya ise tam bir gizlilik içinde mücadeleye hazırlanıyor ve bu davranış, Amerikada asabiyet yaratıyor. "Kültür yarışını da kaybediyor muyuz?" Bu sıralarda Amerikan basınında, Brüksel Panayırına iştir râk konusunda yazılan makaleler ve yapılan tenkitler hep bu soruya varıyor. Öte yandan başta Fransa, İngiltere Ve Almanya olmak üzere birçok, memleket, millî kültür varlıklarını toplu ve en ziyade temsil edici bir şekilde bu milletlerarası panayırda arzetmiye hazırlanıyorlar.

Pekâlâ, ya biz bu sahada ne yapıyoruz? Bir çeşit gizlilik, bizim de Brüksel Panayırına iştirak için yapmakta olduğumuz hazırlıklara hakimdir. Fakat bu gizlilikteki sebebin, savaşa sürülecek büyük kuvvetler ve kullanılacak taktik hususunda düşmana bilgi vermeme endişesinden daha- başka birşey olduğunu tahmin etmek güç değildir. .Olsa olsa bugüne kadar yapılan hazırlıkların kifayetsizliği üstüne umumî efkârın dikkatini çekmemek için bu konuda ketum davranılıyor; hele basını Brüksel Panayırıyla ilgilendirmemek için ses çıkartmamaya bilhassa dikkat ediliyor.

Brüksel Panayırında'devler savaşına katılmak için bir iddiamız olamaz. Fakat kendi çapımızda, karınca kaderimizce -fakat alimizden gelen herşeyi bütün iyi niyetimizle yaparak ve dünya huzuruna çıkarabileceğimiz bütün değerlerimizi seferber ederek- bu olayda kendimizi göstermiye çalışmanın ne derece büyük bir milli vazife olduğunu belirtmiye lüzum yoktur.. Tiyatro, plâstik sanatlar, sinema gibi sahalarda Brüksele neleri götürüp götüremiyeceğimiz konusunda, bu dalların uzman tenkitçileri artık fikirlerini söylemelidirler. Musiki, bale ve opera sahalarına gelince, bu sahalarda Türkiyenin Brüksel Panayırında nasıl temsil edileceği hususunda sızan haberler ne yazık ki son derece üzücüdür. .

Bilinen bir şey, Millî Eğitim ve Dışişleri Bakanlıkları temcilcilerinden meydana gelmiş bir panayır komitesinin bir müddettir bu konuda çalışmakta oluşudur. Çalışmalar ne derece ilerlemiştir, yahut nereye varılmıştır? Bu konuda resmen bilinen hiçbir şey yoktur, yalnız, gene o sızan haberlere göre bugüne kadar "mahallinde tetkikler yapmak üzere" Brüksele birçok temsilcinin yollandığı ve bu iş için de "astronomik" diye vasıflandırılan rakamlarda paralar harcandığı söyleniyor.

Brüksele bale, .opera ve musiki olarak ne götürebilirdik? Değil dünya huzuruna çıkarabilecek çapta,'henüz öğrenci müsameresi olarak memleket içinde bile seyredilebilecek bir balemiz yoktur.

Olsa olsa panayıra bir millî oyun topluluğu göndermek düşünülebilir. Nitekim panayır komitesi bu işle uğraşmaktadır. Fakat kurulan ekip dendiği gibi gerçekten yetkisiz ve bilgisiz bir yetiştiricinin elindeyse ve hazırlanan kostümler bir paçavra sergisi halindeyse Türkiye Brükselde' lüzumundan faşla riyasız bir şekilde temsil edilecek demektir. Operaya gelince. Devlet Operası şarkıcılarının -orkestrası, şefi, rejisör ve dekoratörleriyle birlikte tam bir kadro halinde bir batı başkentine gidip ''Sevil Berberi" yakut "Bigoletto'' temsil etmeleri bize büyük bir itibar sağlamaz. Fakat aynı kadro bir Türk opera eseri temsil ederse iş değişir. Elimizde iki opera var: "Van Gogh" ve "Kerem". Panayır makamları, "Van Gogh"u bilhassa istemişlerdir. Fakat Devlet Operası her. iki eserin de Brüksele gönderilmesini önlemek için akla gelen her engeli öne sürmüştür. Yani her iki opera da Brükselde oynanmıyacaktır. Bu demektir ki Türk lirik sahnesi panayırda temsil edilmiyecektir. yalnız, Belçika Kraliyet Tiyatrom (Theâtre de la Monnale), "Van Gogh"u 1958-59 repertuarına almıştır. Fakat temsil tarihi, panayırın ' (Ekim ayındaki) kapanışından sonraya isabet etmektedir.

Musiki icracılığı bakımından Türkiye Brükselde şüphesiz ki bir orkestrayla, ya da bir eda musikisi topluluğuyla temsil edilemez. Fakat- herkesin aklına gelen bir kaç solistimiz bize -milletlerarası her sanat gösterisinde olduğu gibi- Brükselde de şeref kazandırabilirler. Oysa meselâ Leylâ Gencer'in, Ayla Erdnranın, Suna Kanın, İdil Biretin Brüksele gönderileceği hususunda henüz birşey bilinmemekledir.

Panayıra iştirakimiz konusunda basına aksetmiş- müsbet tek birşey biliniyor: Türk pavyonu binası ve onu süsliyecek olan Bedri Rahmi Eyüboğlu mozaiği. Brüksel Panayırı bir ay kadar sonra açılıyor. Türkiyeye ayrılan "Milli Günler" ise 8 ve 9 Ağustostadır. Kendimizi bilhassa o iki günde göstereceğiz. Bugün için tahminlerimiz - Türkiyenin temasa sanatları ve musiki bakımından Brüksel Panayırına iştirakinin bir fiyaskoyla neticeleneceği merkezindedir. Herhalde Komitenin teferruatlı bir açıklama yapması, bu yazıda izhar edilen endişelerin yersiz olduğunu müsbet delillerle ortaya koyması, umumî efkârı aydınlatması gerekmektedir. Hem o zaman, resmî bir makam tarafından açıklanmış vakıalar üstünde konuşmak fırsatını da bulmuş olacağız.

Halli orkestrası, kuruluşunun 100 üncü yıldönümünü kutluyor. Geçenlerde verdiği kutlama konserinin programındaki eserlerden herbirinin, orkestranın tarihiyle ilgili bir, manası vardı. Weber'in "Der Freisphutz" uvertürü, orkestranın yüz sene önce ilk çaktığı eserdi, Brahms'ın Si Bemol Piyano Kensertosunun daha 'yem bestelendiği ve o çağın piyanistleri tarafından çalınmayacak derecede zor telâkki edildiği sıralarda, orkestranın kurucusu Charles Halli çalmıştı. Elgar'ın La Bemol Senfonisi ise ilk defa olarak elli yıl Önce Hans Richter idaresinde Halle orkestrası' tarafından icra edilmişti.

Charles Halle, Westphalia'da doğ.. muş bir Alman musikişinasıydı. George Sand'ın, Chopin'in, Berlioz'un ve listzt'in Parisinde büyük şöhret yapmış, fakat 1848 ihtilali çıkınca 'pamuk, yağmur ve duman şehri Manchester'e yerleşmiş, adını verdiği orkestrayı kurmuş ve idare etmiye başlamıştı. Halle'den sonra, 1914'e kadar iki Alman, önce Hans Richter ve sonra Miçhael Balling, orkestrayı idare etmişlerdi. Birinci Harisin ilk yılında Sir Thomas Beecham idareyi ele almış, Beecham'ı da Sir Hamilton Harty takip etmişti.

Bugün, Sir John Barbirolli'nin idaresinde Hallâ orkestrası, yalnız İngilterenin değil dünyanın en iyi orkestralarından biridir. Tenkitçiler bu orkestranın icralarındaki olağanüstü başarının sebebi olarak tarihi boyunca, uzun sürelerle, tek bir şefin kayıtsız şartsız kontrolu altında bulunmuş olmasında ararlar. Nitekim Charles Halle 38 yıl, Richter 16. yıl, Balling 3 yıl Beecham ve Harty 12 şer yıl kadar orkestrayı başka kimsenin müdahalesi olmadan idare etmişlerdir. Halle Orkestrası bugün yılda 250 konser verir. Manchester halkı genel olarak orkestrasından haftada iki konser dinler.

Sir John Barbirolli'yi bir şair-orkestra şefi olarak görenler ve idare ediş tarzını Wagner'e, Nikisch'e, Mahler'e Stokowski'ye yahut Purtvvaengler'e benzetenler, Mahler'in "or kestra idare etme sanatı, yazılı olmıyan notaları çaldırmaya muktedir olabilmektedir" sözünü gerçekleştirdiğini - iddia edenler çoktur. Barbirolli idaresindeki Halli orkestrasının icralarından apaçık duyulan şey, şefin idaresindeki hayal zenginliği ve yaratıcı davranış, orkestraçalışındaki renk çeşitliliği ve bolluğu. dür. Öte yandan Sir John, bilhassa yeni musikiye olan ilgisiyle tanınır. Modern bestecilerle daima dost olmuş eserlerinin tanınması uğrunda savaşmıştır. Yeni bir eserden, yahut adı işitilmemiş bir besteciden bahsedildiğini duyunca derhal, eserin notasını görmek ister. **Hiç** bir zaman orkestra şefliğini mevki hırsı ve şöhret için istismar etmez. Asla hodbin ve kendini beğenmiş olmıyan, çalışmalarını büyük bir alçak gönüllülükle sanatına ve çağının musikisinin yükselmesine, tanınmasına hasretmiş bir **sanatçıdır.**

T İ Y A T R O

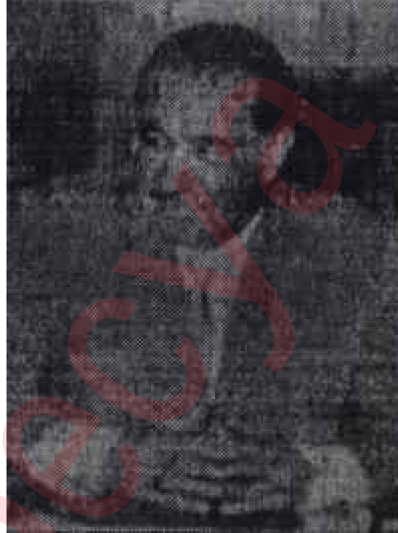
İstanbul

Gönül **kaçanı** kovalar"

Münir Özkul 951-952 tiyatro mevsiminde Küçük Sahnenin 7 numaralı adamı idi. Ertesi yıl 5'e, daha ertesi yıl 4'e sonra 2'ye, nihayet geçen yıl da 1 numaralı adam durumuna yükseliverdi. Ama bu Önderlik pek kısa sürdü. Zira bu topluluk turlu sebepler, türlü anlaşmazlıklarla ilkin bir birine girmiş, sonra da dağılıyermişti.

Özkulun bu baş döndürücü gelişmesinde kendinden önce gelenlerin teker teker tiyatrodan ayrılmasından çok, kabiliyeti ve mükemmel sahne tekniği rol oynamıştı.

' Bu inkar edilmiyecek kabiliyet ve sahne sempatisi ile Bakırköy; Halkevi ve' Ses Tiyatrosunun geliştirdiği sahne tekniğine Küçük Sahnedeki imkân da eklenince Özkul seyircinin sevgilisi oluverdi. O kadar ki Özkul Küçük Sahne denince kendinden bahsedildiğini sanıyordu. Küçük Sahneyle Özkul yapışık kardeşler gibiydiler. Ama akıbet geldi ve kardeşlerden biri sizlere ömür..

Vasfi Rıza **Zobu**
Elden tutmayı biliyor

Vasfi Rıza Zobu kardeşsiz kalmış bu kederli sahne kabiliyetini elinden tuttuğu gibi Şehir Tiyatrosuna aktarıverdi. Marc-. Gilbert Sauvajon'un Gönül Kaçanı Kovalar (Au petit Bonheur) komedisinde önemli iki erkek rolünden biri olan "Denis'i ona verdi. Kendisi de hem "Alain" rolünü hem de sahneye koyuculuğu üstüne aldı. Piyesin diğer rollerini de: "Martine- Gönül Ülkü", "Brigitte - Muallâ Kavur", "Archibald . Turhan Göker" paylaşıyorlardı.

Març.. Gilbert Sauvajon, İstanbul seyircisinin yabancısı değildi., Üç Sene evvel Küçük Sahnede oynanan "ziyafet" komedisi, o senenin en çok afişte kalan oyunu olmuştu. Gerçi "Ziyafet" bizde oynanan Fransız piyesleri gibi bir "Boulevard" komedisi idi, gerçi güldürmekten başka amacı yoktu. Ama bu işi hiç olmazsa efendice yapıyor kan-koca . aşık üçgeninden sıyrılıp, yeni imkânlar peşinde koşuyordu.

"Gönül Kaçanı Kovalar" da ka---koca âşık üçgeninden uzak, ama üzerinde yine de bu hastalıktan bir kaç emare kalmış bir oyundu. Yazar hiç olmazsa şakacıktan o meseleye dokunmadan edememişti. •

Oyun; kısaca, karısının sevgisinden bıkıp usanan bir delikanlının kıs. kançlık yüzünden yeniden karısına dönüşünü anlatıyordu. Bu delikanlıyı "Denis" Münir özkul oynıyordu.

Özkul bu rolde kendisinden beklenen her şeyi verdi. Koştu, sıçradı, bağırdı, korktu, gözlerini açtı, ellerini bol bol zamanlı zamansız oynatıp durdu. Hele birinci perdede sahneye ilk girişi; ölüm tehdidi altındaki bir kocanın korkularının bütününü veriyordu. Hem de bütün mübalağası, bütün kontrolsuzluğu ile. Biraz yukarda da söylediğimiz gibi gözlerini bol bol açıyor, elin kolunu oynatıyor, evvelden tanıdığımız bütün numaralarını- tekrarlıyordu. Galiba bunda haklıydı da. Çünkü yeni bir sahnede, yeni arkadaşlar arasında, belki biraz da yeni bir seyirci karşısında oynuyordu. Özkulun oyunu, ikinci ve üçüncü perdelerde biraz daha sınırlı bir yol takip etti. Ama ne yazık ki karşısında kendis nin tamamen aksine kontrollü, yogun, mükemmel bir oyun veren Vasfi Rıza Zobu vardı.

Vasfı Rıza Zobu, intihar etmeyi karar vermiş, meşhur romancı "Alain" i hayran «olunacak bir olgunluk içinde oynuyordu. Her hareketi Ölçülü, her mimiği 'hesaplıydı. Karşısındakini dinleyişi, konuşma tarzım değiştirebilmiş olması, hepsi hepsi, oyununu çok düşünmüş, en ince teferruatına kadar hesaplamış bir aktörün kuvvetini gösteriyordu.

Zobunun, bu oyundaki ikinci **işi** de sahneye koyuculuğu idi. Bu iş de ilki kadar olmasa bile gene de başarılı sayılabilirdi. Yalnız Peroff'un tertemiz, o güzelim dekorunun içinde Turhan Gökerin oyunu olmasaydı.. Gönül Ülkü, "Denis" in karısı "Martine" rolünde başarılı bir tip çizmişti. Aksadığı tek nokta hocasının peşinden sahneye girdiği ve onu tehdit ettiği sahneydi. Gönül Ülkü o şaheserleri sinirli, kızgın bir insandan çok, şirret bir kadın gibi oynuyordu. Oysa; "Martine"in,. şirret olmadığı, üçüncü perdedeki konuşmalarından, hattâ birinci perdede "Alain'in intihar edeceğini öğrendiği zaman aldığı durumdan belliydi.

Genç güzel Otel sahibesi "Brigitte" de Muattâ Kavur da rolünün sadeliği renksizliğine rağmen iyi **bir** oyun çıkardı.

Filmcilik

Otuzuncu Oscar

Önümüzdeki ayın sonunda dâğılacak olan otuzuncu Oscar'ın namzetleri ilân edildi. -Oscar mükâfatlarının, dağıtıldıkları âna kadar bir sır olarak saklandığı, herşeyin çabucak yayıldığı Hollywood'ta evvelden öğrenilmesi imkânsız tek , sırrın Oscar mükâfatları olduğu söylettir. Ama yine de daha iki üç ay evvelinden hangi filmlerin, hangi sanatçıların seçileceği tahmin edilebilmektedir. Bunun sebebi; her yılın Mart sonunda, bir önceki yılın eserleri ve sanatçıları için dağıtılan Oscar'lara gelinciye kadar çeşitli seçimlerin yapılması, böylece yılın en başarılı film ve sanatçılarının ortaya çıkması, bundan başka Oscar dağıtımında gözetilen "sıra"nm belli olmasındandır. Böylece "Oscar sırrı", formalitelere Uygunluk bakımından işliyen, fakat eninde sonunda "bilinen sır" olmaktan çıkma yan birşeydir. Nitekim bu yılın namzetleri arasında yer alan film ve sanatçılardan hiçbiri, kimse için sürpriz sayılamaz. En iyi filmler olarak Joshua Logan'ın "Sayanora"sı, David Lean'in **"The** Bridge on the River Kwai-Kwai köprüsü", Sidney Lumef'in "12 Angry Men - 12 kızgın adam", Milly Wilder'in "Witness for the Prosecution - Amme şahidi" Mark Robson'un "Peyton Place . Peyton aşkları" namzet gösterilmiştir. Bunlardan "12 Kızgın adam", gecen yılki Berlin Festivalinde büyük mükâfat kazanmıştı. Kwai köprüsü" ise bir ay kadar önce New York'lu sinema tenkidcileriyle sansürcüleri tarafından, onbeş gün evvel de ingiliz Film Akademisi tarafından yılın en iyi filmi olarak seçilmişti. Bu yılın en iyi rejisörü olarak, yine aynı filmden dolayı David Lean, Oscar namzedidir. En iyi kadın oyuncu namzetleri Deborah Kerr, Anna Magnani, Elizabeth Taylor, Joanne Woodward, Lana Turner'dir. En iyi erkek oyuncu namzet olarak Marlon Brando, Anthony Franciosa, Alec Guinness, Charles Laughton ve Anthony Quinn gösterilmişlerdir.

Bir "Oscar"
"L. Rainier iki tane almıştı.."?

Oscar'ın tarihçesi

Hollywood'a ait herşey gibi, Oscar da, etrafında bir "efsane" yaratılan müesseselerdendir. Otuzuncu yıla basması dolayısıyla bu yıl, her zamankinden daha gösterişli, bir merasimle verilecek olan Oscar'1arın ilki 6 Mayıs 1929 da, 1927-28 yıllarının en büyük başarılan için dağıtılmıştı. Her yılın başında, bir önceki yılın başarılarını mükâfatlandırmak , fikri, 1927 de "Academy of Motion Picture Arts and Science"ın - kurulması ila başladı. Akademinin ilk toplantılarından birinde bu mükâfatlar meselesi görüşülürken çeşitli diplomalar, madalyalar, kurdelâlar, plakalar yerine hepsim sembolize edecek altın bir heykelciğin verilmesi, Hollywood'un birçok filmlerinde sanat direktörlüğü yapan Cedric Gibbons tarafından ortaya atıldı. Gibbons hu teklifini bildirirken bir yandan da önündeki kâğıda bir heykelcik taslağı çizmişti. Gibbons'un teklifi 4le, taslağı da kabul edildi. Böylece Oscar doğmuştu. Ama 1931 yılına'gelinceye kadar ortada Oscar lâfı yoktu. Gibbons'un altın heykeli isimsizdi, ondan sadece "heykelcik" diye bahsediliyordu. 1931 de, Akademiye kütüphaneci olarak giren Mrs. Margaret Herrick, rivayete göre, vazifesine ilk başladığı gün, masalardan birinde heykelciği görmüş "Oscar Amcama ne kadar benziyor!" demişti. O sırada tesadüfen orada bulunan gazetecilerden biri ertesi gün sütununda heykelcik ten "Oscar" diye bahsediyordu, o zamandan beri de "Oscar" lâfı sürüp gitmektedir. Hollywood'un, . "Oscar" hikâyesi olarak dünyaya yaydığı versiyon bu şekilde idi.
Oscar'ın kendisine gelince, bu» otuz santimetre boyunda, iki buçuk kilo ağırlığında bir heykelciktir. Oscar'ın altından olduğundan bahsederler ama, sadece üstündeki kaplaması altındır, asıl heykelcik bronzdan yapılmadır. Bundan dolayı bir Oscar'ın maddi değeri yüz doları aşmaz.

Oscar'ların dağıtımı işine iki ay kadar evvelinden, namzetlerin seçilmesiyle başlanır. Akademinin on iki kolu (bu kollar arasında senaryodan canlı-resme, sanat direktörlüğünden film müziğine, montajdan kostüme kadar çeşitlileri vardır) kendi sahalarında bir evvelki yılın en büyük ba-

Francesco Masselli
Rejisörlerin en genci

şarısını tesbit ederler ve bunu namzet olarak Akademiye bildirirler. **Her** kolun en fazla beş tane namzet göstermek hakkı vardır. Seçilen eserler Akademinin sinemasında biri sabah, biri öğleden sonra olarak ikişer defa, rey sahiplerine gösterilir. Eskiden rey sahipleri Hollywood'ta bir birliğe girmiş figüranından baş artiste kadar herkesi içine alıyordu, daha sonra bunlar. "Rejisörler Birliği", "Senaryocular Birliği" gibi bir kaç meslek derneği olacak şekilde tahdit edildi. Şimdi ise. bunlar sadece namzetleri seçmekte, son kararı Akafdemi'nin iki bine yaklaşan âzası vermektedir. Başlangıçta mahdut olan Oscar sayısı, gittikçe genişlemiştir. Bugün her yıl en aşağı yirmibeş Oscar dağıtılmaktadır.

" Şimdiye kadar en fazla Oscar kazanan Rejisör John Ford'tur -4 Oscar-. Onu 8 Oscar'la Frank Capra takibeder. 'Frank Lloyd, Frank Borzage, Lewis Milestone, Joseph L. Mahkiewicz,' Wi,lliam Wyler, Elia-Kazan, George Steyens ikişer Oscar kazanan rejisörlerdendir.

En iyi kadın oyuncular arasında iki Osoar alanlar Luise Rainier, Ingrid Bergman, Olivia De Havilland,. Bette Davis ve Viyien Leigh'dir. Eıs keklerden yalnız Şpencer Tracy,' Frederic March ve Gary Cooper ikişern Oscar almıştır. Yardımcı kadın oyunculardan iki Oscar ; alanı hiç yoktur. yardımcı erkek oyunculardan Wol-' ter Brennan ile Anthony Quinn ikişer Oscar kazanmışlardır.

Kıymeti yüz doları aşmayan Os-' car'ın manevî bakımdan büyük bir. kıymet taşıdığı söylenir ama, kulak-, tan kulağa dolaşan hikâyelerin çoğu Oskarın kıymetsizliği hakkındadır

Bu mevzuda iki partiye ayrılanlar, Oscar'ın kıymetini de kıymetsizliğini de aynı misalle anlatırlar: "Chaplin hiç Oscar almadı, Garbo hiç Oscar almadı, Lubistch hiç Oscar almadı, Luise Rainier iki Oscar birden aldı!." Eğer bunu söyleyen, filmlerin sanat tarafıyla ilgilenen biriyse Oscar'ın kıymetsizliğini; ticaret tarafıyla ilgilenen biriyse kıymetini belirtmiş sayılır.

Filmler

"Günün kadını"

İtalyan filmi "La Donna del Giorno - Günün kadını", yağmurlu bir gecede yol alan bir kamyonu göstererek başlıyor. Yol kenarında bir karaltı görerek duran şoförle muavini, baygın bir halde yerde yatan yarı çıplak bir genç. kızla karşılaşıyor, hemen hastahaneye götürüyorlar Genç kız -Virna 14si- hastananede verdiği ifadesinde üç kişi tarafından kaçırdın ıssız bir köşkte tecavüze uğradığını söylüyor. Hastahanede dolaşan gene bir muhabir -Antonio Cifariello. olayı gazetesine bildiriyor. Taşradan Milna'ya iş aramıya gelip tecavüze uğrayan genç kızın etrafında bir sempati hayası doğarken, aynı şehirde bir biri -ardından meydana gelen bu üçüncü tecavüz olayı resmî makamları harekete geçiriyor, aynı gece birlikte kafaları çeken üç. işsiz şüphe üzerine tevkif, ediliyor. Bunlardan birinin -Serge Regianievinde' genç kızın ayakkabıları bulununca şüpheler kesinleşiyor. Halbuki aslında, genç kızın tecavüz hikâyesi baştan uydurma.. Taşradaki ailesini bıçakıp. gelen Liliana, iş bulamayınca sırf alâka toplamak, gazetelerin ağzına düşüp adı etrafında gürültülü reklâmlar yapılarak meşhur olmak, böylelikle iş bulmak istediği için tecavüz hikâyesini uydurmuştur. Nitekim, işin aslını sezen bir fotoğrafçının -Franco Fabrizi. yardımı ile epey alâka toplar, güzellik müsabakasına katılarak birinci olur, film çevirme teklifleri alır. Fakat öte yandan, tevkif edilenlerden birinin karısı -Haya Hararit- kocasının masum olduğuna emindir. Genç kızın peşini bırakmaz. Zaten üç kişinin haksız yere hapsedilmesinden vicdan azabı duyan, üstelik işin aslını bildiği için sevgilisi genç muhabir taralından terkedilen kız, güzellik müsabakası günü her şeyi itiraf eder...

Virna Lisi "Günün kadını"nda

Kazanan kaybediyor

Francesco Masalli'nin çevirdiği "Günün kadını" bu basit konunun ardanda, taşra şehirlerinde can sıkıntısından bunalan, büyük şehirlere gelerek yeni bir hayat kurmağa çalışan, işsizlik yüzünden türlü çarelere başvurmak zorunda kalan bir genç kızın durumunu; ayrıca, gazeteler tarafından kıyasıya sömürülen küçük olayların arkasında gizli büyük cemiyet meselelerini ortaya koy maya çalışıyor. Şöhrete erişmek için her çareye başvuran Liliana'nın davranışı ne kadar kötüyse, onu bu çareye sürükleyen cemiyetin, bu vasıtayı mubah gören ve kendi çıkarı için kullanan bir kısım basının, aynı zamanda buna imkân veren topluluğun durumları da birer birer hicvediliyor.

Maşelli'nin filmi, umumiyetle gerçekçi bir tutumdadır. Buna rağmen filmde çok defa "düzenlenmiş" bir hikâye kokusu sezmemek elde değil. Maşelli'nin Meşhur İtalyan senaryocusu Cesare zavattini'nin yetiştirdiği bir sinemacı oluğu "Günün kadını" senaryosunda Zavattini'nin de adı bulunduğu, Zavattini'nin ise sinema dünyasında "düzenlenmiş hikâyemden vebadan kaçar, gibi uzaklaştığı göz önüne alınınca, bu kusur daha dikkati çeker bir hal almaktadır. Maseili'nin hikâyesinde aksıyan ikinci unsur, Liliana'nın terkettiği taşra şehrindeki yaşayışım belirtmemesi. Gerçi filmin güzel bir sahnesinde, tevkif edilen adamın, karısı, Liliana'nın annesini ziyaret ettiği sahnede, Liliana'nın artist resimleriyle süslü odası, bu odanın penceresinden görünen zavallı bir taşra sinemasının kapısı genç kızın yetişme şeklini, kendisini besliyen kaynakları ortaya koyuveriyor. Fakat bu sahne, Liliana'nın şöhrete erişmek için herşeyi göze alışını, sevgilisi ile eşiğinde bulunduğu şöhret yolu arasında tercih yapmak zorunda kaldığı vakit geçirdiği iç mücadelecini aksettirecek kuvvet ve genişlikte değildir. Hikâyenin bu kısmı ne kadar üstünkörü geciştirilmişse, tevkif edilenlerden evli ve çocuklu adamın hikâyesi üzerinde o kadar çok durulmuş. Bir bakıma, Liliana'nın kendi menfaati uğrunda sebep olduğu yıkıntıları ortaya koyması bakımından gerekli olan bu kısım önemli. Fakat gerek taşıdığı sosyal mânanın ağırlığı gerekirse oyuncularının (Serge Reggiani ile Haya Hararit) ustalığı ile, bu ikinci derecedeki hikâye, zaman zaman asıl hikâyeden daha ağır basmak tehlikesi gösteriyor. Bu kusurlara ilâve olarak, "Günün kadını"nda arada bir melodram temayülü başgösterdiğioi belirtmek lâzım. Fakat bütün bu kusurlar, Maselli'nin bu "düzenlenmiş hikâye" vasıtasiyle söylemek istediği asıl meseleleri ortaya koymasına, seyirciye duyurmasına engel olmuyor. Hayat şartlarının alabildiğine güç olduğu bir cemiyette karşılaşılan engelleri, hayalle hakikat arasındaki asılmaz uçurumu, bu durum karşısında gençlerin ve yaşlıların takındıkları durumu, davranışları; bu davranışlara yol açan cemiyetle ' 'müesseselerini" Maselli'nin filminde açık olarak görmek mümkün.

"Günün kadım" sinema dünyasının ümit bağladığı rejisörlerin en genci tarafından çevrilen ikinci uzun filmdir. 26 yaşındaki rejisörün kusur. 4ari bu kusurların çok daha büyüklerine Maselli'den daha tecrübeli rejisörlerde bol bol rastlanabilir- iyi hikâye edilen, bilhassa ikinci yarısından sonra sürükleyici bir anlatımla dikkati uyanık tutan basit bir konu ardında birçok meseleleri ortava koyan tutum dolayısıyla unutuluyor. İlk defa perdede görünen Virna Lisi Lilianâ, rolüne uvğunluğuyla dikkati çekmektedir. "Hill *24* Desn't Answer - 24 sayılı tebe cevap vermiyor" filmiyle tanınan vahudi oyuncu Hava Hararit, Lisi'nin karşısında hayatın zorluklarıyla mücadele etmesini bilen,. cesur, acık kalbli aynı zamanda iyi yürekli kadını başarıyla canlandırıyor.

S P O R

Futbol

Uçuruma doğru

Sigara paketlerinin arkalarında yapılan averaj hesaplarının, münakaşaların, iddiaların, çekişmelerin, herşeyin ve herşeyin iflâs ettiği gündü. Milyonların sevgilisi, şampiyon namzedi Fenerbahçe Dolmabahçe Stadını dolduran onbinlerce taraftarının şaşkınlıktan dört açılan gözleri önünde üst üste iki gol yiyerek İstanbul Spora yenilmiş ve Şampiyonluğa kati olarak veda ederek staddan ayrılmıştı. On binlerce seyirci halâ yerlerinden kıpırdamadan şaşkın şaşkın boş sahayı seyrediyor ve bir türlü bu mağlûbiyete akıl erdiremi yorlardı. Fenerbahçe nasıl olur da böy le bir mağlûbiyete uğrar, nasıl olurdu burnunun dibindeki şampiyonluğu kaçırırdı? İşte seyircilerin böyle şaşkın şaşkın boş sahaya bakıp durdukları anda Dolmabahçe Stadının karanlık soyunma odalarından birinde, genç ve gözleri sevinçten parlayan bir adam, etrafını sarmış olan kalabalık bir gazeteci gurubuyla neşe içinde konuşuyor ve:

"— Şerefli insanlara dil uzatan şerefsizlere iyi bir ders verdik.Fenerbahçeli futbolcu kardeşlerim ellerinden geldiği kadar çalıştılar. Centilmence oyunlarından dolayı kendilerini tebrik ederim" diyordu.

Bu, galip İstanbul Sporun kaptanı eski Fenerli Aydemirdi". Galip takımın kaptanı sahadaki Fenerliler hariç sarı lacivertliler içindeki bir zümreye lâyık olduğu cevabı veriyordu. Neler olmuştu? Galip kaptan seven böyle konuşmak ihtiyacım duymuştu? Durum ne efkârı umumiye, ne de basın tarafından biliniyordu.

Fenerbahçenin İstanbul Sporla oynıyacağı maçtan önce, halen sarı siyahlı ekipte yer alan bazı eski Fenerbahçeli gençler için utanç verici dedikodular ortaya atılmıştı. Bu maçın tehlikesini ve önemini bilen bazı insanlar, İstanbul Spor kalecisi Sahihin oynamıyacağmı, oynasa bile bedava goller yemeğe hazır olduğunu, Aydemirin gol atmamak için kati teminat verdiğini ortaya atıyor, şampiyonluk uğrunda bu gibi usulleri bile tasvip edecek kitleleri avlamaya çalışıyorlardı. Bu çirkin sözler maçın oynanacağı Cumartesi sabahı bütün İstanbula yayılmıştı. İşte maçtan sonra karanlık soyunma odasında konuşan galip takımın kaptanı, bütün bu dedikoduları çıkaranları kastederek şöyle diyordu:

"— Bizim için söylenenleri cevaplandırdık. Sabih oynadı ve gol yemeni, ben de canım kadar sevdiğim Fener bahçeye gol attım. Bunları söyliyenler utanmalıdır!"

Aydemir bir sporcuydu ve namuslu bir insandı. Sportif bir mücadele ekibini galip getirmek için hayranı olduğu takıma gol atmaktan' çekinmemişti. Onun için vazife, sevgiden evvel geliyordu.

Aydemir verdiği beyanatla içini dökmüş rahatlamıştı. Ama hadise öyle derin, spor âlemimizi ve çok sevileri bir takımı öylesine yakından alâkadar ediyordu ki, 'kolay kolay kapanacağa benzemiyordu. Milyonların sevgilisi bir takımın başına geçenlerin durumları ile bu hâdisenin ehemmiyetli bağları vardı. Bu gurup, Fenerbahçenin bugünkü idarecileri ve bunların etrafında bir kalkan gibi toplananlardı.

Maskeler aşağı

Geçen sezen sonunda uzun münakaşalarla tertiplenen Fenerbahçe kongresinin yapıldığı sıralarda AKİS-de, Fenerbahçe camiasının o zamanki durumu ile ilgili olarak neşredilen tahlillerden dolayı Kadıköyde taraf-sız kitleye bilenen dişler artmış ve durum, kalabalık gurupların sokak başlarında toplanarak heyecanlı münakaşalar yapmasına, bazan işe bilek kuvvetinin de karışmasına kadar gitmişti.' Kongre öncesi iyi ve plânlı bir çalışma yaparak hazırlandıkları bilinen Fenerbahçeli idealist gurubun, kongre girişkartı veya üye defterlerinde vaki silinmeler, yıldırım ihraçları karşısında düştüğü zor vaziyet, en yeni üyeler tarafından dahi biliniyordu. Fenerbahçe idare mekanizmasının başında bulunanlar, son derece rahat, kulüp titrinin verdiği forsla zırhlı hüviyetlerim kaybetmek istemezlerdi. Kongre için türlü yollarla barajlarım hazırlamışlar, daha ziyade açık söz ve kanuni çalışmaya dayanan idealistleri toplantıdan "kızdırarak kaçırmak" yolunu bulmuşlardı. Kendi aralarında yaptıkları

Osman Kavrakoğlu

Reis ki, reis!

seçimlerde gene kendilerini seçmişler, bu seçimler için daha sonra "Salonda bulunan gazozcuların veya hemen kongre sabahı rey hakkı temin etmiş yepyeni Fenerbahçelilerin de rey kullandığını" iddia edenleri, bilinen bazı basit yollarla susturmuşlardı. Fakat bu durum ne kadar sürerdi? Elbette bir gün balon bir yerinden patlak verecek ve bu delik sanıldığıgibi banknotlar veya L Tribünü biletleri ile yapıştırılamıyacaktı!

Kadıköyde zaman zaman ehemmiyetli gürültüler çıkıyor, Hacı Bekir şekercisinin önüne dikilerek üzerinde "Terzi Kirkor. Elektrikçi Ali ve Fenerbahçe Kulübü Lokali" yazan binaya doğru:

"— Demek bilet yok ha!.. Unutmayınız ki bu seçimi size ben kazandırdım. Kim buldu otuz reyi?.." diye bağıranlara rastlanıyordu..

Vapurda, tramvayda, Fenerbahçe plâjındaki hususî kabinelerden. Koço veya Todoride çekilen mükellef Ziyafetlerden, idare heyeti üyelerinden birine Önceden satılan idman maçlarından yana yakıla bahsedenler artıyordu. Ancak Fenerbahçe kulübü öyle sadık taraftarlara sahipti ki, herşeye rağmen bunlar birer "vızıltı" olmaktan öteye gidemiyordu.

Futbol takımı ve oyuncularının durumu da hayli üzüntü vericiydi. Maçlarda kafasını gözünü parçalayarak kulübün baş köşesine resimleri asılan Solbek Basrinin yılan hikâyesine dönen transferini bilmeyen yoktu. Bu oyuncu günlerce bonolar ve vaitlerle avutulmuş "paramı almadan kontrat imzalamam" şeklindeki haklı isteği de yeni idareci K. Fikretin futbolcular üzerindeki hayali sevgi gösterisi ile atlatılmış ve Basri uzun didinmelerden sonra hakkı olan paranın ancak bir kısmını alabilmişti.

Basım ve umumî efkârı haftalarca meşgul eden bir nara hâdisesi de kaleci Şükrünün başından geçmişti. Beş senedir Fenerbahçede bilâ ücret transfersiz oynayan millî kaleci, haklı para isteğini üç veya dört ayda gazetelerin gayreti ile ve vadeli bonolarla koparabilmişti.

Fenerbahçe kulübü parasız mıydı? Bu nasıl olurdu? Lokalin içinde maaş veya primlerini eksik aldıkları için avazları çıktığı kadar bağırdıkları ve haklarını istedikleri halde futbolcular, Lokal veya Stad müdürü diye kendilerine binlerle maaş bağlanan alâkasızların yanında pak sessiz kalıyorlardı. Doğrusu aranırsa Kadı köylüler, kulüplerinin malî durumu ile ilgili hakikatleri hem biliyorlar, hem de hemen hergün ortaya atılan söylentileri üzülerek takip ediyorlardı, Fenerbahçe kulübü bugünkü başarılı idarecilerinin gayretiyle 237.000 lira gibi muazzam bir borç içine girmişti! Kulübün bu . borcu hangi yolla ödeyeceği veya bu borcun ne suretle ve neden yapıldığı da, hakiki Fenerbahçelileri ziyadesiyle Üzen noktalardı Fenerbahçe bir idareci sine 100 bin liraya yakın borçluydu. Futbol, ekibinin Almanya seyahatini

temin eden Hava Şirketinin, 50 bin liraya yaklaşan parasını henüz almadığı söyleniyor, Türkiyenin en büyük kulübü Fenerbahçenin Lokal kirasını aylardır ödeyemediği iddia ediliyordu.

Politik Fenerbahçe

Ortada bir de Fenerbahçe kulübünün, idarecileri vasıtasıyla siyasete bulaşmış olması, meselesi vardı. Gerçi bu pek yeni birşey değildi. D. P. li mebusların kolay bir propaganda yolu olan spor sahasını seçerek, kulüplerin idari mekanizmalarını elde etmeleri alışılmış bir haldi. Galatasarayda Sadık Ola, Vefada Selâhaddin Karayavuz, Beşiktaşta Nuri Togay politik başkanlardı. Böyle bir atmosferde Fenerbahçenin de bazı milletvekilleri olmalıydı. Son seçimlere kadar Zeki Rıza Sporel ve Firuzan Tekil Fenerbahçenin önde gelen milletvekilleriydi. Bunlardan başka, Osman Kavrakoğlu ve Agâh Erozan da Sarı Lacivertli camianın, milletvekili ileri gelenleri olarak bilinirlerdi. Fakat Zeki Rıza Sporel ve Firuzan Tekil, D. P. Merkezi tarafından milletvekilliğine aday gösterilmedikten , sonra, camia içerisinde idarî kuvvetlerinden çok şey kaybetmisler ve meydanı Osman Kavrakoğluna bırakmışlardı.

Yaz aylarında Fenerbahçe camiasını politika faaliyeti olarak hayli meşgul eden hâdiseler olmuş, hattâ bir ara Fenerbahçe başkanlığı için Mükerrem Sarolun dahi adı geçmişti Ancak her şeyden sonra hakiki galibiyet D. P. Rize Milletvekili Osman Kavrakoğlunda kalmıştı. Zeki Rıza Sporelin milletvekili Fenerbahçe reisi olduğu günlerde dahi hâdiselerin sıklet merkezini üzerinde taşıyan Osman Kavrakoğlu, hayli zeki ve becerikli bir ikinci başkandı, Kulübünün havasım, beraber çalışacağı idarecilerin değenini, camia içerisindeki "mebus ileri gelenlerin" gerek D. P., gerekse Fenerbahçe içindeki durumlarım çok yakından biliyordu.

Osman Kavrakoğlu, bir defa daha milletvekili seçildikten ve adı bazı bakanlıklar için bahis konusu olduktan sonra hayli meşgul bir devlet adamı haline gelmiş, Fenerbahçe ile alâkadar olamamıştı. Bundan dolayı üzgündü. Fenerbahçeyi çok sever, onunla yakından alâkadar olmak isterdi. Ancak Kavrakoğlunu çok daha mühim isler bekliyordu.

Mebusluk ' hüviyetinden sıyrılan ve kudretini bayağı kaybeden Rıza Sporelin otelcilik işleriyle uğraşması ve ikinci -ama hakiki, başkan Osman Kavrakoğlunun Ankaradaki dâimi ikameti Fenerbahçeyi başsız bırakmıştı, İdare Heyetinde en fazla oy alan Kavrakoğlundan sonra, bu camia için bir şev ifade etmeyen batı isimler vardı. Bunlar bir gurup teşkil ediyorlar ve bütün çalışmalarım, Kavrakoğlunun hakimiyetini yok etmeğe teksif ediyorlardı. Hela Kavrakoğlunun Ankaradaki işleri dolayısıyla kulüpten fesak kalışı bunları büsbütün ön plâna çıkarmıştı. İşte Fenerbahçe için kara talih burada başlıyordu.

Bu ikinci sınıf idareciler, idari işlerden anlamadıkları gibi, politika veya günlük gidişattan da habersizdiler, Önlerinde Fenerbahçe veya onu sevenler değil, sadece D. P. Rize Mebusu Osman Kavrakoğlu vardı. Fenerbahçenin başında yıllarca kalabilmek, murakabesiz hayatlarını devam ettirebilmek için önce etrafların, daki cemiyet meselelerini halle çalışmışlar, sonra Kavrakoğlunu bertaraf edecek tuzağı hazırlamışlardı. Bunla. rın ilk hareketi seçim arifesinde olmuştu. 1957 seçimlerinin İstanbulda C.H.P. tarafından kazanılacağını kestiren bu "politikacılar", seçimlerden hemen iki hafta önce C. H. P. Kadıköy ilçesine toptan kayıtlarını yaptırmışlar ve bu şekilde, tek rakip Osman Kavrakoğlunu daha seçim öncesinde bertaraf etmişlerdi. Bu kayıt hâdisesinin duyulmasından sonra C. H. P. Kadıköy ve İl teşkilâtında uyanan infial pek küçük olmamıştı. Pekçok partili, yakından taradıkları bu zevat için aleyhte reaksiyon gös termiş, bu kaydın sadece bir aldatma okluğu ileri sürülmüştü. Bu Fenerbahçeli idarecilerin, safimden sonraki vaziyetleri hayli enteresandı. Oyunun istedikleri gibi oynanmadığını gören sözde partililer, D. P. Rize Milletvekili seçilen Osman Kavrakoğluna tebrik telgrafları yağdırmağa başlamışlardı. Ancak Osman Kavrakoğlunun da idare heyetindekileri artık tanıdığı malûmdu. O da Fenerbahçenin başına, hakiki Fenerbahçelilerin gelmesini istiyordu. Kavrakoğlu ile İdealistler arasında temaslar oluyor, birçok mühim noktalarda anlaşmaya varılıyor ve Fener bahçede yapılması gereken hakiki temizlik ilk işareti bekliyordu.

Kadıköyün kortları

Fenerbahçe futbol takımı sezon basında derli toplu bir manzara gös termesine rağmen kısa zamanda moralman, çökmüş, kulüp ve ekibin içinde biürüp giden hâdiseler dolayısıyla bir futbol ekibi görünüşünü kaybetmişti. Saha içindeki Fenerbahçelilerin dahi açıkça bir kaç guruba ayrıldıkları görülüyordu. Bunun sebebini ekibin teknik bünyesinde değil idari kademelerde aramak gerekiyordu. Takımın yaptığı moral kampları, oyuncuların idarecilerle, idarecilerin kendi aralarında yaptıkları 'tatsız münakaşalar, bilet kavgaları morali yok eden sebeplerin başında geliyor, ekip, sahaya son derece sinirli çıkıyordu.

Fenerbahcede antrenör problemi de halledilmemişti. Laszlo Szekelly'ye geçeri yılın son maçında hiç bir hale tanınmamasına rağmen o günkü ekibin taraflarından yapıldığını iddia edenler, İstanhulspor karşısındaki -mutlak, hatalı Fenerbahçe takımını antrenör Molnar'ın yaptığım iddia ediyorlar, bil gürültü içinde Fenerbahçe tamiri son derece güç zararlara uğruyordu.

Fenerbahçenin yıllardır karşı karşıya bulunduğu bir "Lefter" meselesi artık had safhaya girmiş, bu futbolcunun gerek takım gerekse kulüp içerisinde yarattığı hava, guruplaşmalara sebep olmuştu.

Keşmekeşin tarihçesi

Fenerbahçedeki keşmekeş bundan iki yıl önce başlamıştı. Bir Fenerbahçe kongresinde en eski Fenerbahçelilerdin Rüştü Dağlaroğlu ile mesai arkadaşı Hayrullah Güvenire, yabancı takımların Türkiyedeki maçlarında bazı yolsuzluklar olduğu yolunda bazı isnatlarda bulunarak umumî efkârı bir anda heyecanlandıran Muhittin Bulgurlu, perdeyi açtığında bugünkü Fenerbahçe idare heyetinin temelleri de atılmıştı. Fenerbahçe camiası başından Dağlaroğlu ve Güveniri uzaklaştırarak bugünkülere meydan hazırlamıştı.

Muhittin Bulgurlu ise bu büyük kulübün büyük avantajlarım kısa zamanda görmüş, sansasyonel bir hâdise ile ortaya atılarak gurubunu kurmuştu. Bu gurup, C. M. P. nin İstanbuldaki bazı dedikoduları ile ilgili ve "Fenerbahçenin şeref ağlarına asla gol attırmayız" diyen Ertugrul Akça, mesai arkadaşlarına mensup olduğu Bankanın Kadıköy şubesini karargâh olarak açan Talât Ataman, idare heyetine girmeden idare heyetinde mühim söz sahibi olan Kemal Aksur, artık futbolu dahi hatırlanmayan B. Fikret. Beşiktaşın Ga latasarayı yenmesi üzerine L Tribününden Beşiktaşlı futbolculara yüzer lirâ prim yollıyarak büyük üzüntünün doğmasına sebep olan Müslim Bağcılar, Federasyon işlerini tedvir eden Niyazi Sel, becerikli iş adamı Kemal Ererdağ, menajerlik gibi pasif bir işle yetinen Ahmet Erol ve Stad müdürlüğüne getirilen Erdal Kocaçimehden müteşekkildi.

Fenerbahçeyi bugün ne Zeki Rıza Sporel, ne de Yavuz İsmet idare ediyordu. Fenerbahçeyi işte bu gurup idare ediyordu

Birçok kulübün zaman zaman böyle tehlikeli krizler geçirdiği, futbol, spor veya sportif idareden anlamayanların eline geçtiği söylenebilirdi. Fakat bugün durum Fenerbahçe için çok başkaydı. Kaybedilecek her an, bu güzide kulübün aleyhine olacaktı. Bütün. Fenerbahçeliler aynı noktada birleşiyorlar, ufak da olsa kıpırdanma başlıyordu. Artık Kadıköyde bazı dükkânlarda üzgün Fenerbahçeliler yerine, kızgın taraftarlara rastlanıyor, tramvayda kulübün içinde bulunduğu durum konuşuluyor, tedbirler aranıyor, kısa bir zaman evvel ümitle Kadıköye gelen Yavuz İsmet nazarları üzerinde' topluyordu. Basın da, bir yeraltı faaliyetine girişmişti. Çok yakın bir gelecekte gazetelerin yeniden, Fenerbahçede olan bazı hâdiseleri büyük puntolarla yazmaları mümkündü. Bu haftanın başındaki Kasımpaşa mağlûbiyeti ise yaraya büsbütün tuz biber ekmişti. Bir hareket vardı ve her şey Fenerbahçe içindi.

İlân işlerini tedvir eden Devlet Bakanı Emin Kalafat